
A BARANYA MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM

**TÁRSADALMI, GAZDASÁGI-
ÉS
KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉSE**

TÁRSADALMASÍTÁSI VERZIÓ



Pécs, 2021. március 4.

TARTALOMJEGYZÉK

I. KÖTET: TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉRTÉKELÉS	3
II. KÖTET: KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS	77

A BARANYA MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉRTÉKELÉSE



Készült a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján.

Pécs, 2021. március 4.

Tartalomjegyzék

Előszó	6
I. Általános rész.....	6
1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése	6
1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata	6
1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasználandó információk leírása.....	6
2. A Program ismertetése és céljainak összevetése más megegyező szintű tervek, koncepciók, programok céljaival.....	8
2.1. A Program főbb céljai, tartalmának összefoglaló ismertetése	8
2.2. A Program összevetése más releváns tervekkel, koncepciókkal.....	34
Lokális stratégiai dokumentumok	35
2.3. A Program rész céljainak társadalmi és gazdasági szempontú konzisztencia vizsgálata, az esetleges ellentmondások feltárása	39
2.4. A jelenlegi társadalmi és gazdasági állapot Programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése	42
2.5. Azon társadalmi és gazdasági jellemzők azonosítása, amelyekre a Program valószínűleg jelentős befolyással lesz	46
2.6. A Program által feltárt környezeti konfliktusok értékelése és társadalmi és gazdasági állapot várható alakulása abban az esetben, ha a javaslatok nem valósulnának meg	47
2.7. A Program céljainak megvalósulása esetén a társadalmi és gazdasági szempontból közvetett vagy közvetlen negatív hatást kiváltó tényezők feltárása.....	51
3. Javaslat társadalmi, gazdasági szempontú intézkedésre	53
3.1. A Program érvényesülése során fellépő társadalomra és a gazdaságra káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések	53
3.2. Javaslat olyan társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a Program által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni.....	53
4. Összefoglalás.....	55
II. Részletes Vizsgálat	56
1. A Programban szereplő javaslatok környezeti hatásai	56
2. A Programban szereplő javaslatok társadalmi hatásai	56
2.1. A Program hatásai a népesség területi elhelyezkedésére (életmód, társadalmi mobilitás).....	56
2.2. A Program hatásai a foglalkoztatásra.....	58

2.3. A Program hatásai a szabadidő eltöltésre, a rekreáció területi feltételeire.....	60
2.4. A Program hatásai a népesség életminőségére és egészségi állapotára, szociális helyzetére	61
2.5. A Program hatásai a társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére	62
3. A Programban szereplő javaslatok gazdasági hatásai	64
3.1. A Program hatásai a térszerkezetre	64
3.2. A Program hatásai a településrendszerre	65
3.3. A Program hatásai a természeti erőforrásokra	67
3.4. A Program hatásai az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére	68
3.5. A Program hatásai a mezőgazdaságra	69
3.6. A Program hatásai az erdőgazdálkodásra.....	70
3.7. A Program hatásai az idegenforgalomra	71
3.8. A Program hatásai a vízgazdálkodásra.....	71
3.9. A Program hatásai a térség eltartó képességére és versenyképességére	72
3.10. A Program hatásai a műszaki infrastruktúrára	74
3.11. A Program hatásai az energiaellátásra.....	75

ELŐSZÓ

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program (a továbbiakban Program) a Baranya Megyei Önkormányzat megbízásából készült el. A Program része a területi hatásvizsgálat, mely a környezeti, társadalmi és gazdasági hatásokat egyaránt elemzi

A Baranya Megyei Önkormányzat a TOP-1.5.1-20 kódszámú „A 2021-27 tervezési időszak stratégiai és projektszintű előkészítése” című pályázat keretében nyert forrást a Konceptió és hozzá kapcsolódó különböző tervek elkészítésére. A pályázati felhívás előírásai szerint a Konceptió területi hatásvizsgálatát a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásai szerint szükséges elkészíteni azzal, hogy annak környezeti része a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján készül.

A következőkben tehát a Baranya Megyei Területfejlesztési Program társadalmi és gazdasági hatásait elemzi a dokumentum, míg a környezeti hatások külön mellékletben találhatóak meg.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ

1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése

A területi hatásvizsgálat a Baranya Megyei Területfejlesztési Programhoz készül a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásai szerint a Baranya Megyei Önkormányzat megbízásából. A Konceptió helyzetfeltáró és értékelő, illetve javaslattevő fázisból áll. Jelen dokumentum feladata, hogy a Program javaslattevő fázisában megfogalmazott főbb célok, irányvonalak társadalmi, gazdasági hatásait elemezze.

1.1. A területi hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata

A Program a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet és a Pénzügyminisztérium iránymutatásai alapján készül. A Programmal párhuzamosan a Korm. rendelet alapján területi hatásvizsgálat készül, amelynek környezeti részénél a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet az irányadó. A Program és a környezeti értékelés is társadalmasításra kerül: mindkét dokumentum véleményezésre megküldésre kerül a jogszabályokban meghatározott szervezetek számára. A széleskörű nyilvánosság biztosítása érdekében az elkészült anyagok sajtónyilvánosságot kapnak.

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program és területi hatásvizsgálata 2021. év elején készül el és 2030-ig fogalmazza meg a megye fejlődésének legfontosabb alappilléreit, céljait, prioritásait és eszközeit.

1.2. A területi hatásvizsgálathoz felhasználandó információk leírása

A területi hatásvizsgálat társadalmi, gazdasági értékelésének készítéséhez a hatályos jogszabályok és elérhető gazdasági, társadalmi statisztikák mellett az alábbiakban felsorolt dokumentumok kerültek felhasználásra:

- Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiót (OFTK)

- 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről (OTrT)
- A jelen tanulmányt megelőzően a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján készült Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (a továbbiakban Konceptió)
- A jelen tanulmánnyal párhuzamosan a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján készült Baranya Megyei Területfejlesztési Program
- A jelen tanulmánnyal párhuzamosan a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet, illetve a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján készült Baranya Megyei Területfejlesztési Program Környezeti Értékelése

A párhuzamosan készült, és jelen dokumentum mellékletét képző környezeti értékelés készítéséhez az ott hivatkozott információk feldolgozása történt meg.

2. A Program ismertetése és céljainak összevetése más megegyező szintű tervek, koncepciók, programok céljaival

2.1. A Program főbb céljai, tartalmának összefoglaló ismertetése

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program és területi hatásvizsgálata 2021 év közepén készül el, és 2030-ig fogalmazza meg a megye fejlődésének legfontosabb alappilléreit, céljait, prioritásait és eszközeit.

A területfejlesztés napjainkban általánosan elfogadott célja a társadalmi-gazdasági igények kiszolgálása a fenntartható fejlődés és a tartamos gazdálkodás követelményeinek megfelelően, a társadalom életkörülményeinek javítása érdekében, a káros szennyezőanyag kibocsátások és egyéb nem kívánatos környezeti hatások mérséklése mellett.¹

Baranya megye elsősorban a megye adottságaira épülő célzott programok, támogatási források és integrált, az aprófalvak lételeményeit megteremtő és fenntartó gazdálkodás, az ehhez kötődő fejlesztés és támogatás segítségével fejlődhet.

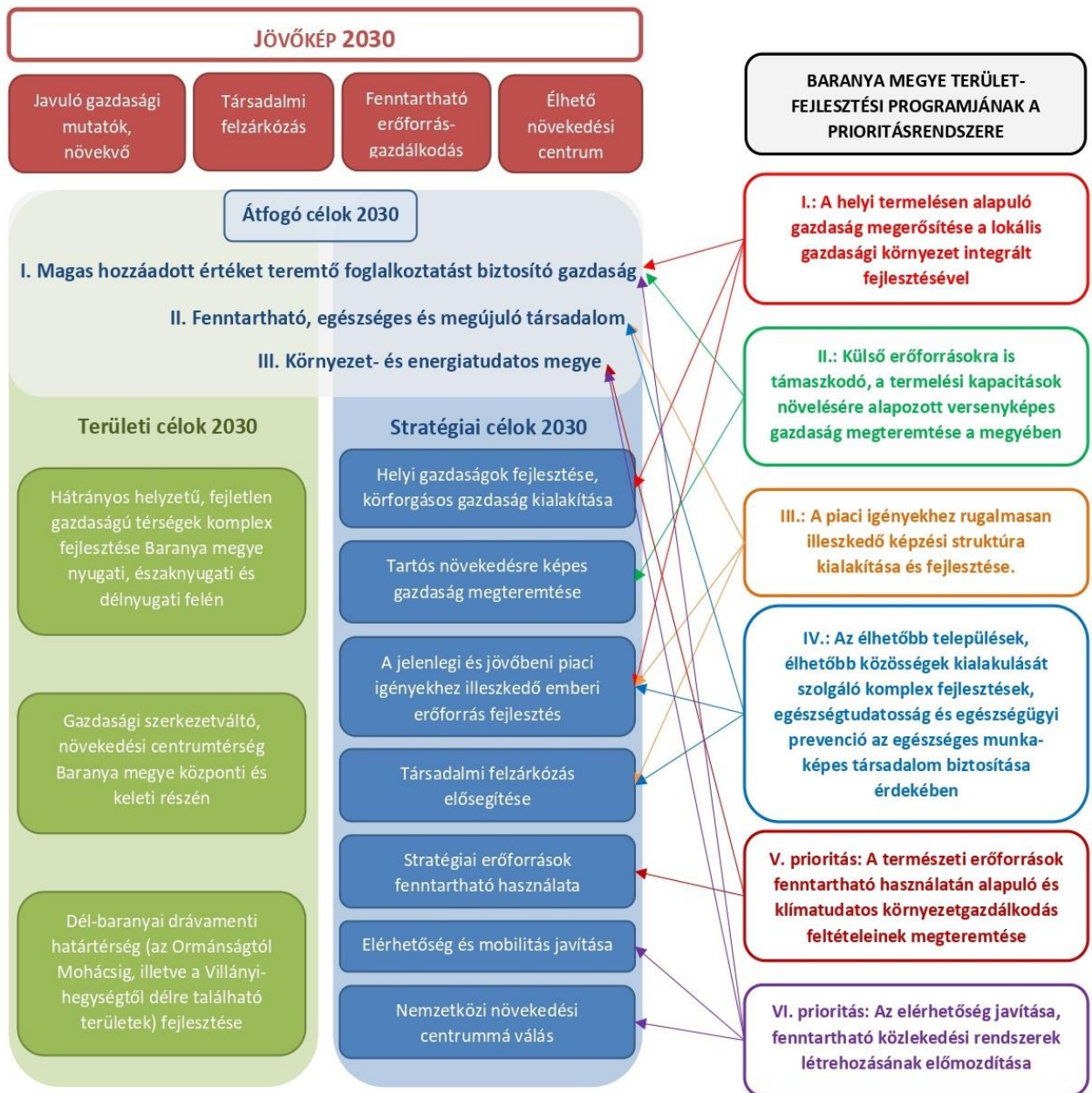
A fejlesztési irányok és programok meghatározása során célszerű figyelembe venni a természeti, gazdasági és társadalmi folyamatok irányát, ahol voltak korábbi tervek, ott vizsgálni szükséges ezek hatásait, esetleges sikerük vagy kudarcuk okait, illetve azt, hogy a megvalósult beavatkozások befolyásolták-e valamilyen irányban a folyamatokat. Mindezekre figyelemmel olyan terveket kell kidolgozni, amelyek tisztességes megélhetést nyújtó gazdálkodás, erős területi összetartást biztosító közlekedési rendszer, élhető települések szoros együttműködő hálózatának kialakítását teszi lehetővé a természeti rendszerek és a táj működőképességének fenntartása mellett.

E feltételrendszer keretei között a megye harmonikusan fejlődhet, beteljesítve a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott jövőképet: **Baranya 2030-ra élhető, az erőforrásaival fenntarthatóan gazdálkodó térségi növekedési centrummá válik, értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági szerkezettel, javuló gazdasági mutatókkal, ahol növekszik a foglalkoztatás és megkezdődik a társadalmi felzárkózás.**

A célrendszer ismertetése a Program alapján készült. Jelen fejezetben a megye lehetséges fejlesztési irányait és ezek alapján a különböző szinten megfogalmazott célokat és az ehhez kapcsolódó cselekvési tereket, illetve a megye területi lehatárolásokhoz kapcsolt fejlesztési elképzeléseit vesszük górcső alá. Bemutatjuk továbbá azt is, miként kapcsolódik Baranya megye célrendszere az Európai Unió elvein alapuló horizontális célokhoz, mint pl. az esélyegyenlőség, a fenntarthatóság.

¹ A tartamos gazdálkodás azt jelenti, hogy az erőforrásokkal úgy gazdálkodunk, hogy az adott erőforrást nem használjuk fel annál nagyobb mértékben, mint ahogy önmagát képes megújítani.

1. Ábra. A program prioritásai és a célrendszerben lefektetett átfogó és stratégiai célok



Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Program (2021)

A Koncepció három átfogó, hét stratégiai, három területi és két horizontális célt rögzít. Ezeket a célokat a maguk egészében, a Programból átvéve ismertetjük, elsősorban azért, mert - mivel koncepcionális célok - a hozzájuk kötődő későbbi projektek, programok kihathatnak a társadalomra és a gazdaságra egyaránt akkor is, ha a célok megnevezéséből mindez nem feltétlenül következik.

Átfogó célok

I. Átfogó cél: Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása

Baranya megyében a rendszerváltástól kezdődően napjainkig negatív gazdasági folyamatok érvényesültek. A 2008. évben kezdődő pénzügyi-gazdasági világválság hatásai ugyan késleltetve jelentkeztek a megyében, de negatív hatásuk elhúzódott és különösen a megye fejlettebb, központi, Pécs és agglomerációját is magában foglaló területét érintette súlyosan, mely a gazdasági teljesítmény csökkenésével és az álláskeresők számának jelentős növekedésével járt együtt. Míg a rendszerváltás előtt a megye jelentős ipari tradíciókkal rendelkezett, elsősorban a bányászat és a feldolgozóipar területén, addig mostanra az ország legkevésbé iparosodott térségévé vált az egy lakosra jutó ipari kibocsátás értékét tekintve. A 2010-2020 közötti időszak nemzeti szinten jelentős fellendülést mutató ipari termelésnövekedése a megyében csak korlátozott eredményekkel járt, az ország fejlett térségeihez viszonyítva alapvetően nem változott a lemaradás mértéke, aránya.

A negatív folyamatok ellenére a megye kedvező adottságokkal rendelkezik, melyek kihasználásával fejlődő pályára állítható Baranya gazdasága. Pécs a kultúra városaként pozícionálja magát újra, olyan státus megszerzésére törekszik, melynek elérésében meglévő húzóágazatai mellett a kulturális és kreatív ipar, valamint a turizmus kitörési pontjai segítik.

Pécs országos viszonylatban is kiemelkedő oktatási (valamint kulturális és egészségügyi) központ funkciókkal rendelkezik, mely az alapfoktól egészen a felsőfokú oktatásig terjed. Mindez kimutatható pozitív hatással van a megye lakosságának képzettségére és jelentős vonzerő az ország tehetséges fiataljai számára a továbbtanulás területén. A megye kedvező természeti és klimatikus adottságokkal rendelkezik, mely ideális feltételeket nyújt az élelmiszer termeléshez és a megújuló energiaforrások hasznosításához. A **vállalkozások versenyképességének növelésével, a kedvező lakókörnyezet fenntartásával** és az elmúlt időszakban kiépült **közlekedési infrastruktúra még hiányzó elemeinek fejlesztésével** elérhetővé válhat, hogy a 2007 óta tapasztalható gyorsuló elvándorlási trend megálljon és a megye vonzóereje növekedjen. Az ipari hagyományok felélesztésével a termelő szektorokban is növelhető a kibocsátás és a foglalkoztatottak száma, mely a **kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) szektor** növekedésére is pozitív hatással lehet. Az elmúlt időszak befektetései és fejlesztései, melyek az üzleti infrastruktúra területén jelentkeztek, alapot biztosíthatnak arra, hogy a megfelelő funkciók megtalálása esetén pozitív folyamatok induljanak el Baranya gazdasági helyzetében. Különösen fontos cél az egészségügyi innováció, az agrárinnováció, illetve az egészséges élelmiszertermelés területén a kutatás-fejlesztési tevékenységek és azok térségi reálgazdasági hasznosításának erősítése.

Baranya megye felzárkóztatása szempontjából kiemelten fontos, hogy a megyében már működő, nemzetközi értékláncokba bekapcsolódott ipari (elsősorban gépipari) területen működő kis- és középvállalkozások számára célzott programokkal biztosítsunk növekedési lehetőséget, tekintettel arra, hogy a foglalkoztatási volumen és a termelési érték növelésének rövid- és középtávon legnagyobb biztonsággal tervezhető útja a már meglévő vállalkozások fejlesztése. Tekintettel arra, hogy ezen vállalkozások köre igen szűk, illetve arra, hogy a megye ipari termelése lényegesen elmarad az országos átlagtól, ezt a programot kiegészíteni szükséges egy **nemzeti szinten támogatott, hazai és uniós közösségi forrásokot is felhasználó zöldmezős, külső működőtőke bevonására irányuló iparfejlesztési programmal** is.

Az **értékteremtő gazdaság** fejlesztésével a foglalkoztatás növelésén keresztül elérhető, hogy a megyében az emberek jövedelmi helyzete javuljon, a tisztességes munkajövedelemhez jutók száma növekedjen, s ezzel párhuzamosan a szociális juttatásokban részesülők aránya visszaszoruljon.

II. Átfogó cél: Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom

A megye társadalmi-gazdasági jövőképe az alapja a társadalmi fenntarthatóság biztosítása alapvetően három értelmezési tengely mentén:

1. Fenntartható nagyságú és korösszetételű népesség, amely az összességében csökkenő lélekszámú magyarságon belül nem jelent arányaiban nagyobb megyei szintű népességszám csökkenést.
2. A megye lakosságának általános és mentális egészségi állapotának fejlesztése javítása, amely elengedhetetlen feltétele mind a minőségi életnek, mind a gazdasági felzárkózásnak.
3. Az egészséges szerkezetű befogadó társadalom kialakítása, megőrzése, amely valamennyi szegregálódó, illetve a szegregáció által veszélyeztetett társadalmi csoport számára megteremti a minőségi élet feltételeit, lehetőségeit.

Baranya megye népessége – illeszkedve az országos trendhez - az 1980-as évek elején érte el a legnagyobb lélekszámot 430 ezer fővel, amely azóta folyamatosan és a 2000-es évektől kezdve gyorsuló ütemben csökken. Míg az ország lakossága az elmúlt negyven évben arányaiban kb. 9%-kal csökkent (10,7 millió főről 9,77 millió főre), úgy a megye lakossága kb. 16-17%-kal csökkent a fenti időszakban. A megye lakosságának átlagéletkora, az öregedési index mértéke, a termékenységi index értéke, a különböző kohorszok összetétele gyakorlatilag minden esetben az országos átlagnál rosszabb, kedvezőtlenebb értékeket mutatnak.

Baranya megye jövőképe az alapja a társadalmi-demográfiai fenntarthatóság, amely mind a népesség száma, mind annak életkori összetétele és fizikai-mentális egészsége alapján képessé kell, hogy tegye a megyét arra, hogy a vízióban megfogalmazott gazdasági-fejlettségi célokat elérje. Enélkül az alapfeltétel nélkül a megyei területfejlesztési koncepció, illetve az egyéb fejlesztési programok nem fogják céljaikat elérni, küldetésüket teljesíteni. A társadalmi-gazdasági fejlődési folyamatok interdependens rendszert alkotnak: az egészséges gazdasági fejlődés alapja az egészséges demográfiai-társadalmi helyzet; a társadalmi-demográfiai fejlődés alapja pedig az egészséges gazdasági fejlődés, gazdasági szerkezet.

A megye lakosságának egészségi állapota – legyen szó fizikai vagy mentális egészségről – alapvetően befolyásolja a gazdaság teljesítőképességét, hiszen a gazdasági versenyképesség elengedhetetlen feltétele, hogy megfelelő képességekkel – ideértve az egészségi állapotot is – rendelkező munkaerő álljon rendelkezésre. A rossz egészségi állapot nem csak nehezíti, de bizonyos esetekben ellehetetleníti a munkavállalást, ugyanakkor növeli a szociális, egészségügyi központi kiadásokat. Köztudott, hogy hazánk mutatói e tekintetben lényegesen elmaradnak az uniós átlagtól, de Baranya szempontjából még inkább probléma, hogy az országos mutatók gazdasági fejlettségbeli helyzet szerint földrajzilag jelentős eltérést mutatnak, azaz a kedvezőtlen egészségi állapotúak lényegesen magasabb arányban vannak jelen a megye hátrányos helyzetű térségeiben (pl. az Ormánságban vagy a Hegyhát területén), a kistelepüléseken vagy a városok szegregált területein élő hátrányos helyzetű (szegények, különösen roma) csoportok körében.

A **hosszú, egészséges (és teljes) élet** lehetőségének biztosítása, ezen keresztül a **foglalkoztathatóság javítása** és az aktív, munkával töltött évek növelése érdekében cél az **egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztése**, hatékonyságának növelése és különösen a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása a megye teljes területén. Az egészség megőrzése, az egészséges életvitel feltételeinek biztosítása érdekében célként lehet megfogalmazni továbbá a lakosság **egészségmagatartásának fejlesztését** és az **egészségtudatosság növelését**. Az infrastruktúrába, a szolgáltatásokba, valamint a szemlélet- és életmód programokba történő összehangolt beruházások a foglalkoztatás bővülésén keresztül erősítik a megye gazdaság területén megfogalmazott célkitűzéseit, és ezzel jelentős mértékben járulnak hozzá az elmaradott térségek felzárkóztatásához is.

A társadalom megújulásának, de éppúgy a területi kiegyenlítésnek is feltétele, hogy a **társadalmi különbségek csökkenjenek, a szegénységben és kirekesztettségben élők száma mérséklődjön**, éppen ezért le kell küzdeni vagy át kell hidalni azokat az akadályokat, amelyek az élet különböző területeit alakító szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket jelenleg gátolják. Az egészségügy mellett az oktatási, továbbá a tanulást és a társadalmi befogadást támogató kulturális intézményrendszer minőségi működése és az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása (neveléshez, oktatáshoz, képzéshez és információhoz) legalább olyan fontos a foglalkoztatás erősítése szempontjából. Mindemellett biztosítani kell, hogy a jelenleg a társadalom periferiáján élők kapcsolatai erősödjenek és kitáguljanak, ezáltal aktív részesei lehessenek a közösségi és társadalmi életnek, és rendelkezzenek az életüket befolyásoló döntés képességével. A megújulást elősegítendő a többségi társadalom vonatkozásában is célként kell, hogy megfogalmazódjon az állampolgári aktivitás, az egyéni és a **közösségi öngondoskodás előmozdítása**, a társadalmi felelősségvállalás, az aktív közösségi szerepvállalás és önkéntesség fejlesztése, a társadalmi tőke, illetve az **értéktudatos és szolidáris helyi közösségek** (önszerveződésének) megerősítése. Mindez lehetővé teszi az emberek együttműködését a különböző csoportokban (különböző érdekek mentén szerveződő érdekközösségek vagy formalizált civil szervezetek, nemzetiségi önkormányzatok) és a csoportok között egyaránt.

A célkitűzések megvalósulása nem csupán az átfogó cél megvalósulására lehet közvetlen hatással, hanem a fejlesztések révén hozzájárul a megyei kohézió erősítéséhez, a jelenlegi

területi hátrányok mérsékléséhez, a ma még elmaradott térségekben élők életminőségének érdemi javításához is.

III. Átfogó cél: Környezet és energiatudatos megye

A megye versenyképességének fokozása és a gazdasági potenciál hatékony kihasználásának alapfeltétele a rendelkezésre álló természeti erőforrások – mint belső erőforrások – ökológiai terhelhetőséget is figyelembe vevő **környezettudatos, a folyamatok hosszú távú fenntarthatóságát biztosító hasznosítása**. A fenntartható gazdálkodást és egyben a versenyképesség további javítását szolgálja a helyi nyersanyagok és energiaforrások felhasználására épülő termelő és szolgáltató rendszereknek a természeti adottságokat és a megye térszerkezetét figyelembe vevő, a környezettel harmonikusan együttműködő módon történő kiépítése, fejlesztése.

Az **energiatudatosság, a környezettudatos energiatermelés és felhasználás** alapvetően három területen kell, hogy megjelenjen a megye szereplői körében: az energiatermelő folyamatokban az energia hatékony és megújuló energiaforrások hasznosítására épülő technológiák alkalmazásán keresztül, a gazdasági és közszféra szereplőinél a termelő és szolgáltató folyamatokban, valamint a baranyai lakosság energiafelhasználása során.

Baranya megye a megújuló energiaforrások tekintetében jelentős potenciállal rendelkezik különösen a **biomassza típusú energiahordozók** terén, de mára már a megyében több létező jó gyakorlat is bizonyítja, hogy gazdag lehetőségek rejlenek a **geotermikus energia**, valamint a **napenergia** felhasználás területein is. A környezettudatosság mellett a megye versenyképességének növelése érdekében is fontos cél az energiainport függőség csökkentését is szolgáló, a helyi szinten elérhető energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás elterjedésének ösztönzése.

A káros környezeti hatások csökkentése, valamint a lakosság életminőségének javítása, így pl. a munkába járás, valamint a szolgáltatások elérési feltételeinek optimalizálása érdekében cél a **gyors és hatékony elérhetőség biztosítása**, a mobilitás feltételeinek környezettudatos módon történő javítása.

Mind a megye lakosságának életminőség javítása szempontjából, mind a természeti értékek és erőforrások jövő generációk számára történő minőségi és mennyiségi megőrzése szempontjából kiemelt célként fogalmazható meg a **környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság javítása, a környezet-, élelmiszer- és energiabiztonság megteremtése, a környezeti és klímaváltozással járó kockázatok csökkentése**. Ennek érdekében szükség van a szolgáltatott ivóvíz minőségének javítására, a biodiverzitás, valamint a tájak sokféleségének, a kedvező táji adottságok és a táji örökség megőrzésére, az egészséges élet környezeti feltételeinek és jobb minőségének biztosítására, továbbá a lakosság fenntartható életmódjának, a fenntartható termelési és fogyasztási szokások széles körű elterjedésének elősegítésére.

Baranya megye hosszútávú fejlesztése szempontjából különösen fontos a környezet- és energiatudatos szemlélet fokozott érvényesítése, tekintettel arra, hogy a megye jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzete, természeti állapota nagyon sok esetben és településen a XIX.

század végén megkezdődött – alapvetően a szénre és később az uránércre alapozott – monokultúras iparfejlesztés hosszútávú negatív következményeitől szenved. Mind a tájsebek, a környezeti károk; mind a korábbi bányásztelepülések társadalmi-gazdasági problémái; mind pedig a továbbra is korszerűtlen gazdasági szerkezet annak a következménye, hogy a XX. század gazdaságfejlesztési-iparosítási folyamataiban az akkori kor szemléletének és tervezésfejlesztési gyakorlatának megfelelően ez a két ágazat az indokoltnál sokkal nagyobb arányhoz jutott az ipari szektorban úgy, hogy a kor sajátosságainak megfelelően a környezeti hatások nem szerepeltek érdemi döntéshozatali szempontként. **Baranya megye hosszútávon is értelmezhető legnagyobb értékének a természeti környezet, a termőföldek, az erdők, a természetes vizek (köztük a termálvíz és gyógyvíz) tekintendők, melyek hasznosítása ennek megfelelően kell, hogy megjelenjen a hosszútávú tervekben.**

Stratégiai célok

Az átfogó célok elérését a célrendszer részeként meghatározott **7 stratégiai cél** és Baranya megye sajátos **térszerkezetéhez illeszkedő 3 területi célkitűzés** szolgálja. A stratégiai célok egyfajta fókuszáltságot adnak az átfogó célok eléréséhez vezető út kijelölésében, körvonalazva egyben a megye értékválasztásának tengelyeit. Ezek a célok-célkitűzések – csakúgy, mint az átfogó célok – alapvetően a 2013-ban megfogalmazott célok finomhangolásaként értelmezhetők, tekintettel arra, hogy a megye helyzete, illetve a stratégia fókusza alapvetően nem változott. A módosítások alapvetően a makro környezet változásainak a helyi szintre gyakorolt hatásaiból fakadnak, azzal a céllal, hogy a 2020-as évek társadalmi- és gazdasági kihívásainak a lehető leghatékonyabban tudjon megfelelni Baranya megye. Ebben a folyamatban itt is szükséges megjegyezni, hogy nagy valószínűséggel a 2021-2027 közötti időszak lesz az a periódus, amikor történelmi léptékkel mérve is a legnagyobb összegű közösségi fejlesztési forrás lesz elérhető a megye szereplői számára alapvetően az uniós területpolitikai eszközöknek köszönhetően. (Ezek a források a **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz** keretében fognak rendelkezésre állni, amely integrálja valamennyi korábbi uniós fejlesztési alap és eszköz forrását, illetve új eszközök keretében is biztosít támogatást Baranya megye számára, mint amilyen pl. a Méltányos Átállást Támogató Alap.)

A Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptióban megjelenő stratégiai célok egyrészt illeszkednek valamennyi NextGenerationEU célhoz, másrészt fókuszáltságot adnak az átfogó célok eléréséhez vezető út kijelölésében, körvonalazva egyben a megye értékválasztásának tengelyeit. A 2021-2027 közötti – poszt COVID – időszak uniós fejlesztéseinek középpontjában a reziliencia növelése áll, amely Baranya megyére fokozottan érvényes. **Baranya célja egy olyan reziliens társadalmi-gazdasági szerkezet kialakítása, amely rugalmasan ellen tud állni az elkövetkezendő évtizedekben várható globális szinten jelentkező kihívásoknak, melyek közül a legfontosabbak:**

- a klímaváltozásból származó megváltozó természeti környezet;
- a világgazdasági centrum-periféria viszonyok átalakulásából származó döntő mértékben **átalakuló nemzetközi gazdasági környezet**, amely a XX. század végi nemzetközi munkamegosztás szerepeit-irányait teljes mértékben felülírja;

- a robotizációból és a mesterséges intelligencia fokozódó térnyeréséből származó robbanásszerű **technológiai környezeti változás**;
- végül, de nem utolsó sorban a **megváltozó társadalmi környezet** okozta problémáknak-kihívásoknak, melyek közül a két legfontosabb a társadalom elöregedése, illetve a generációs marketinghez illeszkedve a munkaerőpiac teljes átalakulása.

1. Stratégiai cél: Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása

Baranya megye központi és periférikus térségei között jelentős fejlettségi és jövedelmi különbségek alakultak ki. Az aprófalvas településszerkezet következtében a települések jelentős részénél a lakófunkció dominál, egyes kisebb lélekszámú községekben az alapvető szolgáltatások is csak korlátozottan érhetőek el. A megye kedvezőtlen helyzetű, periférikus térségeiben – a nyugati peremterületeken, de különösen az Ormánság és a Hegyhát területén - jelentős az elvándorlás, mely a fiatalabb és képzettebb rétegek esetében ölt nagyobb méreteket, hosszú távon a kistelepülések elöregedéséhez, elnéptelenedéséhez vezetve.

Ezért elengedhetetlen, hogy a helyi adottságokat kihasználva a **lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével** a kevésbé fejlett területeken is megélhetést biztosító munkajövedelemmel rendelkezzen az aktívkorú népesség. A megyében elsősorban az élelmiszer előállításnak, az energiatermelésnek, valamint a vendégfogadásnak vannak kedvező adottságai, ami kiegészülhet az építőipar és egyéb szolgáltatási ágak által indukált munkaerő szükséglettel. A helyi gazdasági környezet kialakításában hangsúlyos szerepet kell szánni az ökológiai és környezetvédelmi szempontoknak.

Cél a megye saját belső erőforrásain alapuló gazdaságfejlesztés, amely hozzájárul a megye hátrányos helyzetű társadalmi rétegeinek és térségeinek felzárkóztatásához. A helyben megtermelt javakat és a keletkező jövedelmeket minél nagyobb arányban helyben szükséges tartani, tehát cél, hogy az elsősorban mezőgazdasági, illetve kézműves termékeket helyben dolgozzák fel, és helyben is értékesítsék.

A helyi gazdaságok fejlesztése fenti elvek mentén szükséges, hogy megtörténjen melyet a körkörös (körforgásos) gazdaság filozófiájának megfelelően célszerű megszervezni. Ebben a rendszerben egyszerre lehet érvényesíteni a gazdaság növekedési céljait, a környezet-, és természetvédelmi célokat, a megújuló energetikai célkitűzéseket, valamint a hulladékok energetikai hasznosításának célját. Baranya számára kiemelten fontos, hogy a lokális célok elérése során a körforgásos gazdaság modelljének megfelelően minden helyben elérhető alapanyag erőforrássá tudjon válni a helyi gazdaságok fejlődése-erősítése szempontjából és a keletkező hulladékok másodnyersanyaggá tudjanak válni az ipar-mezőgazdaság-szolgáltató szektor számára.

A helyi termelési és ellátási csatornák minél hatékonyabb működése érdekében szükséges a **helyi és kisebb térségi szintű elosztó, piacszervező funkciókkal** rendelkező településeken, különösen a hagyományosan térségszervező funkciókkal rendelkező településeken a helyi

piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulásának, megerősödésének elősegítése.

A helyi gazdaságok fejlesztéséhez, megerősítéséhez elengedhetetlen a **patrióta szemlélet** kialakítása, amely elsősorban a mikro- és kisvállalkozói szektor számára teremt munkát és megélhetést. A helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében törekedni kell a klímaváltozás várható káros következményeinek helyi, térségi szinten elérhető eszközökkel történő megelőzésére, mérséklésére. Ennek keretében fontos cél a komplex vízgyűjtő gazdálkodási szemléleten keresztül történő, az öntözéses gazdálkodás feltételeit is megteremtő vízrendezés megvalósítása.

A helyi közösségi, települési, település csoport szintjén történő önellátásra való törekvés kiemelt dimenziója az **energiaellátásban való függetlenség** minél nagyobb arányban történő elérése. Ennek érdekében cél a helyi szinten elérhető energiaforrások felhasználására alapozott **közösségi szintű energiatermelő- és ellátórendszerek** elterjedésének ösztönzése, kiegészülve a szükséges technikai, technológiai feltételek biztosítását szolgáló háttér - tervezés, kivitelezés, üzemeltetés, karbantartás - térségi szinten történő megerősítésével.

További célként fogalmazható meg a komplex, területileg szervezett, több elemből álló fejlesztések megvalósítása által a megye hátrányos helyzetű területei felzárkózásának elősegítése. A komplex programok a megfelelő képzéseken túl a **kompetenciák fejlesztését**, a nem formális és informális képzési lehetőségek bővítését is magukban foglalhatják, ami egy olyan szemléletváltást jelent, amely által a kistépülésen élők jövőképet kaphatnak a helyben maradáshoz, a helyi boldoguláshoz.

Cél, hogy a megyében az életképes feldolgozóipar megerősödjön, valamint a vendégfogadáshoz szükséges minőségi szolgáltatások minél szélesebb körben elterjedjenek, a megye vonzerőinek kihasználása fokozódjon és híre széles körben ismertségre tegyen szert.

2. Stratégiai cél: Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése

Baranya megyét eddig elkerülték a nagyobb külföldi működő tőkét hozó befektetések. Ugyan 2011-ben megduplázódott a megyében a külföldi befektetések értéke, de még mindig nagyon alacsony a megye részesedése a tőkebefektetésekből. A megye gazdaságában kevés nagyvállalat vesz részt, a mikro- és kisvállalkozások dominálnak. Az ipari termelés volumene alacsony, a szolgáltatási szektor ugyanakkor sokszínű. Baranya a Pécsi Tudományegyetemnek köszönhetően az ország egyik oktatási és kutatás-fejlesztési központja, bár az utóbbi területén a versenyelőnyét nem sikerült megtartania.

Baranya megye tartós gazdasági növekedése kizárólag nemzeti szinten is támogatott kiemelt befektetésösztönzési és a belső erőforrásokra (a helyben működő KKV szektorra) épülő támogatási programok egyidejű és párhuzamos végrehajtásával stabilizálható, illetve állítható tartós növekedési pályára a megye. Kiemelten kell foglalkozni a megye legjelentősebb településével, a közigazgatási központ Pécs, illetve agglomerációja fejlesztésével. További cél, hogy a termelési kapacitások növelése által biztosítható legyen Pécs nagytérségi központtá válása. A Pécsi Tudományegyetemnek Baranya megye és a Dél-dunántúli Gazdaságfejlesztési

Zóna meghatározó szereplőjévé – szervezőjévé és támogatójává – kell, hogy váljon mind oktatási-képzési, mind pedig kutatásfejlesztési- és innovációs tevékenységei révén.

A megyében található - a megyeszékhelyen kívül is - néhány olyan település, melyekben komoly gazdasági potenciál rejlik. Cél, hogy a termelő kapacitások javítása által ezen térségi szinten versenyképes városi térségek is hozzájáruljanak a megye gazdasági versenyképességének javításához.

A versenyképes gazdaság megteremtéséhez a fenntartható termelői szerkezet létrejöttét kell támogatni; azokat az iparágakat, melyek a megye számára **kitörési pontot** jelenthetnek – **egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika** - ezáltal a megyében előállított tőkejövedelem növekedhet.

A versenyképesség megteremtésének egy másik feltétele a **K+F+I potenciál erősítése**. A Pécsi Tudományegyetem jelentős kutatási kapacitással és eredményekkel rendelkezik, ezzel szemben a gazdasági szféra K+F kapacitása korlátozottan épült ki a megyében. A K+F+I tevékenység segítségével versenyelőnyre tehet szert a megye, ezért kiemelten fontos a kutató ágazatok támogatása, amely a fenntartható, hatékonyan működő gazdaság feltételeit képes megteremteni. Ennek megfelelően a K+F+I-t a gazdaság szolgálatába kell állítani. **A hatékony és gyors gazdasági felzárkózási folyamat érdekében a Pécsi Tudományegyetem vezetésével, a Baranya Megyei Önkormányzat, Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara indokolt, hogy a korábbiaknál sokkal szorosabb és tartalmasabb együttműködési mechanizmusokat építsen ki a térség fejlesztése céljából.**

Tekintettel arra, hogy a megye gazdasági helyzete az elmúlt évtizedekben folyamatosan romlott, ezért a megye gazdaságáról kialakult külső kép kedvezőtlen. Nagyon fontos tehát a megye egyes térségeinek befektetői politikáját erősíteni, amelyhez megfelelő alapot adhat a közelmúltban eszközölt **gyorsforgalmú úthálózatot érintő (M6, M60), és az üzleti infrastruktúra javítását célzó** (pl. Bólyi ipari park bővítése, a pécsi ipari park fejlesztése) **beruházások** megvalósítása. Kiemelten fontos cél, hogy valamennyi járásban – elsősorban annak központi településein – a 2014-2020 közötti időszakban megvalósult ipari parki fejlesztések tovább folytatódjanak, nemzeti szinten is támogatott betelepülési, csarnoképítési és egyéb, a településeket vonzó befektetői célponttá tevő fejlesztésekkel. Baranya megye gazdasági felzárkóztatása a korábban említett kettős tengely mentén (külső befektetők vonzása és a már itt lévő KKV szektor támogatása) kizárólag úgy lehet sikeres, ha a megyeszékhely kiemelt fejlesztése mellett a másodlagos centrumok fejlesztésére is egyidejűleg kerül sor. A vidéki járásokból történő elvándorlás lassítása-megakadályozása kizárólag akkor lehet sikeres, ha helyben, a közösségi közlekedéssel könnyen elérhető járásközpontokban biztosítunk foglalkoztatási lehetőséget a vidéki térségek kistelepülésein élők számára.

Mindezek mellett szükséges a megye – különösen nemzetközi – elérhetőségének további javítása, az M6-M60 autópályák és a 67. sz. főút országhatárig történő meghosszabbítása, az M9 autópálya OTrT szerinti legdélebbi (Köblény, Bikal, Alsómocsolád, Mágocs térsége), a megyét leginkább érintő nyomvonalának kiépítése, a vasúti infrastruktúra kelet-nyugati

(Zágráb - Pécs - Baja - Bácsalmás - Csikéria - (Szerbia) - Rösztke és Szeged - Nagylak - (Románia) - Arad) és észak-déli (Budapest [XI. kerület, Kelenföld] - Pécs, Pécs - Villány, valamint Villány - Magyarbóly - (Horvátország) - Eszék-Szarajevó) tengelyeinek fejlesztése, továbbá a légi- és vízi közlekedés előmozdítása. Hasonlóan a tervezett képzési struktúra átalakítása is nagyban hozzájárulhat a jövőbeli befektetők igényeinek kiszolgálásához.

Erősíteni kell a gazdasági szereplők közötti kapcsolatokat és segíteni kell a piacra jutási feltételeket, az exportpiacok felkutatása mellett erősíteni kell **a hazai és a helyi piacokon való megjelenést** is. Horvátország Európai Unió csatlakozásával új lehetőségek nyílnak meg nem csak a gazdaság, de az élet más területein is, melyek kihasználásában segítséget kell nyújtani a megye kisvállalkozásainak.

Baranya megye számos turisztikai desztinációval és kiemelkedő attrakcióval rendelkezik, ezért a turizmus Baranyában további jelentős foglalkoztatási lehetőséggel bír. A turizmusból élők számára a jövőbeli megélhetés kulcsa a **turisztikai potenciál erősítése** elsősorban a természeti, a szellemi és épített örökségi értékek és a kapcsolódó népszerű szolgáltatások fejlesztésével, az értékek kibontakoztatásával, hozzáférhetővé és bemutathatóvá tételével, turisztikai útvonalak és programcsomagok összeállításával, valamint a marketing és az együttműködés növelésével. Baranya megye fejlesztése és jövőbeni fejlődése szempontjából különösen fontos, hogy a 429/2020. (IX. 14.) számú kormányrendelet **Pécs-Villány turisztikai térség** néven a 11 hazai turisztikai térség között nevesíti a megye turisztikai szempontból fontos településeit, kistérségeit. Ennek megfelelően Pécs, Villány, Harkány, Siklós, illetve az Orfűi-tó és a Kelet-Mecsek Tájvédelmi körzet települései, valamint a Duna-Dráva Nemzeti Park bizonyos részein hozzáférhetővé válnak a 2021-2027 közötti időszak turisztikai fejlesztési forrásai.

A kultúra és a kulturális ipar is fontos szerepet tölt be a megye életében. Cél, hogy a **kulturális és kreatív ipar kihasználtságának javítása** is hozzájáruljon a megye gazdasági megerősödéséhez.

3. Stratégiai cél: A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés

Baranya megye demográfiai és munkaerő-piaci mutatói az aktív munkaerő-piaci és foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásának szükségességét támasztják alá. A csökkenő népességszámmal párhuzamosan szűkülő fiatal korosztály kapcsán figyelembe kell venni, hogy jelentős és bővülő kereslet mutatkozik a fizikai, míg mérséklődő ütemű a szellemi foglalkozású munkakörök betöltésére. Elsősorban az **ipar, kereskedelem, gépjárműgyártás, oktatás, kultúra területén, valamint a humán-egészségügyi és szociális ellátásban működő foglalkoztatók igényeit** kell figyelembe venni az alkalmazott beavatkozások meghatározása során. Tekintettel az állást keresők dominánsan alap- és középfokú végzettségére, valamint a megye vidéki, leszakadó térségeire, ahol a mezőgazdasági, részben élelmiszeripari foglalkoztatás jelent kiutat, a 2012 óta zajló közmunka programok szerepét célszerű erősíteni.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. tv alapján a köznevelés egyik kiemelt célja a társadalmi leszakadás csökkentése az oktatás-nevelés eszközeivel. Ez a tehetséggondozással

együtt garantálni tudja a diákok későbbi eredményességét és az alap tudásszint elérését. Mivel Baranya közoktatási rendszerét a szegregáció, a roma tanulók, valamint speciális nevelési igényű gyerekek oktatásának a nehézségei jellemzik (különösen a kistelepüléseken és a hátrányos helyzetű kistérségekben), így az alapfokú oktatás helyi igényeket figyelembe vevő fejlesztése megkerülhetetlen. A középfokú szakképzésben a kitűzött gazdasági célok megvalósulását elősegítő, a **piaci szereplők által is keresett szakmák** oktatását kell erősíteni. Mivel a szakképzés megyei eredményei a beiskolázás nem megfelelő színvonalának is betudhatók, ezért kiemelt jelentőségük van a 2011 óta a közoktatás keretén belül működő Térségi Integrált Szakképző Központoknak. Duális képzéseik révén az oktatók és a tanulók gyakorlati képzését jobban szolgálják, egyúttal a piaci igényekhez is jobban illeszkednek. Így kezelhetővé válik az egyes szakmák esetében már kialakult munkaerőhiány, a pályakezdeket sújtó munkanélküliség, valamint a speciális szakértelemmel rendelkezők elvándorlásának mérséklése, a szakmunkás életpálya presztízsének helyreállítása. Az iskolarendszertől már kikerült, szakképesítéssel bíró munkaerő tekintetében elsősorban a **képzés, átképzés és vállalkozóvá válás támogatásával** lehetséges az elhelyezkedési esélyek fokozása. Ehhez a megye gazdaságának munkaerő igényeihez igazodó, **rugalmas, kompetenciaelvű, gyakorlatorientált és szolgáltatásközpontú felnőttképzési rendszerre** van szükség, melynek alapfeltétele a már megkezdett folyamatok konzekvens továbbvitele és eredményes megvalósítása. A kulturális intézmények és szervezetek az élethosszig tartó tanulás segítésén, valamint a minőségi oktatás támogatásán keresztül közvetlenül kapcsolódnak a foglalkoztatás bővítésének, a társadalmi leszakadás csökkentésének, a minőségi oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtésének céljaihoz. A kulturális intézmények a minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálat fejlesztése révén olyan képesség- és kompetenciafejlesztő programokat tudnak nyújtani, amelyeket a köznevelés önállóan nem képes a tanulók számára biztosítani.

Baranya meghatározó felsőoktatási intézményének számító Pécsi Tudományegyetem kutatás-fejlesztési kapacitásai szűkültek az elmúlt években, az oktatás és a gazdaság kapcsolatára nem gyakoroltak számottevő hatást. Ezért az egyetemi kurzusok és a hozzájuk kapcsolódó munkaerő-kereslet szempontjából a **duális képzéseket, nyelvoktatást** kell erősíteni. A vállalkozások számára általuk könnyen alkalmazható információs és kommunikációs technológiai megoldásokat, korszerű piacszerzési és marketing ismereteket kell kínálni. Az egyetemi szakmai napok, bemutató mérések szintén előmozdítják a két szféra együttműködését, elősegítve a felsőfokú munkaerő megyei elhelyezkedési esélyeinek növelését és a térségből való elvándorlásának csökkentését. Mindezek mellett tovább kell erősíteni az egyetem **nemzetközi láthatóságát**, a már ma is jelentős számban jelenlévő külföldi oktatók, kutatók és hallgatók lehetőségeit, bővítve az egyes karok ez irányú befogadóképességét. Mindez a meglévő képzési kapacitások minél intenzívebb kihasználtságának biztosítása mellett kedvező hatást gyakorolhat a térség munkaerő piac lehetőségeire is.

4. Stratégiai cél: Társadalmi felzárkózás elősegítése

Ma Baranya megye és egyben az ország egyik legsúlyosabb problémája a szegénységben élők helyzetének fokozatos romlása. A folyamat következménye a szegregáció, az élet különböző területeiről – oktatás, kultúra, foglalkoztatás és egészségügy – történő kirekesztettség, valamint az életkörülmények romlása a hátrányos helyzetű térségekben, a települések periferiáin. A folyamatosan romló helyzetű, legelmaradottabb térségek, települések dinamizálása a fejlesztéspolitika fontos és felvállalt feladata volt az Európai Unió 2007-2013-as programozási ciklusában is, ám a beavatkozások eddig nem voltak elegendőek. Érdemi, jól érzékelhető javulás megyei szinten, csakúgy, mint országos viszonylatban e területen nem történt. A 2014-2020-as programozási időszakban tervezett fejlesztések minél hatékonyabb, és az eredményeket hosszabb távon fenntartani képes megvalósításához elengedhetetlen, hogy olyan metodikák kerüljenek alkalmazásra, melyek keretében biztosított mind a tág értelemben vett fizikai környezet rehabilitációja, mind a humán szféra felkészítése.

A társadalmi felzárkózás elősegítése érdekében kiemelt cél a **szegénységben és kirekesztődésben élők számának csökkentése**, újratermelődésének megakadályozása. Ennek keretében:

- a foglalkoztatási szint növelése, a **leszakadó társadalmi csoportok jövedelmi helyzetének stabilizálása**, társadalmi integrációjának segítése, a munkaerőpiacon hasznosítható **képzettség megszerzésének elősegítése**.

A fentiek mellett szükséges **célként megfogalmazni az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítását** az alapszükségletek és szolgáltatások területén, melynek keretében el kell érni:

- a hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez való hozzáféréseinek javítását,
- **a közszolgáltatásokhoz** (különösen egészségügyi, szociális, gyerekjóléti) **való hozzáférés esélyeinek javítását**, valamint az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését,
- a **lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését**, a szociális bérlakásban élők lakásminőségének felzárkóztatását,
- továbbá a **társadalmi tőke erősítését, a társadalmi együttélés segítését** a helyi közösségek bevonásával.

Baranya megyében gyakoriak a krónikus szív- és érrendszeri betegségek, a dohányzásra, alkoholfogyasztásra, helytelen táplálkozásra, részben nem megfelelő lakhatási körülményekre visszavezethető légúti és emésztőszerv rendszeri problémák, melyek a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok körében koncentráltabban jelentkeznek. Az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének javításával a legfőbb cél az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása és **az integrált szemléletű prevenció elterjedése** kell, hogy legyen. Biztosítani kell a rendszeres megelőző szűréseken való részvétel, **egészségmegőrző, egészségtudatosságra nevelő programokba** való bekapcsolódás lehetőségét lakossági és munkahelyi tájékoztatást növelő programok segítségével. A legfogékonyabb gyermekkorú lakosság számára biztosítani kell az egészséges életmóddal kapcsolatos tudás megszerzésének lehetőségét, különösen a megye szegregálódó területein. A

piacképes egészségügyi szolgáltatások megteremtésével növelhető válik az egészségben eltöltött életek száma és egyben az aktív munkavállalók által munkavégzéssel töltött idő is.

A koncepció keretében megfogalmazott stratégiai célok hatékony elérése érdekében mind a beavatkozások tervezése, mind azok megvalósítása során törekedni kell arra, hogy a fenntarthatóság három dimenzióját – a környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóságot – együttesen szolgáló, rendszerszintű megközelítésben megvalósuló komplex beavatkozások kerüljenek alkalmazásra. Különösen a lakhatási körülmények javítását szem előtt tartó fejlesztések, beavatkozások esetén, valamint az infrastrukturális beruházásokkal járó oktatási, illetve egészségügyi fejlesztések során kiemelten figyelembe kell venni a környezeti fenntarthatóság szempontjait, elsősorban az emberi egészségre nem káros környezetbarát és energia hatékony építési technológiák és építőanyagok, valamint energiatakarékos berendezések alkalmazásával. Az ún. „hard” beavatkozási elemeket minden esetben szükséges kiegészíteni szemléletformáló „szoft” akciókkal, programokkal.

A társadalmi felzárkózási folyamat csak a szegénységben és hátrányos helyzetben élőkkel (kiemelten romák), az érintett közösségekkel folytatott párbeszéddel és az ő aktív részvételükkel tölthető meg valódi tartalommal. A társadalmi tőke, mint az emberi kapcsolatokban rejlő erőforrás, a kapcsolatok mennyiségének, minőségének és struktúrájának függvényében segítheti az egyén boldogulását, de egyúttal elősegítheti a kollektív cselekvést is, és ez által egy egészséges és prosperáló társadalom kialakítását, fenntartását.

5. Stratégiai cél: Stratégiai erőforrások fenntartható használata

Baranya megye gazdaságának jövőbeli fejlődése és a lakosság magasabb életminőségének biztosítása megköveteli a környezeti állapot javítását, a környezeti fenntarthatóságra törekvő új szemléletű, racionális környezet-, illetve erőforrás gazdálkodást.

A stratégiai természeti erőforrások hosszú távú fenntartható használata csakis a **természeti- és emberi környezet stratégiai szemléletű védelmén és takarékos hasznosításán** valósítható meg kiemelve ennek keretében az élővilág, a talajok és a termőföld, valamint a felszíni- és felszín alatti vízbázisok védelmét. A korábbi helytelen környezetgazdálkodásból eredő káros hatások mellett a klímaváltozás globális hatásainak felerősödése következtében a megye lakossága és vagyoni értékei mellett ez utóbbi környezeti alrendszerek vannak kitéve a legnagyobb veszélynek.

A **klímaváltozás fokozódó kockázatainak kivédése**, így a szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok egyre gyakoribb és egyre nagyobb területet érintő kialakulásának kezelése céljából előtérbe kell helyezni a természetes vízrajzi viszonyokhoz közeli vízgazdálkodásra épülő terület- és tájhasználatokat, művelési módokat. Ennek érdekében ösztönözni kell a **vízvisszatartásra és vízpótlásra épülő tájgazdálkodási technológiák alkalmazását**, ki kell alakítani a több lábbon álló agrárium megteremtésének feltételeit, ösztönözni kell a környezeti kihívásoknak megfelelő termékszerkezet alkalmazását.

A klímaváltozás káros hatásainak mérséklésére a települési- és az épített környezet fejlesztése során is meg kell ragadni minden reálisan alkalmazható eszközt. Ennek érdekében cél a

klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztése, mint pl. passzív napenergia és termálvíz hasznosítás, árnyékolástechnika, párástítás, vagy a várostervezés eszközrendszerében a belterületi légmozgások klímatudatos tervezése, szélcsatornák kialakítása, zöldterületek növelése, a zöld infrastruktúra, a zöldfelületi rendszerek fejlesztése. Mindezek mellett kiemelt fontosságú a lakosság felkészítése a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra, valamint a klímatudatosság általános erősítése.

A megye természeti erőforrásainak védelme, a kedvező környezeti állapot elérése, valamint a lakosság környezet egészségügyi feltételeinek javítása érdekében cél a **környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság minél teljesebb körű biztosítása**. Baranya megye számos településén a szolgáltatott ivóvíz minősége nem felel meg az európai uniós és az ezzel összhangban levő hazai előírásoknak, ezért az e tekintetben problémás települések esetében kiemelt célként kell megfogalmazni az ivóvíz minőség javítását.

Mind a megye vízkészleteinek védelme érdekében, mind a településeken élő lakosság életminőségének és az oda települt vállalkozások, intézmények működési feltételeinek javítása érdekében azon települések esetében, ahol a korszerű szennyvízkezelés rendszere még nem, vagy csak részben került kiépítésre, így különösen a megye aprófalvas térségeiben, kiemelt cél a településeken képződött **nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz, ill. szennyvíz gazdaságosan kiépíthető és fenntartható módon** történő elvezetésének és kezelésének biztosítása, a szennyvízkezelés hiányosságainak oldása.

A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a **hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok kigyűjtése és feldolgozása**, amellelt, hogy hozzájárul a természeti-, táji értékek és erőforrások megőrzéséhez és a környezeti elemek minőségének javításához, nagymértékben segítheti a megye stratégiai erőforrásaival hosszú távon való fenntartható gazdálkodást. Cél a hulladékkezelési rendszerek szükség szerinti részbeni újratervezésével, logisztikai rendszerük optimalizálásával a jelenlegi hulladéklerakási gyakorlat megváltoztatása a szelektív hulladékgyűjtés és az újrahasznosítás lehetőségeinek maximális figyelembe vételével. Ebben a folyamatban kiemelten fontos a **körkörös gazdaság** filozófiájának megfelelően eljárva olyan fejlesztési programok megvalósítása, melyek valamennyi helyben elérhető nyersanyagot és az azok feldolgozásához kapcsolódó hulladékot, valamint a kommunális hulladékokat további feldolgozási-hasznosítási folyamatokba integrálják.

A stratégiai erőforrások fenntartható hasznosítása kiemelkedő szerepe kell, hogy legyen a megye energiaforrásainak a táj terhelhetőségét és az ökológiai korlátokat, valamint a környezetvédelmi szempontokat figyelembe vevő, minél teljesebb körű felhasználásának, egy **fenntartható energiamix** kialakításának. Ennek keretében cél a helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek környezetkímélő kiépítése, valamint a települések levegőminőségének javítását is szolgáló korszerű fűtési rendszerek elterjedésének ösztönzése.

A megújuló energiaforrások mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy Baranya megyében a **rendelkezésre álló ásványi nyersanyag és fosszilis energiahordozó készletek** hosszú időre elegendő stratégiai lehetőséget jelentenek, ezért a megye stratégiai

erőforrásként tekint mind a rendelkezésre álló ásványi nyersanyag készleteire, mind a megújuló energiaforrásokra. Ezzel a gondolattal egyezik a Kormány hazai bányászat jövőbeni fejlesztésével kapcsolatos egyes feladatokról szóló 1870/2013. (XI. 22.) számú határozata, mely szerint a hazai ásványvagyon hasznosítani szükséges a nemzeti vagyon gyarapítása és hazánk energiafüggségének csökkentése érdekében.

Fontos, hogy a bányászati tevékenységek során olyan technológiákat és művelési módokat használjanak, mint például a folyamatos, a bányaműveléssel lépést tartó tájrendezés, amely minimalizálja a beavatkozás hatásait, segíti a területek újrahasznosítását. Emellett a közösségi nyersanyag-politikával összhangban kiemelt figyelmet kell fordítani a reciklált (újrahasznosított) nyersanyagok fokozott igénybevételére.

6. Stratégiai cél: Elérhetőség és mobilitás javítása

A közlekedésfejlesztés vonatkozásában alapvető fontosságú, hogy sikerül-e megtalálni az egyensúlyt a gazdasági és társadalmi mobilitási igények kielégítése, valamint az egészséghez és az egészséges környezethez való jog érvényre jutása között. A célként megfogalmazott megyei kohézió erősítésének, a területi hátrányok mérséklésének, azaz a hátrányos helyzetű térségek gazdasági és társadalmi felzárkóztatásának egyik fontos eleme a közlekedési elérhetőség javítása, melynek megvalósítása során a környezeti szempontokat is figyelembe kell venni.

Figyelembe véve, hogy Baranya hosszú távú célja egy élhetőbb megye kialakítása, a stratégiai célrendszer fókuszába az ember, s rajta keresztül a társadalmi szinten előnyösebb áru- és személyszállítás kerül, ahol elsődleges cél **az elérhetőség és az élhető környezet együttes javítása**. A stratégiai célkitűzésnek feladata, hogy előmozdítsa a fenntartható közlekedési rendszerek létrejöttét a megyében: a munkahelyek és szolgáltatások jobb elérhetőségének biztosításával, az áru- és személyszállítás hatékonyságának növelésével úgy, hogy mindeközben megteremti a lehetőségét a környezetszennyezés (károsanyag-, üvegházgáz-kibocsátás, zaj-, por- és látvány szennyeződés) és az energiafogyasztás csökkentésének (erőforrás-hatékony közlekedés), a közlekedésbiztonság fokozásának, továbbá a vonzóbb és jobb minőségű környezet kialakításának. Kézenfekvő megoldásként kínálkozik a közösségi és alternatív közlekedési módok fejlesztése, a közlekedési munkamegosztás és a közlekedési igények befolyásolása – amit a célhoz rendelt prioritás keretében tervezett intézkedések közötti súlyok megfelelő megállapításával szükséges a későbbiekben érvényre juttatni.

Az egyik, talán legfőbb probléma, hogy a lakosság általában, de különösen a hátrányos helyzetű térségekben élők csoportjának **alacsony fokú mobilitási hajlandósága** a megye gazdasági fejlődésének egyik gátló tényezője. Az elérhetőség javításával az egyes területi szintek (település, város és vonzáskörzete, térség) képessé válnak kiaknázni gazdasági potenciáljukat és erősíteni versenyképességüket, gazdasági előnyöket is magában hordozó dinamikus kapcsolatrendszer fenntartva egymással és tágabb környezetükkel. A munkaerő mobilitásának fokozása, a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés érdekében a megyei közlekedési infrastruktúra fejlesztése esetében elsősorban a funkcionális, vagyis **foglalkoztatási és szolgáltató térségi vonzásközpontok településekről való**

elérhetőségének javítása a cél. A térségi kapcsolati hiányok felszámolása, a térségi jelentőségű mellékúthálózat korszerűsítése minden esetben a **közösségi közlekedés hatékonyságának növelését** kell, elősegítse.

A térségi elérhetőség javításán túl a megye legfőbb célja a jelenleg közösségi közlekedést választó utasok számának megtartása, a negatív tendencia megfordítása, a távlati utasszám-növekedés elősegítése, ezzel párhuzamosan az egyéni autós közlekedés térnyerésének visszaszorítása. Cél továbbá **az alternatív közlekedési módok, a kerékpáros és a gyalogos közlekedés iránt elkötelezettek számának növelése** a városi közlekedés zsúfoltságának enyhítése, a városi terek visszaszerzése – az azzal együtt járó pozitív társadalmi, közösségi hatások elősegítése – érdekében. Mindezt a közösségi- és alternatív közlekedés infrastrukturális feltételeinek javításával, a közlekedési módokat összekapcsoló, a közösségi szállításban részt vevők közötti összehangolt menetrend szerint, egységes/közös tarifarendszerrel működő **új, igény alapú, „utas központú” közösségi közlekedési rendszer fejlesztése** révén lehet elősegíteni. A közösségi közlekedés fejlesztésének elsősorban környezeti-, energetikai és társadalmi hatásai (jobb életfeltételek, rövidebb közlekedési időszávok, baleseti kockázat csökkenése) kiemelkedőek, de közvetve a gazdaságra is pozitív hatást fejt ki.

7. Stratégiai cél: Nemzetközi növekedési centrummá válás

Annak ellenére, hogy a megyei koncepció a funkcionális megközelítés szerint területileg integráltan² (lásd. prioritások) kezeli a közlekedésfejlesztés tématerületet, a jövőképben megfogalmazott térségi csomóponti szerep megkövetel egy jól elkülönülő, hangsúlyos célmegfogalmazást. Ennek oka, hogy Baranya megye fejlődésének egyik megalapozója és egyben fokmérője is a nagytérségi csomóponti szerep megszerzése és az általa generált gazdasági fejlődés.

A térségi központok vagy csomópontok a kereskedelmi, innovációs, közlekedési stb. hálózatok legaktívabb pontjai, melyek tökevonzó képessége, illetve gazdaságélénkítő hatása vitathatatlan, ennél fogva feltétlen szükséges kiaknázni a kedvező földrajzi fekvésben – **Pécs a Budapest–Zágráb–Belgrád „háromszög” középpontjában** fekszik – rejlő potenciált. A térszerkezetben elfoglalt helyzetéből adódóan **a megye a déli, dél-nyugati kapcsolatok kapuja** lehet, mindennek megvalósításához nemcsak a megye pozícióján kell javítani, de a városhálózatot is be kell kapcsolni ebbe a rendszerbe. Tekintve, hogy a nagytérség esetünkben túlmutat az ország határain, így a kitűzött cél eléréséhez szükséges, de nem elégséges feltétel a jelen pillanatban nagyon alacsony számú határátkelési lehetőség bővítése, további **határmetszéspontok kialakítása a Dráva folyón**.

A cél elérését alapvetően a megye közlekedési helyzetének javítása biztosítja, mely a megyét érintő észak-déli és kelet-nyugati irányú – jelenleg hiányos – közlekedési tengelyek fejlesztéséből adódó potenciál kibontakoztatásával válhat elérhetővé. A jó infrastrukturális

² az alágazatokat (közút, vasút, víz stb.) és egyéb ágazatokat (különösen gazdasági, környezet- és energetikai) együtt

ellátottsághoz való hozzáférést, az egyszerű és gyors elérhetőséget a megye egész területén biztosítani kell annak érdekében, hogy mind a megye elmaradott térségei, mind Pécs fejlődési pályára állhasson. A kitűzött cél eléréséhez szükséges mind **a közúti, mind a vasúti, mind a vízi és légi közlekedési infrastruktúra összehangolt fejlesztése**. A kiépülő közlekedési hálózatok mentén elhelyezkedő területek vonatkozásában jelentős fejlődési potenciálnövekedéssel számolhatunk, hiszen ezen nyomvonalas létesítmények a területfejlesztés legerősebb és leghatásosabb elemei. A beavatkozásoknak a nemzetközi kapcsolatokat biztosító **fő közlekedési hálózatok még hiányzó elemeinek kiépítésére** (M6, M60, M9, 67. sz. főút), **a már meglévő hálózati elemek térségközpontokból történő elérhetőségének javítására és a megye zártságát oldó folyami átkelési lehetőségek sűrítésére** (a mohácsi Duna-híd mellett kiemelten a Dráva esetében) kell koncentrálnia. A megye és Pécs **multimodális logisztikai szolgáltató szerepének erősítésére szükség van**, ennek megvalósítása érdekében szükséges továbbá a vasúti infrastruktúra kelet-nyugati (Zágráb - Pécs - Baja - Bácsalmás - Csikéria - (Szerbia) - Rösztke és Szeged - Nagylak - (Románia) - Arad) és észak-déli (Budapest [XI. kerület, Kelenföld] - Pécs, Pécs - Villány, valamint Villány - Magyarbóly - (Horvátország) - Eszék-Szarajevó) tengelyeinek összehangolt fejlesztése, összekapcsolása más közlekedési alágazatokkal (M60 autópálya, Pécs-Pogány repülőtér) és a már meglévő üzleti szolgáltatásokkal (Pécs Déli ipari park). A fejlesztések indukálta növekvő áruforgalom szükségessé teszi a vasúti tranzit forgalom Pécs központi területéről történő kihelyezését (Pécs D-Ny-i vasúti elkerülés). A vízi közlekedés fejlesztése (Mohács országos jelentőségű kikötő és határkikötő) - erősítve a fent felsorolt elemeket - ugyancsak pozitívan befolyásolja a megye logisztikai teljesítményét. Ezen célirányos közlekedési infrastruktúra fejlesztéseknek biztosítaniuk kell a kiegyenlített területi fejlődés feltételeit, a nemzetközi forgalomhoz való kapcsolódás lehetőségét, a történelmi okokból megszakadt határmenti és határon átnyúló kapcsolatokat, megteremtve ezzel Horvátország EU-s csatlakozásában rejlő lehetőségek kihasználását, a térség gazdasági versenyképességének javulását. A kitűzött cél megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a kialakult környezeti állapotokra, természeti adottságokra. A fejlesztéseket lehetőség szerint a környezetminőség romlása és a környezetbiztonság veszélyeztetése nélkül kell megvalósítani, ennek eredményeképpen egy, a természeti erőforrásainkat védő, harmonikus térszerkezet alakul ki.

Területi célok

A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre.

1. Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Sellyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része)

A megye nyugati térsége periférikus elhelyezkedésű, kedvezőtlen társadalmi, gazdasági helyzetben levő terület, mely a Sellyei, Hegyháti és Szigetvári járások vonatkozásában a leghátrányosabb helyzetű térségek közé sorolt, de egyes jellemzőit tekintve az egyébként hátrányos helyzetű Szentlőrinci Járás településeit is lefedi.

A Baranyában található térség lehatárolása a megyei közigazgatási rendszert követi a területfejlesztési koncepcióban, azonban ez a perifériális térség alapvetően a Dél-Dunántúl centrumtérségeitől távol lévő valamennyi perifériát magában foglalja, így fejlesztése során a Somogy megyében található belső-somogyi, zselici térségekkel egységes rendszerben indokolt tervezni. Másképp megfogalmazva a baranyai és a somogyi perifériákat egy **komplex vidékfejlesztési programban** indokolt fejleszteni.

A térség mind társadalmi, mind gazdasági szempontból depressziós terület, melyet a nagyfokú tőkehiány jellemez, amivel együtt jár a helyi munkalehetőségek hiánya. A térségben jellemzően gyenge a vállalkozói aktivitás. Ezt kívánja ellensúlyozni a jövőre nézve többek között a szabad vállalkozási zónák kialakítása. A településeken található cégek zömmel, mezőgazdasággal kapcsolatos tevékenységet folytatnak, ezért főleg az **agráriumhoz kapcsolódó különböző tevékenységek** számára egységesen elő kell segítenie a terület természeti, táji adottságaihoz illeszkedő gazdálkodási módok elterjesztését és térnyerését a helyi társadalom aktivizálása révén.

A gazdaságösztönző programok mellett fontos feladatot jelentene az adottságok jobb kiaknázásának és erőforrások hasznosításának ösztönzése, amely a térség **önfenntartó képességét** javítja. Ennek az önfenntartó képességnek a növeléséhez járulhat hozzá a **körkörös gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása**.

A térség felzárkóztatásában fontos elemet kell, hogy képviseljenek a járásközpontokban célzottan megvalósításra kerülő **iparfejlesztési programok**, valamint az alapvetően a Pécs-Villány turisztikai magterületen található attrakciókhoz kapcsolódó **tematikus turisztikai fejlesztések**.

A falvak lakosságának önfenntartó képessége lassan megszűnik. A tudatos, önfenntartásra képes helyi lakosság kialakulásának egyik alapvető feltétele a **közösségi kapcsolatok felélesztése** továbbá, hogy a **helyi erőforrásokkal a helyi közösségek rendelkezzenek**. A fenntartható életminőség egyik alapvető feltétele a községekben az, hogy a közösségek élete elsősorban a helyi erőforrásokon alapuljon.

2. Gazdasági szerkezetváltó, növekedési centrumtárség Baranya megye központi és keleti részén

A 2013-as területfejlesztési koncepcióban a megye centrumtársége (Pécs-Komló), illetve a megye keleti része külön tércategóriát alkotott, alapvetően az akkor még jól/jobban elkülönülő meglévő problémák-erőforrások-jövőkép bázisán. A korábbiakban bemutatott indokok miatt azonban a 2020 utáni időszakra vonatkozóan indokolt ennek a térségnek az egységes kezelése, melyből némileg Komló bír eltérő specifikumokkal, azonban Komló jövőképe, illetve meglévő társadalmi-gazdasági térkapcsolatai azt indokolják, hogy a dinamikusabb térségekhez kerüljön integrálására a térség.

A megye központi területe a megyeszékhely és vonzáskörzetét foglalja magába, mely a legsűrűbben lakott térsége a megyének. A terület Pécs mellett magában foglalja a megye második legnagyobb városát, Komlót is, ugyanakkor Pécs belső agglomerációjához tartozik Kozármisleny városa, míg a külső vonzáskörzetbe tartozó nagyobb települések Szentlőrinc és Pécsvárad. A megye keleti térsége kedvezőbb adottságokkal rendelkezik, mint a megye nyugati, első célkitűzés alá eső területe. A térség legnagyobb városa Mohács, de adottságait és a belőlük fakadó lehetőségeket tekintve ide sorolható Siklós, Harkány, Villány, valamint Bóly városa is.

Baranya megye székhelye Pécs centrális elhelyezkedésű, a megye legnagyobb részéről, könnyen és gyorsan elérhető közúton. Pécssett nem működött a külső befektetőkre alapozott stratégia, a városban nagyon kevés a tőkeerős vállalat. Ez nagyban meghatározza a település térségi foglalkoztatási szerepét is. Ebből fakadóan szükség volt valamilyen endogén stratégiára, melyben a kulturális örökség, a kulturális ipar és a **tudásalapú gazdaság** egyre tudatosabban egyre nagyobb szerepet játszik, bár az innovációs szervezetek tevékenységük révén egyelőre nem tudtak áttörést elérni az innovációs eredmények gazdasági hasznosítása terén.

A város a térség jövőképét a korábbi stratégiáknál sokkal tudatosabb lépésekből álló programmal a Pécsi Tudományegyetem kapacitásaihoz, szolgáltatásaihoz illeszkedve szükséges fejleszteni, amely a kiépítés alatt lévő infrastruktúrákkal együtt képesek lehetnek arra, hogy **növekedési centrumtárséggé** váljon a Pécs-Mohács tengely vonzáskörzete.

A város szempontjából egyre inkább meghatározó jelentőségű és nagy foglalkoztatási, termelési potenciállal bíró ágazat a **gépipar**, amely mára elsősorban a pécsi kistérség meghatározó ágazati foglalkoztatója lett, de Komlón is erős tradíciókkal rendelkezik.

Komló vonatkozásában fontos kiemelnünk, hogy maga a város, de a megye is stratégiai erőforrásként tekint a **rendelkezésre álló ásványi nyersanyag** készletekre.

A térség fejlődésének meghatározó bázisa a **vidékgazdaság**, amely azonban elválaszthatatlanul kapcsolódik a városokhoz. A vidékgazdaság kontextusában a vidéki térség egy komplex, multifunkcionális erőforrásrendszer, amelyben a nem mezőgazdasági tevékenységek is hangsúlyosak, és a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági tevékenységek integráltsága jellemző.

A térségben a kiemelkedő minőségű termékek előállításának alapjai adóttak, ahol célszerű törekedni az exportképes, minőségi termelést végző **élelmiszergazdasági vertikumok** kialakítására. A megyében az iparág két jól működő példája a bolyi nagyüzemi, és a villányi változatos üzemméretű, de inkább KKV-dominanciájú termelési központ.

Mohács, mint az Európai Unió déli folyami kapuja, országos jelentőségű kikötő és határkikötő, kedvező földrajzi elhelyezkedése és kiváló infrastruktúrája okán a térség közlekedési és logisztikai központja.

A térség fejlesztési politikáját nagymértékben támogatja, hogy a fent hivatkozott kormánydöntés értelmében a **Pécs-Villány turisztikai térség** települései nevesített turisztikai térséget alkotnak, melyek amennyiben képesek lesznek mérhető és indokolt fejlesztési projekteket elkészíteni, úgy közösségi forrásokra is számíthatnak fejlesztéseik megvalósításához.

Ahhoz, hogy a térség mind gazdasági, mind társadalmi folyamatait tekintve érdemi elmozdulást tudjon felmutatni elengedhetetlenül szükséges az érintett önkormányzatok összefogáson alapuló, vállalkozásbarát politikája, mely **progresszív fejlesztéspolitikai** feltételez.

3. Dél-baranyai határtérség (az Ormánságtól Mohácsig, illetve a Villányi-hegységtől délre található területek) fejlesztése

A két fenti célterületet kiegészíti egy harmadik, mely a horvátországi és nyugat-balkáni kapcsolatok erősítését helyezi a középpontba. A megye déli, a Mecsektől délre fekvő, illetve a Dráva vízrendszeréhez kapcsolódó területek azok, melyek az adottságaik okán a negyedik területi célkitűzés elsődleges célterületét alkotják.

A térség gazdaságának megerősítése jelentheti az egyik alapot arra, hogy a jelenleg tapasztalható negatív társadalmi és demográfiai folyamatok megváltozzanak. Ebben a **horvát területek felé történő nyitás** elengedhetetlen, melynek alapja a közlekedési feltételek javítása, a határtérség rugalmas átjárhatóságának megteremtése. A zavartalan és **hatékonyan működő térségi személy- és árumozgások**, de a területi integráció alapvető feltétele is egyben, hogy a térség közlekedési zártsága oldódjon, a természetföldrajzi értelemben vett és közigazgatási határok jól átjárhatók legyenek, a terület kielégítő külső- és belső kapcsolatokkal rendelkezzen. A munkaerő mobilitásának és a lakosság szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférése érdekében az áruszállítás szükségleteinek kielégítése, mindezekon keresztül pedig a **gazdasági kapcsolatok elmélyítése** érdekében szükség van a meglévő **közlekedési hiányosságok felszámolására**. Ennek érdekében szükséges a térség és a térségi jelentőségű központok nemzetközi közúti, vasúti és vízi elérhetőségének és átjárhatóságának javítása, és a funkcionális, azaz foglalkoztatási és szolgáltató vonzásközpontok térségi elérhetőségének fejlesztése. Mindemelllett igényként jelentkezik a különböző közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése, fenntartható fejlesztések megvalósítása.

Horizontális célok

a.) Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása

A program tervezésének és végrehajtásának valamennyi szintjén elő kell segíteni az **esélyegyenlőség érvényesülését**, úgymint nők és férfiak közti, faji vagy nemzetiségi származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés esetében. A **megkülönböztetés tilalma**, mint alapelv, a megvalósítás minden szakaszában betartásra kell, hogy kerüljön, különös tekintettel az esetleges támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatban. A megyei területfejlesztési koncepció, majd a program műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén kiemelt figyelemmel kell lenni a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára. A **sajátos helyi adottságok** (pl. cigányság magas aránya a megyében) **figyelembevételével** lehetőséget kell biztosítani a programvégrehajtás során érvényesíteni kívánt esélyegyenlőségi területek kijelölésére és prioritizálására, amelyek hozzájárulnak az esélyegyenlőségi célok eléréséhez.

Ilyenek lehetnek:

- családbarát munkahelyi körülmények megteremtése, erősítése,
- a nemek közötti egyenlőség erősítése,
- az akadálymentesítés előrehaladása,
- fogyatékos személyek életminőségének és munkaerő piaci esélyeinek javítása,
- a szegénységben és kirekesztettségben élők (különösen roma) emberek életminőségének és munkaerő piaci esélyeinek javítása,
- más hátrányos helyzetű csoportok (pályakezdők, időskorúak, tartósan munkanélküliek) munkaerő piaci és társadalmi esélyeinek javítása,
- nemzetiségi identitás, társadalmi szerepvállalás erősítése.

b.) Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve

A társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokat figyelembe vevő fenntartható növekedés biztosítása a teljes fejlesztési koncepciót átszövő horizontális célként jelenik meg. A szociális és a környezeti problémák fontosságának, e problémák, illetve megoldási lehetőségeik és a gazdasági fejlődés közötti sokrétű összefüggések felismerésével egyre inkább teret nyernek azok a nézetek, amelyek szerint e három területet együtt kell vizsgálni, s sajátosan a környezet és fejlesztés kérdéseinek együttes megközelítése szükséges.

A népességdinamika, az urbanizálódás egyre nagyobb terhet ró a környezeti elemekre és azok rendszereinek működésére, állapotára. A leépülő korszerűtlen nehézipar, az elmúlt időszakok környezetvédelmi intézkedései és az uniós források segítségével megjelenő **innovatív, környezetbarát technológiák** hatására a szennyező anyagok kibocsátása a megyében

csökkent. A klímaváltozás negatív hatásait enyhítő horizontális jellegű intézkedésekre azonban szükség van. A **helyes vízgazdálkodásnak és ezzel együtt a helyes zöldfelületgazdálkodásnak** elsődleges szerepe van mind a mezőgazdaságban, mind az árvízvédelemben a szélsőséges időjárási jellemzők kezelésében. A belső erőforrások nem megfelelő használatára Baranya megyében, ezen belül az Ormánságban is láthattunk példát, ahol a térség vízgazdálkodása és a nem megfelelő tájhasználat a természeti környezet degradációja mellett a társadalom szétesését, kulturális és gazdasági elszegényedését is elősegítette. Az Ős- Dráva Program egy, a megye többi fejlesztési elképzelése számára is jó gyakorlatként jelenhet meg e problémák megállítására és visszafordítására, a program várható hatásai Európai szinten is minta értékkel rendelkeznek, mind társadalmi, mind környezeti szempontból. Baranya biodiverzitása országosan is kiemelkedő, változatos klímája egyedülállóvá teszi a térségben. Ennek megőrzéséhez elengedhetetlen a **belső erőforrások fenntartható használata, a környezeti tudatosság és nevelés** elősegítése. A mezőgazdaság kihívása a szélsőséges időjárást tűrő növényi kultúrák elterjesztése, a talajok természetes módon történő revitalizálása, a vízgazdálkodási, öntözési rendszerek kialakítása, megújítása, valamint a környezetkímélő mezőgazdasági termelési technológiák alkalmazása. A megye nehézipara jelentősen leépült a 90-es évek óta. A bányák újranyitása esetén környezetbarát, tiszta technológiák alkalmazása javasolt, hogy az itt élők életkörülményei és az egészséges környezethez való joguk ne sérüljön, valamint, hogy az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés megvalósulhasson. Környezet egészségügyi szempontból hangsúlyos a felhagyott bányák körültekintő, a felszín alatti vizek és a talaj további szennyeződését megakadályozó rekultivációja. A megújuló energiák térnyerését és az energiatakarékos rendszerek elterjedését ösztönözni szükséges, ezzel megteremtve a megye részbeni energiafüggetlenségét. A környezettel való bánásmód az emberek életminőségét is meghatározza. A jól működő ökológiai rendszer alapját képezi a prosperáló társadalomnak és fenntartható gazdaságnak.

A prioritások azonosítása

A fejlesztési koncepció célrendszerében foglalt átfogó-, stratégiai és területi célok elérése érdekében meghatározásra kerültek azok a prioritások, melynek keretében az adott beavatkozások, mint a koncepció végrehajtása során használható fejlesztési eszközök alkalmazására sor kerül.

A stratégiai célok elérését biztosító prioritások rendszere az azokhoz való illeszkedésükkel együtt kerül bemutatásra, azaz láthatóvá válik, hogy a prioritások direkt módon illeszkednek a stratégiai célokhoz, így azok közvetlenül megfeleltethetők egymással. Fontos azonban megjegyezni, hogy a 3.1 Belső koherencia vizsgálat fejezetben jelzett módon a stratégiai célokhoz kapcsolódó prioritások egyben komplex formában szolgálják a területi célkitűzések elérését is.

1. prioritás: A helyi termelésen alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;
- Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében
- A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása;
- Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében;
- A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.

Kapcsolódó stratégiai cél: 1. Helyi gazdaságok fejlesztése.

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása;
- A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése;
- Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében.
- Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program, kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járásszékhely településeken.
- Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban;
- A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével;
- A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével;

- A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával.

Kapcsolódó stratégiai cél: 2. Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése.

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése.

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A gyakorlati képzésre koncentrálnó duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése
- Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából.
- Az iskolarendszertől már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása;
- A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése;
- Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése.

Kapcsolódó stratégiai cél: 3. Piaci igényekre reagálni képes emberi erőforrások fejlesztése.

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása;
- Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciós szolgáltatások fejlesztése;
- A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló

komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása;

- A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése;
- Az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések és integrált szemléletű prevenciós programok támogatása.

Kapcsolódó stratégiai cél: 4. Társadalmi felzárkózás elősegítése.

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását;
- A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása;
- A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása;
- A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása;
- A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása;
- A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése;
- A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása;
- A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése.

Kapcsolódó stratégiai cél: 5. Stratégiai erőforrások fenntartható használata.

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

A prioritás keretében tervezett beavatkozások (intézkedések) indikatív listája:

- A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése (gyorsforgalmi- és főúthálózat fejlesztése, különösen az el nem készült, elsősorban határközeli szakaszok és települési elkerülések kiépítése, vasútvonalak korszerűsítése, a magyar-horvát (állam)határ átjárhatóságának biztosítása a hálózatokon);
- A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése (térségi, illetve hálózati jelentőségű mellékutak korszerűsítése, kapcsolati hiányok megszüntetése);
- A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása (intermodális csomópontok, utasforgalmi létesítmények fejlesztése, jármű-beszerzés, utastájékoztató javítása);
- A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása (kerékpárforgalmi és kerékpáros közlekedéshez kapcsolódó egyéb létesítmények kiépítése, gyalogos közlekedés infrastruktúrájának korszerűsítése).

Kapcsolódó stratégiai cél: 6. Elérhetőség és mobilitás javítása és 7. Nemzetközi növekedési centrummá válás.

2.2. A Program összevetése más releváns tervekkel, koncepciókkal

A területfejlesztési koncepció 3.2. Külső koherencia vizsgálat c. fejezete alaposan kidolgozott külső koherencia-elemzést tartalmaz, részletesen megvizsgálva a dokumentum összefüggéseit számos releváns terv Baranya megyét érintő céljaival:

1. Táblázat: A Program összevetése az országos és lokális stratégiai dokumentumokkal

Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció stratégiai céljai	Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése;	A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrások fejlesztése	Társadalmi felzárkózás elősegítése	Stratégiai erőforrások fenntartható használata	Elérhetőség és mobilitás javítása	Nemzetközi növekedési centrummá válás
Egyéb stratégiai dokumentumok							
Országos stratégiai dokumentumok							
Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció	✓	✓	✓	✓	✓		
Országos Területrendezési Terv		✓			✓	✓	✓

Program a Versenyképesebb Magyarországért		✓	✓	✓			
Nemzeti Reformprogram	✓	✓	✓	✓			
A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája	✓	✓	✓		✓	✓	
Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia		✓			✓		
Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia			✓	✓	✓		
Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia	✓				✓		
Nemzeti Tájstratégia	✓				✓		
Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.				✓			
Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia	✓	✓		✓		✓	✓
Lokális stratégiai dokumentumok							
Baranya Megye Területrendezési Terve	✓					✓	
Foglalkoztatási Stratégia és Akcióterv, „Foglalkoztatási Szövetkezés Baranya Felzárkózásáért 2020”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Baranya megyei Befektetésösztönzési stratégiai és Akcióterv	✓	✓	✓	✓		✓	
Baranya Megyei Iparfejlesztési Program, PBKIK	✓	✓	✓	✓		✓	
Pécs stratégiai dokumentumai: városfejlesztési koncepció és Integrált Településfejlesztési Stratégia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Forrás: saját szerkesztés, Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció (2021) alapján

A célrendszer kapcsolata az OFTK-val (2014)

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával még 2013 decemberében elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK). A jelen dokumentum már az abban foglaltakra tekintettel készült.

Az OFTK közép- és hosszú távon fogalmazza meg a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározva azok területi dimenzióit. Középtávon a dokumentum arra törekszik, hogy a 2014-2020-as időszak fejlesztési dokumentumait (a Partnerségi Megállapodást és az operatív programokat) megalapozza. Hosszú távon (2030-ig) az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségletei alapján teljes tervezéssel Magyarország minden ágazatára, térségére és köz-, piaci, valamint civilszférájára jövőképet és célokat definiál a fejlesztéspolitika és a területfejlesztés vonatkozásában. Az OFTK a 1254/2012. (VII. 19.) számú kormányhatározat alapján készült. A dokumentum Országgyűlés általi elfogadásakor

hatályát veszítette az Országos Területfejlesztési Konceptióról szóló 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat, az Országos Területfejlesztési Konceptióval egyetemben.

A Nemzeti Tervezési Hivatal által kidolgozott, 2012. novemberben társadalmi egyeztetésre bocsátott OFTK-val kapcsolatban a Baranya Megyei Önkormányzat javaslatait, kiegészítéseit a 2013. január 15-i megyei pozíciópapír tartalmazza. A dokumentum közel kéttucatnyi ponton fogalmaz meg módosításokat az OFTK véleményezésre bocsátott anyagával kapcsolatban. A lényegi kérdésekre koncentrált pozíciópapír elsősorban a megye közlekedésére (települési elkerülő utak, gyorsforgalmi közúthálózat elemei, Dráva-hidak, kapcsolódás fontosabb nemzetközi hálózatokhoz) és településszerkezetére (városias térségek, aprófalvas-tanyás területek, megyeszékhely szerepe, funkcionális térségek-vállalkozási zónák, beágyazottság a nemzetközi településszerkezetbe) fókuszál. Kisebb számú módosítása célozza a megye helyi természeti erőforrásaival való jobb gazdálkodást (energetikai potenciál, bányászat), valamint a kultúra területét (jellemzően a kulturális örökség turisztikai kiaknázása szempontjából). A társadalmiasításra beérkezett további vélemények összesítését követően konszolidált OFTK azonban a baranyai véleményeknek csak kevesebb, mint felét veszi figyelembe. Ezért is célszerű megvizsgálni, hogy Baranya Megye Területfejlesztési Konceptiója célrendszerében mennyire áll összhangban az Országgyűlés által elfogadott dokumentummal.

Az átfogó célok tekintetében Baranya Megye Területfejlesztési Konceptiójában megfogalmazott három átfogó cél kapcsolódik a négy OFTK átfogó célhoz. Az átfogó célok összefüggéseit az alábbi ábra mutatja be.

2. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: az átfogó célok kapcsolatrendszere

Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés	Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása		√			
Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom		√	√		
Környezet- és energiatudatos megye				√	√

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Jól látható, hogy a Baranya átfogó célkitűzései közül az egészséges és megújuló társadalom, valamint a természet és energiatudatos megye két-két OFTK célt is lefed. A megye gazdaságának fejlesztését és foglalkoztatásának javítását előirányzó cél azonban mindössze az OFTK egy (értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés) célkitűzéséhez kapcsolódik. Az országos célok felől közelítve az ábra jól tükrözi azt is, hogy Baranya számára kiemelt fontossággal bír a gazdasági fejlődés előmozdítása, ugyanis ezzel az országos célkitűzéssel két átfogó megyei cél is összhangban áll.

Az OFTK hét stratégiai célkitűzést tartalmaz, hasonlóképpen Baranya Megye Területfejlesztési Konceptiójában is hét ilyen cél szerepel. A stratégiai célok összefüggését az alábbi ábra szemlélteti.

3. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió	Versenyképes, innovatív hálózati gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás	Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, roma integráció	Jó állam: szolgáltató állam és biztonság	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme
Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	√		√				
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	√	√		√			
A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés		√		√			
Társadalmi felzárkózás elősegítése		√		√	√	√	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	√		√				√
Elérhetőség és mobilitás javítása							√
Nemzetközi növekedési centrummá válás	√						

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Az országos és megyei stratégiai célok összevetéséből jól látszik, hogy a versenyképes gazdaság fejlesztése, a vidék életképességének megőrzése, a lakónépesség megtartása, a köznevelés és felsőoktatás társadalmi és gazdasági kohéziót erősítő szerepének hangsúlyozása jelentik a leginkább közös célkitűzéseket. Mindezek összhangban állnak Baranya megye törekvéseivel, amely szerint a folyamatosan szűkülő gazdasági teljesítmény, az itt élők csökkenő életszínvonalának javítása jelentik a legfontosabb feladatokat. Fontos, de hátrébb sorolódik a lakosság egészségi és mentális állapotának megőrzése, az emberi közösségek fejlesztése, valamint a helyi természeti és környezeti adottságokkal való gazdálkodás. Baranya megye két stratégiai célja pedig (elérhetőség és mobilitás javítása, nagytérségi csomóponttá válás) mindössze érintőlegesen kapcsolódik az OFTK stratégiai célrendszeréhez.

Négy stratégiai területi cél került megfogalmazásra a megyei koncepcióban, melyek a hat közül hangsúlyosan kettő OFTK területi célhoz kapcsolódnak. (lásd: alábbi ábra)

4. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a területi célok kapcsolatrendszere

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-megtartó képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Selyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része)			√		√	
Gazdasági szerkezetváltó, növekedési centrumtárségek Baranya megye központi és keleti részén		√	√		√	
Dél-baranyai drávamenti határtérség (az Ormánságtól Mohácsig, illetve a Villányi-hegységtől délre található területek) fejlesztése	√			√		√

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Az OFTK első területi célja az ország makroregionális szerepének erősítésére vonatkozik, amelyhez a horvát határ menti elhelyezkedése és hosszabb távon tervezett, határmetszéspontot is érintő gyorsforgalmi közúthálózat fejlesztései miatt tud kapcsolódni Baranya. A megye területének hármas fejlesztéspolitikai tagolását tükröző két megyei területi célkitűzés mindegyike kiemelten kezeli a térségi felzárkóztatást és gazdaságösztönzést, melyet

kiegészít a határmenti térségek speciális fejlesztésére irányuló komplex program. . A többközpontú hazai térszerkezet kialakításához a Pécs-Komló-Kozármisleny „hármaváros” jelenleg is érdemben hozzájárul, ugyanakkor az M60-as autópálya tengelyében kialakulóban van egy baranyai centrumtárség, amely a fenti települések mellett Bólyt és Mohácsot foglalja jelenleg magában. A másik két megyei térség potenciálja vidéki térségének népességmegtartásához, helyi termelési erőforrásokon, turisztikai vonzerőkön alapuló fejlesztéséhez elegendő, ha és amennyiben a helyi iparfejlesztési program keretében a járási központok termelő funkciója ezen beavatkozásokkal is megerősítésre kerül. A kiemelt táji értékű térségek fejlesztésére is adott a lehetőség az Ős-Dráva Program baranyai területén. A megyén belüli, a főbb települések közötti elérhetőség és mobilitás fejlesztése folyamatos feladat, a definiált baranyai területi egységek fejlesztése esetében azonban ez nem jelenik meg stratégiai területi célként.

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiával (2012-2024)

„A dokumentum keretet ad, célokat, prioritásokat vázol más döntések előkészítéséhez, hogy a szakpolitikai stratégiákban vagy tervekben olyan cél - eszköz - határidő - pénzügyi forrás rendszert tudjanak megalkotni, ami más szakpolitikai stratégiákkal vagy tervekkel együtt, azokkal összhangban, érdemben tudja szolgálni a fenntarthatósági átmenetet. A Keretstratégia célja egyszersmind, hogy hozzájáruljon egy nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóságról.”

A nemzet fenntarthatósági politikájának átfogó célja a folytonosan változó társadalmi-humán-gazdasági-természeti külső környezethez való alkalmazkodóképesség feltételeinek biztosítása, az ahhoz szükséges kulturális adaptáció minőségi javítása.

A BMTfK célrendszerében a **környezeti fenntarthatóság** kérdése több szinten megjelenik: Baranya az átfogó célok szintjén „**környezet- és energiatudatos**” megyeként definiálja magát. A stratégiai célok között a **fenntartható erőforrás-gazdálkodás** magában foglalja a **természeti erőforrások védelmét**, a **szennyvíz-kezelést**, az **ivóvíz-minőség javítását**, a **klímaváltozás kezelését**, az **ásványianyag-készletek és energiaforrások fenntartható használatát**, illetve az átfogó célok között szerepel a **társadalmi fenntarthatóság** is.

A keretstratégiában a négy alapvető nemzeti erőforrás területén a célok rendszere a következő.

Emberi erőforrások

Cél a népességében stabil, egészséges, a kor kihívásainak megfelelő készségekkel és tudással rendelkező emberek alkotta, a kirekesztettséget fokozatosan csökkentő társadalom.

Társadalmi erőforrások

Cél a fenntarthatóságot támogató kultúra kialakítása, a fenntartható társadalom szempontjából pozitív értékek, erkölcsi normák és attitűdök erősítése

Természeti erőforrások

A környezeti eltartóképességet mint a gazdálkodás korlátját kell érvényesíteni.

Gazdasági (fizikai) erőforrások

Fontos az önrendelkezés megfelelő szintjének fenntartása a gazdaságpolitikai döntésekben. Cél a fizikai tőke szelektív gyarapítása, a közösségi tőkejavak amortizációjának pótlása. Kiemelt feladat a vállalkozói réteg megerősítése, a hazai tőkebefektetések fokozatos növelése, külföldi kitettségünk csökkentése. Fontos a lokalizáció és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kihasználása közötti ésszerű arány megteremtése, a helyi gazdasági kapcsolatok (pl. város és vidéke) erősítése.

A célrendszer kapcsolata a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.-vel (2011-2020)

Magyarország Kormánya a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (a továbbiakban: NTFS) frissített változatával folytatja azt a hosszútávra tervező felzárkózási politikát, amely alapvető szemléletváltást kíván elérni a szegénység elleni és roma politikában.

A stratégia 3 fő célja a következő:

1. A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése, különös tekintettel a roma népesítésre.
2. A szegénység, szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozása.
3. A társadalmi-gazdasági javakhoz történő egyenlő esélyű hozzáférés javítása, a társadalmi összetartozás erősítése.

A BMTfK legsúlyosabb problémának a szegénységben élők helyzetének fokozatos romlását látja, ezért egyik stratégiai célja a társadalmi felzárkózás segítése, pontosabban a szegénységben és kirekesztődésben élők számának csökkentése és az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az alapszükségletek és szolgáltatások területén.

2.3. A Program rész céljainak társadalmi és gazdasági szempontú konzisztencia vizsgálata, az esetleges ellentmondások feltárása

A Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció jövőképe a fejlődést az előtérbe helyező, de az erőforrásokkal fenntartható módon gazdálkodó, a társadalmi felzárkózást is elősegítő folyamatokat támogató térségként határozza meg 2030-ra a megyét.

A koncepció keretében meghatározott mindkét horizontális cél teljes mértékben képes szolgálni a jövőkép beteljesülését az alábbiak szerint:

- *Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása* horizontális cél elérésével a megye minden polgára egyenrangú hozzáférést érhet el és egyenlő bánásmódban részesülhet a közösség számára nyújtott szolgáltatások terén és a közösséget erősítő folyamatokban, jelentősen hozzájárulva ezzel a lakosság életminőségének javításához.
- *A hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve* horizontális cél az egyik fontos pillére a fejlesztési koncepciónak. A jövőkép a megyében jelenleg is adottságként meglévő erőforrásokra épít. A jövőkép megvalósulásához elengedhetetlen a természeti

erőforrások hosszútávon is fenntartható használatán alapuló fejlődés lehetőségének megteremtése, a megye belső erőforrásait érintően azok túl használatának elkerülése. Ha sikerül megtalálni az optimális egyensúlyi szintet a helyi társadalmi jólét biztosításához szükséges erőforrás-felhasználás, valamint a természeti, táji környezet értékeinek megőrzése, ezzel együtt az emberi élet számára egészséges környezet fenntartása között, úgy a természettel harmóniában történő fejlődés nagymértékben hozzájárul a megye lakossága jó életminőségének hosszú távú biztosításához.

A koncepció keretében az átfogó célok úgy kerültek meghatározásra, hogy azok maximálisan segítsék a jövőképben megfogalmazott célállapot elérését.

- *A magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása* átfogó cél a jövedelem alapú társadalomban talán a legközvetlenebb módon tudja segíteni a jövőkép által elővetített, a megye lakossága jó életminőségének biztosítását. Ezen átfogó cél elérését a horizontális célok közül jelentős mértékben segítik a minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása cél által megfogalmazott elvárások.
- *A fenntartható, egészséges és megújuló társadalom* átfogó cél elsősorban a megye lakossága életminőségének javítását szolgálja, de jelentős mértékben segíti lakosság számára a magas színvonalú szolgáltatások elérését is. A horizontális célok és elvek közül ezen átfogó cél teljesülését közvetlenül szolgálja: a minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása.
- *A környezet- és energiatudatos megye* cél a megye, mint élhető környezet hosszú távú fenntarthatóságát garantálja. Ahogy a jövőkép is megfogalmazza, Baranya megye erőforrásaival fenntarthatóan kell gazdálkodni, hogy a környezeti konfliktusok minimalizálását célzó endogén fejlődés valósulhasson meg. A horizontális célok közül különösen nagy jelentősége van e cél elérésének elősegítésében a „hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” cél keretében meghatározott feltételek teljesülésének.

Mindazon túl, hogy az átfogó célok együttesen szolgálják a jövőképben felvázolt célállapot elérését, a három átfogó cél egyes elemei szinergikus hatást kifejtve segítik elő a másik két átfogó cél elérését is.

A **stratégiai célok** rendszerének hozzájárulása az **átfogó célok** eléréséhez rendszerszemléletben, komplex módon értelmezhető, azaz az egyes átfogó célok nem egymástól elszigetelt részrendszerekként építenek kapcsolatot a stratégiai célok adott részalmazával, hanem az egyes stratégiai célok több átfogó cél elérésére is gyakorolnak közvetlen, vagy közvetett hatást. E kapcsolati rendszer az alábbi mátrix segítségével jellemezhető (az adott átfogó cél elérését elsődlegesen szolgáló stratégiai célok jelölésére XXX, a nem elsődleges, de még jelentős hatást gyakorló stratégiai célok jelölésére XX, míg a közvetett hatást gyakorló stratégiai célok jelölésére az X szolgál):

5. Táblázat: Az átfogó és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

ÁTFOGÓ CÉLOK STRATÉGIAI CÉLOK	Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása	Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom	Környezet- és energiatudatos megye
Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	XXX	XX	XX
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	XXX		X
A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés	XX	XXX	
Társadalmi felzárkózás elősegítése	X	XXX	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	XX		XXX
Elérhetőség és mobilitás javítása	XX	XX	
Nemzetközi növekedési centrummá válás	XXX		

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

A **területi célok** (a megyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységek) rendszere a fejlesztési koncepciót megalapozó helyzetértékelésben megfogalmazott fejlesztési irányok területi kategóriáinak figyelembe vételével került meghatározásra azzal, hogy a területi célok elérését a **stratégiai célok** mentén meghatározott komplex eszközrendszer biztosítja. A területi és a stratégiai célok kapcsolati rendszere (az, hogy az egyes stratégiai célok eszközrendszere milyen súlyt képvisel az adott területi cél elérésében) az alábbi mátrixban foglalható össze:

6. Táblázat: A területi és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

TERÜLETI CÉLOK STRATÉGIAI CÉLOK	Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Sellyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része)	Gazdasági szerkezetváltó, növekedési centrumtérség Baranya megye központi és keleti részén	Dél-baranyai határtérség (az Ormánságtól Mohácsig, illetve a Villányi-hegységtől délre található területek) fejlesztése
Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	XXX	XXX	X

Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	XX	XXX	XX
A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés	XX	XXX	
Társadalmi felzárkózás elősegítése	XXX	XX	X
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	XX	XXX	X
Elérhetőség és mobilitás javítása	XX	XXX	XX
Nemzetközi centrummá válás		XXX	XX

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció (2021)

2.4. A jelenlegi társadalmi és gazdasági állapot Programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése

A jelenlegi társadalmi és gazdasági állapot, illetve azok tendenciáinak részletes bemutatása a 2.6. alfejezetben történik meg. A program állapotra adott reakciói pedig a 2.7. alfejezetben, illetve jelen tanulmány II. részében a részletes vizsgálat során. Ennek megfelelően jelen alfejezetben a Baranya Megyei Önkormányzat által megrendelt, Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció - Helyzetértékelés elemzés megállapításait mutatjuk be. Ez az elemzés jól összefoglalja a megye jelenlegi állapotát, annak erősségeit, gyengeségeit, illetve a jelenleg látható lehetőségeket és veszélyeket.

Baranya megye jövőképeinek és célrendszerének megfogalmazásakor is az alapot a megye helyzetelemzése, illetve a helyzetértékelés és az ezt összefoglaló SWOT (Gyengeségek, Erősségek, Lehetőségek, Veszélyek) elemzés adta, így az elemzés egyes megállapításaihoz konkrétan hozzárendelhetők a Koncepció stratégiai céljai, amelyek annak fejlesztését/kiaknázását szolgálják.

A helyzetértékelésben foglalt SWOT analízis és a stratégiai célok összefüggését az alábbi táblázat mutatja be. A SWOT analízisben foglalt megállapítások visszaigazolják a jelen koncepcióban lefektetett célrendszer relevanciáját. A kitűzött célok építenek a megye adottságaira és javítani szándékoznak a gyengeségeken. Az ábrában az egyes rövidítések mutatják a célok és az értékelő megállapítások összefüggését, ahol az egyes rövidítések az alábbiak szerint értelmezendők:

JELÖLÉS	STRATÉGIAI CÉL
S1	Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása
S2	Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése

S3	A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés
S4	Társadalmi felzárkózás elősegítése
S5	Stratégiai erőforrások fenntartható használata
S6	Elérhetőség és mobilitás javítása
S7	Nemzetközi növekedési centrummá válás

7. Táblázat: A helyzetértékelés és a stratégiai célok kapcsolatrendszere

CÉL	ERŐSSÉGEK	CÉL	GYENGESÉGEK
S7	Potenciálisan hasznosítható geopolitikai helyzet (Budapest-Zágráb-Belgrád által határolt terület földrajzi központjában helyezkedik el a megye)	S1	Aprófalvak és zsáktelepülések magas száma
S2 / S3	Kiemelkedő felsőoktatási, kulturális intézményrendszer	S1 / S4	Leszakadó periférikus válságterületek, szegregációs folyamatok
S2	A környezeti, kulturális és egészségipari feltételek kedveznek új gazdasági vállalkozások megtelepedésének	S4	Jelentős számú hátrányos helyzetű népességcsoport
S2	Jó turisztikai adottságok (világörökség, gyógy-, kulturális- és borturizmus, jelentős épített örökségállomány)	S1	Kedvezőtlen demográfiai helyzet, a kis települések előregedése, elnéptelenedése, elvándorlása
S2	Soknemzetiségű, viszonylag jó idegen nyelvtudással rendelkező népesség	S2	Tőkehiányos gazdaság
S5	Nagy kiterjedésű védett területek (Duna-Dráva Nemzeti Park területei, vizes élőhelyek, Mecsek Középhegység)	S2	Gyenge exportképesség
S1	Fejlett mezőgazdasági térségek, az adottságokhoz képest magas termésátlagok	S2	Alacsony ipari termelés, országos átlag alatti K+F ráfordítás
S1	Kiváló adottságok a szőlészet, borászat területén (Villányi, Pécsi Borvidék)	S2 / S4	Bányászat megszűnését követően elmaradt az ipari szerkezet megújulása
S5	Egyes helyeken kiemelkedően magas az erdőszűltség (Villányi-hegység, Mecsek Középhegység)	S3	Az oktatás területén területi egyenlőtlenségek (a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint a szolgáltatások biztosításához szükséges infrastruktúra terén)
S5	Jelentős felszín feletti és felszín alatti (gyógy- és termálkincs) vízkészlet	S3	A középfokú oktatás, szakképzés gyenge gyakorlat és piacorientsáltsága
S6 / S7	Vízi közlekedésre és áruszállításra is alkalmas kapacitások (Duna és Dráva folyó)	S3	A szakképzés társadalmi megítélése rossz
S2 / S5	Országos viszonylatban jelentős ásványi nyersanyagkészlet (szén, urán, mészke)	S3	Gazdaságtalan és pazarló alapfokú oktatási rendszer
S1 / S5	Kedvező természeti adottságok a megújuló energiaforrások (biomassza, nap, geotermia) hasznosítására	S6 / S7	A D-i, illetve a K-Ny-i irányú közlekedési folyósok hiánya (megye zártsága)

CÉL	ERŐSSÉGEK	CÉL	GYENGESÉGEK
S2 / S4 / S5	Magas arányú kiépített vezetékes infrastruktúra hálózat (ivóvíz, elektromos hálózat, telefon, földgáz)	S6	A megyén belüli közutak rossz állapota
S5	A befektetők részére kedvező, nagymértékű gazdasági célú területkinálat	S6	A településeket elkerülő szakaszok hiánya
S1	Kedvező lakókörnyezet	S2	Komplex turisztikai termékek és szolgáltatások hiánya, alacsony szolgáltatási színvonalú attrakciók
		S4 / S5	Nagyszámú és kihasználatlan kulturális intézményrendszer
		S5	Szennyvíztisztítás hiánya a megye jelentős részén
		S6	Közösségi közlekedés nem megfelelő szervezettsége
		S5	Felszíni vízfolyások kedvezőtlen vízminősége
		S5	Jelentős az ivóvíz és az ivóvíz-bázis szennyezettsége (arzén, nitrit stb.), a derogációs kötelezettségnek való megfelelés elhúzódása
		S5	Víztározók, vízgyűjtők, záportározók kis aránya
		S5	Veszélyes hulladék-tárolók rekultivációja nem megoldott
		S1 / S2	Az ásványi nyersanyagkészlet és a megújuló energiaforrások alacsony hasznosítása
		S4	Részben avult állapotú lakásállomány, vegyes minőségű, néhol rendkívül rossz lakáskörülmények
		S1 / S5	Lokális szintű, tájterheléssel összefüggő, rekultivációt, illetve tehermentesítést igénylő problémák megoldatlansága

CÉL	LEHETŐSÉGEK	CÉL	VESZÉLYEK
S2 / S7	Pécs és agglomerációjában rejlő gazdasági potenciál kihasználása	S1 / S4	A megye településeinek elöregedése, a kis települések elnéptelenedése
S2 / S7	Horvátország EU-s csatlakozásának gazdasági lehetőségei	S1 / S4	A települések fejlettségbeli különbségeinek fokozódása
S2 / S7	Pécs-Pogány repülőtérben rejlő lehetőségek kihasználása	S1 / S2	A megye gazdasági teljesítőképességének további romlása
S6 / S7	A D-i és K-Ny-i kapcsolatok hiányának megszüntetése (M6-M60, 67, M9, M65 utak fejlesztése)	S5	A kulturális intézmények finanszírozásának jelentős csökkenése
S2 / S5 / S7	A Duna és Dráva folyókban rejlő potenciálok kihasználása	S4	A szegénységi küszöb alatt élők arányának növekedése

CÉL	LEHETŐSÉGEK	CÉL	VESZÉLYEK
S5	Déli Áramlat gázvezeték kiépítése	S4 / S5	A települések infrastruktúrájának kiépítése és korszerűsítése forráshiány miatt lassul
S2 / S3	A Pécsi Tudományegyetemen fellelhető tudásbázis gazdasági hasznosítása (K+F+I)	S6	A közösségi közlekedés részarányának visszaszorulása
S2 / S5	Ásványi nyersanyagvagyon hasznosítása	S6 / S7	A megye közlekedési zártságát oldó fejlesztések elmaradása
S1 / S2 / S5	Megújuló energiák hasznosítása	S5	Bányászati tevékenységgel összefüggő környezeti károsodás további növekedése
S2	Feldolgozóipari kapacitás javítása	S3	Az általános képzés felértékelődése és a szakképzés leértékelődése következtében állandósul a szakemberhiány
S2 / S6	Munkaerő mobilizálhatóságának javítása	S5	A löszfal-omlásból eredő károk megjelenése, a károsodás mértékének növekedése
S2 / S3	A középfokú oktatás és szakképzés rendszerének a munkaerő piaci igényekhez való igazítása	S5 / S6	Nagyobb városok (Pécs és Komló) - magas közúti gépjárműforgalom miatti - légszennyezettségi mutatóinak további romlása
S2 / S6	Megyei komplex és hálózatos kerékpárutak fejlesztése	S5	A túlzott bányászati kitermelések által bekövetkezett negatív klimatikus hatások megjelenése/fokozódása
S2 / S7	Pécs EKF 2010 program kapcsán kiépült infrastruktúra kihasználtságának növelése	S5	Ár- és belvízvédelemhez szükséges munkálatok elégtelensége
S2	Épített kulturális örökség elemeinek hasznosítása, kulturális ipar fejlesztése	S5	Veszélyes hulladéklerakók rekultivációjának elmaradása
S2	Kedvező táji adottságokra és az épített örökség állomány bemutatathatóvá tételére épülő turizmus fejlesztése	S1 / S5	Új területek beépítése következtében a mezőgazdasági területek csökkenése, az összefüggő és folyamatos táji, természeti elemek, valamint ökológiai hálózatok megszakadása, hiányossá válása
S2	Meglévő turisztikai termékek, szolgáltatások továbbfejlesztése, a turizmusban részt vevő aktorok jobb együttműködése révén a szinergikus hatás fokozása		
S2	Nemzeti hagyományokra épülő turisztikai rendezvények számának és minőségének növelése		
S1 / S4	A helyi szociális gazdaság, valamint a civil és a helyi közösségek szerepvállalásának erősödése által a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációja		

CÉL	LEHETŐSÉGEK	CÉL	VESZÉLYEK
S1	Helyi természeti, környezeti, gazdasági erőforrásokon alapuló komplex önfenntartó fejlesztési programok megvalósítása (vízrendezéssel, tájhasználat-váltással)		
S5	Környezetszennyezés csökkentéséhez szükséges feltételek megteremtése, környezettudatos szemlélet kialakítása, terjesztése		
S2 / S5	A meglévő, de kihasználatlan beépített területek (barnaövek) újrahaznosítása, a felhagyott gazdasági területek újjáélesztése		
S2	Ipari parkok betelepítése		
S1	A legkedvezőbb adottságú mezőgazdasági területek védelme, ott az intenzív mezőgazdasági hasznosítás feltételeinek hosszú távú biztosítása		
S1 / S5	Hulladékok hasznosítása		

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

2.5. Azon társadalmi és gazdasági jellemzők azonosítása, amelyekre a Program valószínűleg jelentős befolyással lesz

Jelen fejezetben azon gazdasági és társadalmi jellemzők kerülnek összefoglalásra, melyekre a Programban foglaltak várhatóan jelentős hatással lesznek. A foglalkoztatottság mértékének javulása prognosztizálható a gazdaság fejlesztése által létrejövő munkahelyek révén, illetve a képzési programok megvalósulásán keresztül a munkaerő képes lesz a foglalkoztatók igényeihez igazodni. Emellett a Program intézkedései az életminőség és az egészségi állapot javítását is szolgálják. Továbbá célok megvalósulása által jelentős javulás várható a társadalom biztonságérzetének javulásában

A Program jelentős gazdasági hatásai a térség versenyképességének javításában lesznek felfedezhetőek. Emellett a települések népességmegtartó erejének növelése is várható a helyi társadalom és gazdaságfejlesztésen, illetve a mobilitás javításán keresztül. A Konceptió pozitív hatása várható természeti erőforrásokra megőrzésében és fejlesztésében, illetve a mezőgazdasági termelés és a termékek piacra való eljuttatásának feltételeinek javításában is.

Az erdőgazdálkodást, vízgazdálkodást, idegenforgalom helyzetének javítását, az energetikát és műszaki infrastruktúrát fejlesztő céloktól és intézkedésektől, mind olyan pozitív és előre mutató hatásokat várunk, melyek a térség fenntartható fejlődését alapozzák meg.

2.6. A Program által feltárt környezeti konfliktusok értékelése és társadalmi és gazdasági állapot várható alakulása abban az esetben, ha a javaslatok nem valósulnának meg

A környezeti állapot várható hatásai külön kötetben találhatóak, ezen fejezetben csak a társadalmi, gazdasági hatások kerülnek kidolgozásra.

A Baranya Megyei Önkormányzat által megrendelt, Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió - Helyzetértékelés című dokumentum széleskörűen vizsgálja a megye gazdasági és társadalmi állapotát, illetve azok tendenciáit. A várható hatások tekintetében kijelenthető, hogy a nehezen előre jelezhető országos és nemzetközi tendenciaváltozások mellett alapvetően a Program javaslatai nélkül a korábbi tendenciák érvényesülnek a megyében, amelyek a következők:

Kulturális adottságok, értékek

A települési könyvtárak száma Baranyában 2000-ben 166 volt, számuk ingadozása következtében 2011-ig 292-re, majd 2019-ig 323-ra változott. A beiratkozott olvasókra vonatkozó idősort vizsgálva megállapítható, hogy számuk az utóbbi években kis mértékben nőtt. A muzeális intézmények adatai azt mutatják, hogy nőtt az igény a tárlatvezetések, egyéb múzeumi programok, rendezvények iránt. A községi mozi termek számának csökkenését lekövette a multiplex mozi termek előtérbe kerülése. Megállapítható, hogy ez az intézménytípus nem tölti be a kultúráközvetítés funkcióját, inkább a könnyedebb szórakozást képviseli. Az állami televízió és rádióadók mellett a kereskedelmi és helyi csatornák megjelenése szintén a kínálati palettát gyarapítja, viszont nem a kulturális felemelkedést segítik elő. A muzeális intézmények látogatószáma az országos mezőnyben jónak mondható, ugyan a 2008-as gazdasági válságot követő időszakban a látogatók száma jelentősen visszaesett az azt megelőző időszakhoz képest, azonban a 2012 és 2019 közötti időszakban folyamatos emelkedést mutatott

Az informáltság XXI. századi ismérve a digitális, számítógépen alapuló információs hálózatokhoz való hozzáférés lehetősége. Megállapítható, hogy ez az intézménytípus nem tölti be az igényes kultúráközvetítés funkcióját, infokommunikációs szempontból viszont a fejlődés alapvető színtere.

A megye aprófalvas településszerkezetéből következik, hogy az elzárt falvakban, zsáktelepüléseken élők egyfajta kulturális önellátásra rendezkedtek be. A megye városaiban a kultúra fontos intézményeit, szervezeteit széles körben meg lehet találni, és az itt élők kulturális fogyasztása minőségében, szerkezetében jóval meghaladja a kistelepüléseken élőkét.

Pécs jelentős kulturális potenciállal rendelkezik, amelynek kihasználását, további erősítését célozta meg a Pécs EKF program, mely azonban csak részben hozta meg az elvárt eredményeket. A turisztikai trendek nagyban befolyásolják a kulturális értékek megjelenítésének differenciáltságát, fogyasztási szokásait. A látogatók csoportjára jellemző a szenior korosztály növekvő száma, az ifjúsági turizmus erősödése (ismeretszerzés, művészetek, kultúra, történelem iránti érdeklődés), a magasabb diszkracionális jövedelemmel, szabadidővel, széleskörű ismerettel rendelkező utazók, aktív pihenésre vágyók köre.

Területi identitás

A területi versenyképességi pozíció alapkérdése az, hogy mennyire válik képessé egy város a mögöttes térség (esetünkben Baranya megye, vagy a régió) ügyeiben vezető településként, régióként megjelenni, az ebből származó előnyöket hasznosítani. Elmondhatjuk, hogy Pécs regionális központi szerepe szakmai szempontból megkérdőjelezhetetlen, ez azonban nem jelenti azt, hogy a régió második legnagyobb városa, Kaposvár részéről, politikusai befolyásából fakadóan nem merült volna fel a rivalizálás igénye.

Baranya megye pécsi intézményi központjához kötődő partneri kapcsolatainak száma 19. A térhatékonyság elve érvényesül, tehát a távolsággal arányosan csökken a partnerek száma. A földrajzi eloszlás elemzése révén látható, hogy feltűnően hiányoznak a stratégiai jelentőségű délkelet-európai kapcsolatok, illetve ezek tekintetében a kis számú említések fontossági megítélése is igen alacsony.

A megyei nonprofit szervezetek településtípusonkénti koncentrációja erősebb az országos átlagnál, a szervezetek többsége Pécsen működik, vagy pécsi székhelyű. Az 1000 lakosra jutó nonprofit szervezetek száma alapján Baranya megye az országos rangsor közép mezőnyének alsó helyét foglalja el. A nonprofit szervezetek számának megoszlása tevékenységi kör szerint Baranya megyében kultúra és szociális ellátás tevékenységcsoportban az országos átlagot meghaladta a szabadidő, oktatás területeken a középmezőnyben helyezkedett el, míg a sport kategóriában az országos átlag alatti adatok jellemezték a megyét. A nonprofit szektort első sorban az állami támogatások juttatják forráshoz, de egyre kiemelkedőbb az SZJA utáni 1%-ból befolyt bevételek nagysága is egy-egy szervezetnél, Baranya megyében ez elsősorban az egészségügy és szociális tevékenységhez fűződő civil szervezeteknél figyelhető meg.

Humán erőforrások

A megye népességszámának vizsgálata alapján megállapítható, hogy a 2011-es népszámlálást követően folyamatosan csökken a lakosság száma. A városi népesség aránya azonban folyamatosan növekszik. A megye népsűrűsége 2020 januárjában 81 fő/km², amely érték összehasonlítva Tolna, illetve Somogy megyével jelentősen magasabb, országos viszonylatban alacsonynak tekinthető.

A népesség területi elhelyezkedése a megyében kiegyenlítetlen. A nagyobb népességtömörülések a megye három térségében összpontosulnak, Pécs és agglomerációs övezete, Mohács és térsége, valamint a Villányi hegység vidéke. A megyében élő népesség fogyása a megye területén belül nem egyenletes, a csökkenés jelentős területi eltérést mutat. A megye középső részén, Pécs környékén jelölhető ki egy összefüggő településcsoport, főként a várost délről és nyugatról övező települések, amelyek az elmúlt évtized során növelni tudták népességüket. A megye DNy-i térsége, Sellyétől nyugatra és délre, valamint az északnyugati megyehatárhoz közeli dél-zselici kistelepülések alkotják a megye legnagyobb mértékben csökkenő, előregedő népességű településeit.

A megyében foglalkoztatottak száma 2020 első negyedében 143,3 ezer fő, a munkanélküliek száma 14,8 ezer fő volt. Az előző év azonos időszakához képest a foglalkoztatottak száma 8,7 %-kal csökkent, a munkanélküliek száma 32,5%-kal nőtt. Baranyában a foglalkoztatottak

népességen belüli aránya 2011-hez képest növekedett, 2016-ban 43,5%-os értéket mutatott, azonban ezzel is a negyedik legalacsonyabb értékkel rendelkező megye volt a KSH 2016-os mikrocenzusa alapján. A foglalkoztatási adatok alapján Baranyában a legtöbben, Pécs városát is beleértve, az ipar, kereskedelem, gépjárműgyártás, oktatás területén, valamint a humán-egészségügyi és szociális ellátásban dolgoznak. A Sellyei, Szigetvári és Sásdi kistérségben a legnagyobb a munkanélküliségi ráta. Az elvándorlási adatok jól mutatják, hogy munkahely keresés és magasabb jövedelemszerzés céljából számos pályakezdő és diplomás fiatal hagyja el a megyét.

Az összes ágazatot tekintve is a jövedelmek csökkenő tendenciája figyelhető meg. Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkereset 2020 januárjában 313 052 forint volt. A versenyszférában 74%-kal többet, a költségvetési szférában több mint kétszeresét fizették ki a szellemi munkakörökben dolgozóknak, mint amennyit a fizikai állományúaknak juttattak. A regionális munkaerő-piaci különbségek kezelésének egyik eszköze a hátrányos helyzetű térségekben a Start-munka kistérségi mintaprogram. Ez Baranyában a szigetvári, a komlói, a mohácsi, a pécsváradi, a sásdi, a sellyei, a siklósi, a szentlőrinci, valamint – egyedi döntés alapján – a pécsi kistérséget érinti.

Baranya megye a történelem folyamán minden korszakban a népek találkozásának színhelye volt. A 2016-os népszámlálás adatait alapul véve megállapítható, hogy a Baranya megyében lakók 13,7%-a vallotta valamely nemzetiséghez tartozónak magát, míg az országos átlag 6,5%. Ezen értékkel a megye nemzetiségi összetételét tekintve a legsokszínűbbnek tekinthető. Legnagyobb arányú a német (6,7%), a cigány (4,6%) és a horvát (1,9%) etnikumú lakosság mértéke.

A gazdasági állapot tendenciái, amelyek a további években várhatóan folytatódnak

Az egy főre jutó **bruttó hazai termék** (GDP) összegét tekintve Baranya megye 2009-től kezdve folyamatos növekedést mutat, 2019-ben 3303 ezer forint volt ez az érték, azonban az országos átlagtól még így is jelentősen elmarad. 2019-ben megyei összehasonlításban a 15. helyen szerepel Baranya, ugyanis az országos átlag százalékában mindösszesen 67,9 % az egy főre jutó GDP. A bruttó hozzáadott érték megoszlásának főbb nemzetgazdasági ágak szerinti elemzése arra világít rá, hogy a megyében az országosnál lényegesen nagyobb az agrárium szerepe, ezzel szemben az ipar alacsonyabb arányú. A szolgáltatói szektor azonban 66,2%-kal jelentősen nagyobb szereppel bír, mint a többi nemzetgazdasági ágazat, így a szektor túlsúlya jelentősnek tekinthető. A regisztrált **gazdasági szervezetek** száma a megyében 2014-től folyamatosan növekszik, számuk ekkor 64 185 volt, 2019-ben azonban már közel 67 500 regisztrált vállalkozást tudhatott magáénak a megye. A regisztrált vállalkozások gazdálkodási forma szerinti megoszlása: alapján 2019-ben 68 % önálló vállalkozó, 22,3% társas vállalkozás és 8,3% nonprofit szervezet. Az adatok jól mutatják azt, hogy zömmel elaprózott a gazdasági struktúra, s a felmérések azt igazolják, hogy a vállalkozások körében országos átlagot meghaladóak a kényszer-vállalkozások. A működő vállalkozások száma 2000-ben 23 714 volt, mintegy fele a regisztráltakénak. Bár szám szerint növekedés volt tapasztalható (2010-ben 26 155), arányuk jelentősen romlott, mintegy egyharmada a regisztráltakénak.

Természeti adottságainak köszönhetően a megye területei alkalmasak hagyományos szántóföldi növénytermesztésre, gyógynövény-, zöldség-, gyümölcsstermesztésre és állattartásra. A talajadottságok is kedvezőek, a **mezőgazdasági** termelésre alkalmas területek egy része igen jó aranykorona értékkel bír, összességében azonban a földminőség az országos átlagnál alacsonyabb. A szántóterület legnagyobb részén hagyományos növénytermesztés folyik. A termésátlagok átlagosan a búza esetében 8-25 %-kal, a silókukorica és csalamádé esetében 12-25%-kal meghaladják az országos értékeket. A szarvasmarhaállomány 2005 és 2011 közötti hanyatlása megállt, azóta folyamatosan nő az állatlétszám, a sertésállomány az elmúlt években kis mértékben növekedett, míg a juhállomány 2012 óta stagnálni látszik. Habár a terület alkalmas lenne rá, a zöldségfélék termesztése nem számottevő. Gyümölcsstermesztés szempontjából az ormánsági dinnyetermesztést kiemelendő. Szórvány területen gyümölcsösök is megtalálhatók, fő gyümölcsfaj az alma. Kiválóak az adottságok a szőlő és bortermelésre a villányi és a mecsekaljai borvidéken. A megye 391 000 ha vadászterületén 66 vadászatra jogosult szervezet működik. Míg Baranya megye az ország területének mindösszesen 4,8%-a, ehhez képest az ország erdőterületének mintegy 5,8%-a található meg a megyében. Országos összehasonlításban Baranya megye a megyék között jó közepes helyen áll az erdősültség rangsorban az országos átlagot meghaladó 25% körüli mutatójával.

A **turizmus** egyik fontos jelzőszáma a térségbe érkező vendégek, illetve a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma. Amely mutatószám az elmúlt években folyamatos emelkedést mutatott, 2019-ben összesen 851748 vendég fordult meg a megyében, akik több, mint 2 millió vendégéjszakát töltöttek el. A megyébe érkező turisták elsődleges célpontja Pécs. Jelentőségét jól mutatja, hogy a 2011-es évben a megyébe érkező vendégek több mint négytizede választotta a város valamely kereskedelmi szálláshelyét, lekötve a szállásfoglalások 36%-át. A megye egyetlen fürdővárosához, Harkányhoz a vendégek egyötöde, a vendégéjszakák 28%-a kapcsolódott, a többi település messze elmarad e két várostól. 2012 első felében a szállodák átlagosan 30%-os szoba- és 21%-os férőhely kihasználtsággal működtek, mely jelentősen elmaradt az országos 43, illetve 31%-os átlagtól. Baranya megye **iparának** jelenlegi, súlyos helyzetét több, hatásában egymást erősítő kedvezőtlen tényező befolyásolta. Az egy lakosra jutó ipari termelés és az ipari export tekintetében az ország ipar szempontjából legkevésbé fejlett térségei közé sorolható értéke tekintetében 2005-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét még megelőzte Baranya a 697.400 Forint/fő ipari termelési érték adatával, de 2010-ben már az utolsó helyre szorult a megyék rangsorában. 2011-ben a megye pozíciója hasonlóan rossz, az utolsó helyen áll az ipari termelés egy főre jutó értékével (735.900 Forint). Baranyában az ipari termelésben alkalmazásban állók száma 2011-ben nem éri el a 20 000 főt. (19 452 fő). Ha ezt összevetjük azzal a ténnyel, hogy a bányászat megszűnése révén mintegy 27 ezer munkahely szűnt meg, érzékelhetővé válik az, hogy nem történt meg az a strukturális átalakulás, amely új profilt biztosított volna a megye iparának. 2012 év január és júniusa között mintegy 373 ezer forint ipari termelési érték jutott a megye egy lakosára, ez az országos átlag nem egészen egyharmada. A megye feldolgozóipara nem érte el az országos termelési érték 1%-át (0,8%). 2012 első felében a baranyai székhellyel nyilvántartott építőipari vállalkozások 8,5 milliárd forint építőipari termelési értéket állítottak elő, a hasonló gazdálkodói kör országos termelésének 1,9%-át.

A gazdaság belső és külső kapcsolatait a közúti közlekedési viszonyok, az export és az áruszállítás jellemzik legjobban. A megye településeinek nemzetközi és országos elérhetősége jelentősen javult az M6-M60-as számú gyorsforgalmi utak megépítésével. A megyeszékhely Pécs a megyében földrajzilag is központi helyen fekszik, elérhetőségét a megye településeiről, ezen belül főleg a zsáktelepülésekről a közösségi közlekedés teljesítményének csökkenése miatt fejleszteni szükséges. Az exportképesség már a 2000 évtizedben is jellemzően alacsony volt, és azóta a megye helyzete e tekintetben tovább romlott. Baranya megyében az ipari ágazat belföldi értékesítések 66,21 százaléka a feldolgozóiparhoz köthető, míg a fennmaradó részt a villamosenergia-gáz-, gőzellátás, légkondicionálás teszi ki. Ezzel szemben az ipari ágazatban lezajló exportértékesítések teljes egésze a feldolgozóiparhoz köthető. A feldolgozóipar termelési összetételét tekintve, a legmagasabb mértékben (38,14%) az élelmiszer, ital és dohánytermék gyártása szerepel, emellett a gépipar (21,59%) és a gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása (21,18%) képeznek jelentősebb részt a feldolgozóipar termelésének összesített adataiból. A **beruházások** egy lakosra jutó értékének tekintetében Baranya 2016-os évre vonatkozó 292 ezer forintos átlagos mutatójával országos szinten elég rossz helyzetben van, csak Zala (267 ezer Ft) és Békés (260 ezer Ft) megyéknek vannak gyengébb értékei az országos összehasonlításban. Baranya megyében a beruházások teljesítményértéke országos átlag alatti, azonban a beruházások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlását tekintve elmondható, hogy a mezőgazdasági beruházások aránya a többi megyéhez képest jelentős. Összességében azonban a jelenleg tapasztalható alacsony mértékű beruházásintenzitás Ez kedvezőtlen a gazdasági fejlődés jövőbeli megalapozása szempontjából.

A **legfontosabb kihívás** olyan fejlődési pályára állás, melynek fő kritériuma, hogy saját eltartó képességének erősítése érdekében jelentős fejlesztések, befektetések, munkahelyteremtés célterületévé váljon a megye. Ennek egyik legfontosabb erőforrás-feltétele az elegendő számú és a szükséges kompetenciákkal rendelkező munkaerő, különösen a szakképzettek és a felsőfokúak körében. A szükséges humán erőforrás rendelkezésre bocsátásához az oktatás és szakképzés rendszerének jelentős fejlesztésére van szükség.

2.7. A Program céljainak megvalósulása esetén a társadalmi és gazdasági szempontból közvetett vagy közvetlen negatív hatást kiváltó tényezők feltárása

Ebben az alfejezetben a Program gazdasági és társadalmi hatásai az EU 2021-2027 szakpolitikai célok szempontjából kerülnek értékelésre, amely egyben alkalmas arra, hogy rámutasson a hatások hiányosságaira. Összességében negatív hatások nem fedezhetőek fel, ugyanakkor a pozitív hatások mértéke és jelenléte egyes esetekben kérdéses.

Gazdasági hatások

1. szakpolitikai cél: Intelligensebb Európa (PO1)

Ez a cél közvetlenül megjelenik a koncepció e két stratégiai céljában („Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása”, „Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése”), illetve az I. prioritásezekben a célokban a program kimondottan támaszkodik a Pécsi Tudományegyetemre is a K+F+I területén.

Emellett egy átfogó cél („Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása”) magában foglalja a helyi ipari hagyományok erősítését, amely közvetett módon erősen hat a K+F+I tevékenység organikus fejlődésére. Mindennek tükrében elmondható, hogy a koncepció realizálása közvetlen és közvetett módon is támogatja az 1. EU tematikus cél elérését.

2. szakpolitikai cél: Zöldebb, karbonmentes Európa (PO2)

A stratégiai célok közül kettőhöz kapcsolódik szorosan ezen szakpolitikai cél. Ezek pedig a „Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása” és a „Stratégiai erőforrások fenntartható használata”. Emellett több átfogó cél („Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása”, „Környezet- és energiatudatos megye”) is támogatja közvetetten a 2. EU szakpolitikai cél elérését az V. prioritás: természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás megteremtésén keresztül.

3. szakpolitikai cél: Jobban összekapcsolódó Európa (PO3)

Ezen tematikus cél megjelenik a koncepció két stratégiai céljában is. „Nemzetközi növekedési centrummá válás” és „Elérhetőség és mobilitás javítása” célokban. Emellett az 3. EU cél eléréséhez illeszkedik a koncepcióban megfogalmazott első és harmadik átfogó célhoz is, a „Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkozást biztosító gazdaság kialakítás”-hoz és a „környezet- és energiatudatos megye” célhoz.

Társadalmi hatások

4. szakpolitikai cél: Szociálisabb Európa (PO4)

Ezen szakpolitikai cél közvetett módon megjelenik egy átfogó célban („Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom”) és egy stratégiai célban („Társadalmi felzárkózás elősegítése”). A IV. prioritáshoz illeszkedik „az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében” célon keresztül.

Összességében a koncepció teljeskörűen támogatja a 4. EU szakpolitikai cél elérését.

5. szakpolitikai cél: A polgáraihoz közelebb álló Európa (PO5)

Ezen a területen a koncepció közvetlen pozitív megvalósítása közvetlen pozitív hatásokat generálna, hiszen két stratégiai cél („Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése” és „a jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés”) is foglalkozik az adott cél elérésével.

Közvetlen módon a koncepcióban átfogó célként megfogalmazott. „magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása” és a „Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom”, illetve a „Környezet- és energiatudatos megye” elképzelések is segítik

3. Javaslat társadalmi, gazdasági szempontú intézkedésre

3.1. A Program érvényesülése során fellépő társadalomra és a gazdaságra káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések

A Program céljainak megvalósulása esetén káros gazdasági és társadalmi hatások nem tapinthatóak ki. Azonban minden konkrét fejlesztési projektnél szükségszerűen jelentkeznek lokális negatív extern hatások, amelyeket minden alkalommal meg kell vizsgálni és a károsultakat a lehetőségekhez mérten kompenzálni. Ennek megfelelően a Program fő stratégiai irányai alapján nem fedezhetőek fel ilyen hatások, ám ennek nyomán elkészül majd egy konkrét intézkedéseket tartalmazó Program, amelynek ismerete után célszerű és fontos a káros hatások elkerülésének és mérséklésének eszközeit részletesen elemezni.

3.2. Javaslat olyan társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a Program által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni

A Program által megfogalmazott célok és prioritások társadalmi és gazdasági hatásai egyértelműen kedvezőek és mint ilyenek, irányadóak a további tervek készítése során.

Emellett természetesen megkövetelt, hogy minden további terv alkalmazkodjon a hatályos jogi előírásokhoz, illetve az alábbi dokumentumokhoz:

Jogszabályok

- 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól;
- 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról; E rendelet 1. számú melléklete szerint környezeti vizsgálatot kell készíteni az 1996. évi XXI. törvény 23. § (1) bekezdésének megfelelően készített területfejlesztési koncepcióra, így a megyei területfejlesztési koncepcióra is
- 97/2009. (XII.21.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízgazdálkodási és tájvédelmi szakértői tevékenységről: a területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét e rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő végezte el
- A környezet védelméről szóló törvény (a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény: E törvény 44. § (1)) alapján a vizsgálatnak ki kell terjednie arra, hogy a tervezett előírások, intézkedések mennyiben befolyásolják, vagy javíthatják a környezet állapotát; illetve, hogy a tervezett intézkedések elmaradása esetén milyen kár érheti a környezetet vagy a lakosságot.

Dokumentumok

- Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK)

- 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről (OTrT)
- A jelen tanulmánnyal párhuzamosan a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet, illetve a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján készült Baranya Megyei Területfejlesztési Program Környezeti Értékelése

Mindemellett javasolt, hogy Program által befolyásolt más terveknel az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférést, a technológiák használatának és minőségének javítását, illetve a jó kormányzás és partnerség elveit a Programban elfoglalt szerepüknel nagyobb súlyban vegyék figyelembe.

4. Összefoglalás

Baranya Megye Területfejlesztési Programjának jövőképe, átfogó céljai, specifikus céljai és horizontális céljai is elsősorban gazdasági és társadalmi fejlődésre koncentrálnak, így a Program összességében egyértelműen ezen alrendszerek fejlődését szolgálja. Ezt jól mutatja, hogy a három átfogó célból kettő kifejezetten ennek a két területnek a fejlesztését irányozza elő:

- Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása
- Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom

Mindemellett a stratégiai célok legnagyobb része is ezekre koncentrálnak:

- Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása
- Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése
- A jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés
- Társadalmi felzárkózás elősegítése
- Elérhetőség és mobilitás javítása
- Nemzetközi növekedési centrummá válás

A Horizontális célok is a hosszú távú gazdasági és a hosszú távú társadalmi egyensúly fenntartását szolgálják:

- Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása
- Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve

A Program területi céljai pedig a valós szerepüknek megfelelően, az egyes területek speciális előnyeire és hátrányaira reagálva irányozzák elő az adott területek gazdasági és társadalmi fejlődését.

Összességében a Program a megye társadalmi és gazdasági helyzetére kedvezően és megfelelően komplex módon reagál a célok kitűzésével, amelyek szem előtt tartása a későbbi Program során biztosíthatja a megye kiegyensúlyozott fejlődését.

II. RÉSZLETES VIZSGÁLAT

1. A Programban szereplő javaslatok környezeti hatásai

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program környezeti hatásainak vizsgálata a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján készül, annak tartalmi és szerkezeti követelményeinek figyelembe vételével. Ennek érdekében a környezeti hatások vizsgálata jelen tanulmány mellékletét képezi.

2. A Programban szereplő javaslatok társadalmi hatásai

Baranya Megye Területfejlesztési Programjának jövőképe, átfogó céljai, specifikus céljai és horizontális céljai is elsősorban gazdasági és társadalmi fejlődésre koncentrálnak, így a Program összességében egyértelműen ezen alrendszer fejlődését szolgálja.

2.1. A Program hatásai a népesség területi elhelyezkedésére (életmód, társadalmi mobilitás)

A lakosság életmódjának javítását és a társadalmi különbségek csökkentését irányozza elő a „Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom” átfogó cél, és a fenntartható életmódot támogatja a „Természet- és energiatudatos megye” átfogó cél. A társadalmi mobilitást és az életmódváltást segíti a „A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrásfejlesztés” stratégiai cél és a „Társadalmi felzárkózás elősegítése” stratégiai cél kifejezetten a területi társadalmi különbségeit igyekszik mérsékelni, míg az „Elérhetőség és mobilitás javítása” a területi különbségek mérséklését segíti. Egy horizontális cél („Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása”) is szolgálja a társadalom azonos esélyeit.

A népesség területi elhelyezkedésére direkt hatást nem gyakorol a Program célrendszere (ez nem is elvárható, hiszen ez gyakorlatilag a népesség erőltetett „átköltöztetését” jelentené), azonban a hátrányos helyzetű területek fejlesztésével és a helyi gazdaságra alapozással lassítja, szélsőséges esetben megállítja a hátrányos helyzetű településekről való folyamatos elvándorlást.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése

3.1. intézkedés: A gyakorlati képzésre koncentráló duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése

3.2. intézkedés: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából

3.3. intézkedés: Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

4.2. intézkedés: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.4. intézkedés: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése

6.3. intézkedés: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása

6.4. intézkedés: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a kisebb települések népességmegtartó erejét növelik a helyi gazdaság- és társadalomfejlesztésen, illetve a mobilitás javításán keresztül, amelynek célja, hogy minden településről elérhetőek legyenek a városi szolgáltatások.

2.2. A Program hatásai a foglalkoztatásra

Ez a cél áthatja az egész Programot, közvetlenül jelenik meg egy átfogó célban („Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkozást biztosító gazdaság”), három stratégiai célban („Helyi gazdaságok fejlesztése, , körforgásos gazdaság kialakítása”, „A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrásfejlesztés” és „Társadalmi felzárkózás elősegítése”), egy horizontális célban („Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása”) és minden területi célban.

Közvetett hatásokkal támogatja a foglalkoztatás növelését minden stratégiai cél. A foglalkoztatottsági szint növelését tehát alapvetően mind a lehetséges közvetett és a lehetséges közvetlen eszközökkel támogatja a Program, egyértelműen elsődleges prioritást élvez.

A gazdasági alrendszerben a Programban megfogalmazott célok és beavatkozások egyértelmű pozitív hatásokat fejtenek ki mind közvetlen és közvetett módon. Ennek megfelelően csak a hatások erőssége a kérdéses. Ebből az „az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, a technológiák használatának és minőségének javítása” területén a Program megvalósításának hatása nem feltétlenül éri el a kellő hatást.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

2.1. intézkedés: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása

2.2. intézkedés: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése

2.3. intézkedés: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében

2.4. intézkedés: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése

3.1. intézkedés: A gyakorlati képzésre koncentrálni duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése

3.2. intézkedés: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából

3.3. intézkedés: Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása

3.4. intézkedés: Piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a foglalkoztatási helyzet javítását szolgálják. A gazdaság fejlesztésén keresztül munkahelyek jönnek létre, a képzési programokon keresztül pedig a munkaerő képes alkalmazkodni a potenciális foglalkoztatók igényeihez, a mobilitás javításán keresztül pedig elérhetőek válnak a távolabbi munkahelyek is, a munkaerőpiac „súrlódása” csökkenthető.

2.3. A Program hatásai a szabadidő eltöltésre, a rekreáció területi feltételeire

A szabadidő és rekreáció területi feltételeire a Program a turisztikai potenciálfejlesztési elképzeléseken keresztül gyakorol hatást, direkt módon a lakosság szabadidő eltöltése nem cél, ám a turizmusfejlesztés egyértelműen magával vonzza ennek fejlesztését. A turizmusfejlesztést a Program egy stratégiai célban („Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése”), és minden területi célban a turisztikai potenciál kiaknázását, a turisztikai termékek fejlesztését irányozza elő, amely egyértelműen pozitív hatást gyakorol a lakosság rekreációs lehetőségeire. A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

2.8. intézkedés: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a szabadidő-eltöltés és rekreáció lehetőségeinek javítását szolgálják. A turisztikai potenciál fejlesztése színesebb szabadidő eltöltési formákat tesz lehetővé, az elmaradott településrészek fejlesztése a szabadidős tevékenység környezeti elemeit javítja, míg a kerékpárút egyértelműen a rekreáció egyik fontos infrastrukturális eleme.

2.4. A Program hatásai a népesség életminőségére és egészségi állapotára, szociális helyzetére

A lakosság életminőségének javítása fontos célja a Programnak, így két átfogó cél („Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom”, „Környezete- és energiatudatos megye”), egy stratégiai cél („Stratégiai erőforrások fenntartható használata”) és egy horizontális cél is kiemeli („Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása”). Emellett a területi célok között a leghátrányosabb területen külön megjelenik az életminőség fejlesztése célként („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve”).

A népesség egészsége az átfogó célok szintjén kiemelt cél („Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom”) és a stratégiai célok között is helyt kapott („Jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés”, „Társadalmi felzárkózás elősegítése”).

Mind az életminőség mind az egészség tekintetében a Program megvalósítása egyértelmű fejlődést eredményez a megyében, és a területi felzárkózás felé mutat.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

4.2. intézkedés: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.4. intézkedés: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen az életminőség és egészségi állapotjavítását szolgálják. A fentiekén túl közvetett módon a foglalkoztatás és a szabadidő/rekreáció területén tett intézkedések hosszú távon közvetetten javítják az életminőséget és az egészségügyi állapotot is.

2.5. A Program hatásai a társadalom biztonságérzetére, veszélyeztetettségére

A társadalom biztonságérzetét és veszélyeztetettségének csökkentését közvetlenül javítja egy átfogó cél („Fenntartható egészséges és megújuló társadalom”), három stratégiai cél („Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása”, „ Jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés”, „Társadalmi felzárkózás elősegítése”) és egy horizontális cél („Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása”). Közvetve pedig minden foglalkoztatást segítő intézkedés nagymértékben befolyásolja a társadalom biztonságérzetét. Összességében a Program a biztonságérzet és veszélyeztetettség szempontjából egyértelműen pozitív hatást fejt ki a társadalomra.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhelytelepüléseken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.

1.5. intézkedés: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

4.2. intézkedés: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.4. intézkedés: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a társadalom biztonságérzetének javítását szolgálják. Hiszen a helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a jelenleg hátrányos helyzetű területeken mutat kiutat a lakosságnak a strukturális gazdasági hanyatlásból, míg az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek prioritása olyan intézkedéseket irányoz elő, amely a társadalom hátrányos részeinek konkrét segítséget, felzárkózási lehetőséget nyújt. A fentiekén túl közvetett módon a foglalkoztatás területén tett intézkedések hosszú távon közvetetten javítják a biztonságérzetet és a kiszolgáltatottság csökkentését.

3. A Programban szereplő javaslatok gazdasági hatásai

Baranya Megye Területfejlesztési Programjának jövőképe, átfogó céljai, specifikus céljai és horizontális céljai is elsősorban gazdasági és társadalmi fejlődésre koncentrálnak, így a Program összességében egyértelműen ezen alrendszerek fejlődését szolgálja.

3.1. A Program hatásai a térszerkezetre

A Program átfogó célja („Környezet- és energiatudatos megye”) értelmében a megvalósítás eredményeként a környezettel harmonikus térszerkezet alakul ki. A területi célok mindegyike illeszkedik a megye jelenlegi térszerkezetéhez, és annak természeti környezethez való illeszkedését is kiemeli. A Program tehát a jelenlegi térszerkezethez illeszkedik és az egyes területi egységek szerepét erősíti.

A Program területi hatásait tekintve egyértelmű képet kapunk. A Program területi céljai világosan elkülönítik és meghatározzák az egyes területek funkcióit. A területi kiegyenlítődés célként közvetlenül megjelenik a „Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Sellyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része)” területi célban, ugyanakkor közvetetten minden területi célban azáltal, hogy az egyes területek szerepét a Program világosan definiálja. A területek közti fejlettségkülönbségeket közvetetten mérsékli továbbá két stratégiai cél is („Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása”, „Társadalmi felzárkózás elősegítése” és „Elérhetőség és mobilitás javítása”).

Hatásait tekintve a területfejlesztési Program céljainak megvalósulása esetén az egyes térségek saját erősségeire építő és a mobilitás erősítése felé vezető irányba mutat, amely egyértelműen szolgálja a területi fejlettségi különbségek mérséklődését.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

1. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhelytelepüléseken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

4.2. intézkedés: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciós szolgáltatások fejlesztése

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.4. intézkedés: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.3. intézkedés: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása

6.4. intézkedés: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a kisebb települések népességmegtartó erejét növelik a helyi gazdaság és társadalomfejlesztésen, illetve a mobilitás javításán keresztül, amelynek célja, hogy minden településről elérhetőek legyenek a városi szolgáltatások.

3.2. A Program hatásai a településrendszerre

A megye településrendszere jelenleg egyoldalúan Pécs központú, amelyet aprófalvak sokasága jellemez. Ezt a településszerkezeti aszimmetriát a Program megvalósítása csökkenti, amelyet egy átfogó cél („Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása”) és egy

területi cél („Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Sellyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része”) garantal.

Hatásait tekintve a területfejlesztési Program céljainak megvalósulása esetén az egyes térségek saját erősségeire építő és a mobilitás erősítése felé vezető irányba mutat, amely egyértelműen szolgálja a területi fejlettségi különbségek mérséklődését.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhelytelepüléseken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében

1.5. intézkedés: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

4.2. intézkedés: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése

4.3. intézkedés: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció

csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása

4.4. intézkedés: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése

4.5. intézkedés: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.3. intézkedés: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása

6.4. intézkedés: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen a kisebb települések népességmegtartó erejét növelik a helyi gazdaság és társadalomfejlesztésen, illetve a mobilitás javításán keresztül, amelynek célja, hogy minden településről elérhetőek legyenek a városi szolgáltatások. Ezzel a településszerkezet (aprófalvak dominálta) struktúrája fenntarthatóvá válhat, hiszen a kis települések részben helyben biztosíthatják a megélhetést és a legfontosabb szolgáltatásokat, részben pedig a Programban előirányzott mobilitás javítási indikatív beavatkozások a települések „szigetyszerű” működését mérséklék.

3.3. A Program hatásai a természeti erőforrásokra

A Program kiemelt eleme a környezettudatosság, így hatásait tekintve a természeti erőforrások fenntartható hasznosítása felé mozdul a megye, amely különösen alapoz a megújuló energiaforrásokra. Ezt az alábbi célok garantálják: egy átfogó cél („Környezet- és energiatudatos megye”), két stratégiai cél („Stratégiai erőforrások fenntartható használata” és „Nemzetközi növekedési centrummá válás”) és egy horizontális cél („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve”).

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéseitől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

5.1. intézkedés: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz

kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását

5.2. intézkedés: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása

5.3. intézkedés: A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása

5.4. intézkedés: A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása

5.5. intézkedés: A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása

5.6. intézkedés: A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése

5.7. intézkedés: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása

5.8. intézkedés: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése

A felsorolt indikatív lista elemei a természeti erőforrások fejlesztését, megőrzését és hosszú távú hasznosíthatóságuknak fenntartását szolgálják.

3.4. A Program hatásai az ipar, kereskedelem térbeli szerkezetére

A Program megvalósítása támogatja az ipar megyén belüli eloszlását azáltal, hogy a meglévő ipari parkok fejlesztésén túl célként jelenik meg a feldolgozóipar támogatása az elsősorban mezőgazdaság által jellemzett területeken. Az iparfejlesztés megjelenik minden területi célban.

A kereskedelem természetesen Pécssett koncentrálódik, ám a Program hatását tekintve a Villány-Siklós-Harkány térségben is ösztönzi a kereskedelmi funkciókat. Ezt egy területi cél is megerősíti („Gazdasági szerkezetváltó, növekedési centrumtárság Baranya megye központi és keleti részén”)

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

2.1. intézkedés: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása

2.2. intézkedés: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése

2.3. intézkedés: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében

2.4. intézkedés: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken

A felsorolt indikatív lista elemei az ipari és kereskedelmi vállalatok fejlesztését általában támogatják, konkrétan megjelenő iparágak az egészségipar, környezetipar, kulturális ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika és informatika. Ezeken a területeken a vállalatok közötti együttműködések támogatása külön cél, amely rámutat arra, hogy a Program ezeket az iparágakat kívánja preferálni.

3.5. A Program hatásai a mezőgazdaságra

A mezőgazdaság szempontjából a Program három oldalról fontos. Egyrészt a kis gazdaságok helyzetét javítja a „Helyi gazdaságok fejlesztése” stratégiai cél, amely helyi piacot keres a helyi termékeknek, másrészt a vízgazdálkodási rendszerfejlesztések („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” horizontális cél) a mezőgazdasági termelés körülményeit javítja, harmadrészt a majd minden területi célban szereplő feldolgozóipari fejlesztések a mezőgazdaság számára piacot teremtenek, a magasabb hozzáadott értékű értékesítést teszik lehetővé.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

1. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében

1.5. intézkedés: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

5.1. intézkedés: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását

5.7. intézkedés: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása A felsorolt indikatív lista elemei a mezőgazdasági termelés és a termékek piacra való eljuttatásának feltételeit javítják. Ezen túlmenően hosszú távon a természeti erőforrásokra megóvására születő intézkedések is javítják a mezőgazdaság feltételrendszerét.

3.6. A Program hatásai az erdőgazdálkodásra

Az erdőgazdálkodást a Program a hátrányos területeken emeli ki („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” területi cél), amelyek a megye leginkább erdőben gazdag területei. Ezeken a területeken a Program az erdőgazdálkodás szerepét erősíti, kiemelve a táj- és talajvédelmi szempontokat.

Az adott területeken a dokumentum a tagolt szerkezetű, természeti értékekben gazdag táj elemeire fókuszál, az adottságokhoz illeszkedő, a természettel együttműködő agrárgazdaságban rejlő lehetőségeket kívánja kiaknázni. A megye ezen részein meglévő erdőterületek és erdőtelepítésre alkalmas területek erdőgazdálkodásra való alkalmassága termőhelyi viszonyaik alapján kedvező és az erdőtelepítés környezetvédelmi és egyéb szempontból is szükséges, vagy indokolt.

A Program a természetközeli erdőgazdálkodás szem előtt tartásával, a természeti folyamatokat optimálisan kihasználva, a biológiai sokszínűséget biztosító gazdálkodási elv során olyan kíméletes beavatkozásokat helyez előtérbe, amelyek nem sértik az erdő talaját, a megtelepült csemetéket és az idős állomány egyedeit.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások indikatív beavatkozásai között nem fedezhető fel olyan, amely közvetlenül érintené az erdőgazdálkodást (ez egyébként érthető, hiszen a megye ezen a területen kedvező helyzetben van, az erdőszültség meghaladja az országos átlagot).

3.7. A Program hatásai az idegenforgalomra

A Program egy stratégiai célban („Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése”), és minden területi célban a turisztikai potenciál kiaknázását, a turisztikai termékek fejlesztését irányozza elő, amely egyértelműen pozitív hatást gyakorol az idegenforgalomra.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

II. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

2.8. intézkedés: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.4. intézkedés: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

A felsorolt indikatív lista elemei a turisztikai potenciál erősítésén és a térség elérhetőségén keresztül ösztönzik az idegenforgalmat, illetve a kerékpárút hálózat, bár a Program a hivatásforgalmú utakra koncentrálnak, a kerékpáros turizmus számára vonzóbbá tehetik a megyét.

3.8. A Program hatásai a vízgazdálkodásra

A Program egy stratégiai célban („Stratégiai erőforrások fenntartható használata”) és egy horizontális célban („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve”) előtérbe helyezi a természetes vízrajzi viszonyokhoz közeli vízgazdálkodásra épülő terület- és tájhasználatokat és a vízgazdálkodási, öntözési rendszerek kialakítását, megújítását. Különösen fontos e tekintetben a megye déli része, amit a Program egy területi célja külön kiemel („Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve”). Összességében a Program céljainak megvalósulása javítja vízgazdálkodás minőségét, az átfolyó vizek intenzívebb használata felé mutat.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

5.1. intézkedés: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását

A felsorolt indikatív lista elemei a vízgazdálkodásban követik az Ős-Dráva Program céljait: „A projekt eredményeként tehát a vízellátó hálózat vízvisszatartáson alapuló tározókon és csatornarendszereken keresztül juttatja el a vizet közvetlenül a gazdálkodók közelébe. A fejlesztés eredményeként a csatornarendszerben folyó víz újra termékennyé és állatvilágban gazdaggá teszi a térséget, a területek mezőgazdasági szempontból újra értékessé válnak.”

3.9. A Program hatásai a térség eltartó képességére és versenyképességére

A Program egyik fő célja a versenyképesség növelése, ami megjelenik egy átfogó célban („Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása”), három stratégiai célban („Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése”, Elérhetőség és mobilitás javítása” és „Nemzetközi növekedési centrummá válás”) és minden területi cél az adott térség lehetséges versenyelőnyeinek fejlesztésén és kiaknázásán alapul. A Program megvalósítása tehát egyértelműen javítja a megye versenyképességét és eltartó képességét is. A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

1.1. intézkedés: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása

1.2. intézkedés: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhelytelepüléseken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében

1.3. intézkedés: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása

1.4. intézkedés: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

- 2.1. intézkedés: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása
- 2.2. intézkedés: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése
- 2.3. intézkedés: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében
- 2.4. intézkedés: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken

III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése

- 3.1. intézkedés: A gyakorlati képzésre koncentrálnó duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése
- 3.2. intézkedés: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából
- 3.3. intézkedés: Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása
- 3.4. intézkedés: A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése
- 3.5. intézkedés: Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése

IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

- 4.1. intézkedés: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése

A felsorolt indikatív lista elemei egyértelműen az eltartó képesség és a versenyképesség javítását szolgálják. A gazdaság fejlesztésén keresztül munkahelyek jönnek létre, a képzési programokon keresztül pedig a munkaerő képes alkalmazkodni a potenciális foglalkoztatók igényeihez, a mobilitás javításán keresztül pedig elérhetőek válnak a távolabbi munkahelyek is, a munkaerőpiac „sűrűdése” csökkenthető. A foglalkoztatás javítja az eltartó képességet, miközben a versenyképesség javítását szolgálják a K+F+I-re vonatkozó fejlesztések. Ez a terület a Programban különös súlyt kap, és alapvetően a foglalkoztatás kérdésével összhangban van, ami nagyon fontos, hiszen a két terület egymástól függetlenül nem fejleszhető.

3.10. A Program hatásai a műszaki infrastruktúrára

A műszaki infrastruktúra fejlesztését irányozza elő két átfogó cél („Magasabb hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása” és „Környezet- és energiatudatos megye”) és több stratégiai cél. „Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése”: a vasúti és közúti infrastruktúra fejlesztése elsősorban a déli nemzetközi vonatkozásban. „Elérhetőség és mobilitás javítása”: a közúti infrastruktúra fejlesztése a megyén belüli kapcsolatok erősítéséért. „Nemzetközi növekedési centrummá válás”: a vízi, légi közúti és vasúti infrastruktúra fejlesztése a központi szerep erősítése érdekében elsősorban nemzetközi vonatkozásban.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedéstől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

2.2 intézkedés: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése

2.3 intézkedés: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében

2.4. intézkedés: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

5.1. intézkedés: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását

VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

6.1. intézkedés: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.2. intézkedés: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése

6.3. intézkedés: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása

6.4. intézkedés: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

A fenti indikatív lista elemei alapvetően három területen érintik a műszaki infrastruktúrát, egyrészt a befektetői politika fejlesztése javítja az organikus módon alakuló vállalati infrastruktúrát a beruházások ösztönzésével, másrészt a vízgazdálkodási rendszer fejlesztése infrastruktúrafejlesztést jelent, harmadrészt a közlekedési infrastruktúra fejlesztése kerül előtérbe. Ezen a három területen a Program indikatív beavatkozása egyértelmű fejlődést irányoznak elő.

3.11. A Program hatásai az energiaellátásra

A Program az energiaellátás tekintetében javítja a térség pozícióját. A „Környezet- és energiatudatos megye” átfogó cél mind a megújuló energiatermelésben előirányzott fejlesztésekkel, mind az energiatudatosság és energiahatékonyság javításával tenni kíván az energiaellátás biztonságáért és a részleges energiafüggetlenségért, előtérbe helyezi a biomassza típusú energiaforrásokat és a geotermikus energiát, amelyekben a térség jelentőspotenciállal bír. A „Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása” stratégiai cél a közösségi szintű energiatermelő és ellátórendszerek fejlesztését tűzi ki. A „Stratégiai erőforrások fenntartható használata” stratégiai cél a fenntartható energiamixet helyezi középpontba, illetve kimondja, hogy a térségben található fosszilis energiahordozók hasznosításának lehetőségét is vizsgálni kell. A „Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” horizontális cél is az energiatakarékosságot emeli ki, illetve a „Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve” területi cél a biomasszában gazdag déli területeken irányoz elő megújuló energián

alapuló fejlesztéseket. Összességében az energiaellátás és energiafüggetlenség a Program hatására nagymértékben javul.

A célok konkrét hatásait nehéz definiálni, hiszen az nagymértékben függ a Program konkrét intézkedésétől, a prioritások és azok intézkedései közül a téma szempontjából a legfontosabbak a következők:

V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

5.2. intézkedés: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása

5.8. intézkedés: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése

A fenti indikatív lista elemei a klímatudatossággal egyrészt az energiafelhasználás oldaláról javíthatják az energiamérleget (csökkenő energiafelhasználás), míg a helyben termelt elsősorban megújuló energiára irányuló fejlesztések egyértelműen egy „zöld”, környezettudatos energiaellátási irányvonalat képviselnek, amelyek szintjén javítják az energiamérleget a termelés oldaláról.

A BARANYA MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉSE



**Készült az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló
2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján**

Pécs, 2021. március 4.

Tartalomjegyzék

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program Környezeti értékelése	77
1. Előzmények, bevezetés	80
1.1. A környezeti értékelés célja, szükségessége, a Program kidolgozásában betöltött szerepe, helye.	80
1.2. A környezeti vizsgálat, környezeti értékelés módszertana, tematikája.....	81
1.3. A kidolgozás egyéb szempontjai	82
1.4. A környezeti értékelés eredményeinek beépítése a Programba	82
1.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása.....	82
1.5. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer korlátai	82
2. A Program rövid bemutatása.....	84
2.1. A Program célrendszere	85
2.2. A Program összefüggése más releváns tervekkel, programokkal	87
2.3. A változatok közötti választás indokai.....	95
3. A Program várható környezeti hatásainak bemutatása, értékelése.....	96
3.1. A környezetvédelmi célok megjelenése, a környezetvédelmi szempontok figyelembe vétele	96
3.3. A környezeti állapot értékelése és a Program készítése során figyelembe vett környezethasználatok	105
3.4. A Program végrehajtásának várható környezeti hatásai	118
4. A Program káros környezeti hatásainak mérséklése, a javasolt intézkedések	153
5. A Program által generált, más tervekben, programokban szükséges környezetvédelmi szempontú intézkedések bemutatása	154
6. Javaslat a Program várható környezeti hatásainak nyomon követésére, a monitorozási javaslatok értékelése.....	155
7. Összefoglalás.....	156

1. Előzmények, bevezetés

Baranya megye 2021-2030 közötti időszakra szóló területi tervezési folyamata során elkészült a Baranya Megyei Területfejlesztési Program (a továbbiakban: Program). Ez a fejlesztési dokumentum a korábban kidolgozott Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptióra támaszkodik, aminek lezajlott a környezeti értékelése is. Jelen dokumentum a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján a Program egészének, illetve konkrét intézkedéseinek várható környezeti hatásait vizsgálja, tematikájában és kidolgozottságában szorosan kapcsolódva a már elfogadott Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió környezeti értékeléséhez.

1.1. A környezeti értékelés célja, szükségessége, a Program kidolgozásában betöltött szerepe, helye.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv) 2012. január 1. napján hatályba lépett módosítása alapján a megyék egyik legfontosabb feladata lett a területfejlesztés. A tervezés két lépcsős, területfejlesztési koncepciót, illetve stratégiai és operatív programot tartalmaz. Ezen dokumentumok tartalmi elemeit a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet határozza meg. A tervezési folyamat során a megyei önkormányzatoknak

1. megyei szintű helyzetfeltáró dokumentumot,
2. megyei területfejlesztési koncepciót,
3. megyei területfejlesztési programot,
4. a közötti uniós programozási időszak tervezését segítő megyei területfejlesztési részdokumentumokat kel készíteniük.
5. A részdokumentumokhoz megyei projektötleteket kell gyűjteni.

A fenti dokumentumok közül Baranya Megye Önkormányzata 2013 novemberében elkészítette a „Baranya Megye Területfejlesztési Konceptió Helyzetértékelés” c. dokumentumot, valamint a megye hosszú távú fejlesztési céljait rögzítő Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptiót, amelyet széles körű szakmai és társadalmi vitára bocsátott. Ezt követően készül a Konceptión, mint hosszú távú célrendszeren alapuló stratégiai és operatív részeket tartalmazó Területfejlesztési Program. Jelen dokumentum célja e Program várható környezeti, társadalmi és gazdasági hatásainak, illetve következményeinek feltárása a szakmai és társadalmi egyeztetésekben résztvevők, valamint a döntéshozók számára. A hatásvizsgálat a Baranya Megyei Önkormányzat megbízásából készült; a területi hatásvizsgálat környezeti értékelési részét a 97/2009 (XII.21) Korm. rendelet szerinti szakértői jogosultsággal rendelkező szakértő, Szamosvári István (kamarai azonosító száma: 02-1145) végezte el.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény hatálya alá tartozó területi tervek készítése során a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény, illetve az egyes tervek, valamint programok környezeti vizsgálatáról szóló

2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet, illetve a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet szerint az egyes területek (megyék, járások, stb.) hosszú távú fejlődését meghatározó tervdokumentumok (koncepciók, stratégiai és operatív programok kidolgozásakor el kell készíteni a Kormány környezeti hatásvizsgálatokat. A 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet szerint:

9. § (1) A területi tervek javaslattevő fázisának megalapozó munkarésze a 9. mellékletben meghatározott területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat is.

(2) Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló kormányrendelet alapján **elkészített** környezeti értékelés a 9. mellékletben foglaltak szerint készítendő területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat környezeti szempontú elemzésének minősül.

A 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet általános követelményeinek figyelembe vételével a tervezési feladat sajátosságait szem előtt tartva a vizsgálat általános szempontjai a következők:

- A környezeti alapállapot és a jellemző környezetterhelések vizsgálata a hatályos előírások, követelmények tükrében.
- A vizsgálatok során megállapíthatók a területfejlesztési koncepció eszközeivel való elvárt intézkedések irányai és egyéb környezetvédelmet érintő javaslatok.
- A környezeti értékelés államigazgatási eljárásban történő egyeztetést és a lakosság, valamint civil szervezetek tájékoztatását, bevonását követően kerül a Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlése elé. A környezeti értékelés során az államigazgatási szervek, az érintett lakosság és a szervezetek módosíthatják, javíthatják a terv minőségét, amelyet a szakági tervezők integrálnak az egyes dokumentumokba.
- Az egyeztetési folyamatban esetleg bekövetkező véleményeltéréseket egyeztető tárgyalás keretében – kompromisszumra törekedve – kell tisztázni. A tervet készítő Baranya Megyei Önkormányzat, illetve a tervezők az eltérő vélemények fenntartása esetén indokolni kötelesek döntésüket.
- A környezeti értékelés készítésénél a Baranya Megyei Önkormányzat meglévő és környezetvédelmet érintő, a területfejlesztési koncepció kialakítására hatással bíró terveit, a statisztikai adatok, a helyszíni ellenőrző vizsgálatok tapasztalatait, az államigazgatási és közüzemi szervek előzetes véleményeit vehetők figyelembe.

A stratégiai és operatív program kialakításakor a környezetvédelem területén elsődleges cél, hogy a fejlesztések előzményeként a hazai jogszabályoknak és az EU elvárásoknak is megfelelő, feltáró jellegű dokumentumok készüljenek, illetve a program végrehajtásakor megvalósuló fejlesztések során és eredményeként keletkező környezeti terhelések ne haladják meg a jogszabályi előírásokban meghatározott értékeket.

1.2 A környezeti vizsgálat, környezeti értékelés módszertana, tematikája

A Program kidolgozói a jogszabályi követelményeknek megfelelően készítik el a dokumentum 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet szerinti társadalmi, gazdasági és környezeti értékelését.

A hatástanulmány dokumentálásakor, szerkesztésekor teljeskörűen figyelembe vehető a környezeti értékelés, de annak önálló része lesz, ugyanis a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 8. § (1) alapján a környezeti értékelés a terv-, illetve programdokumentáció önálló része, illetve munkarésze.

A környezeti értékelés általános tartalmi követelményeit a 2/2005. (I. 11.) Kormányrendelet 4. sz. melléklete tartalmazza. A tematika egyeztetése nyomán a jelen dokumentum tematikája megfelel a Korm. rendelet 4. mellékletében szereplő részletes tartalmi követelményeknek.

1.3 A kidolgozás egyéb szempontjai

A természeti folyamatok és hatások időtávlatra többnyire nem egyezik a tervezési időtávokkal. A zajjal, a levegővédelemmel és a hulladékgazdálkodással kapcsolatos néhány speciális mozzanat kivételével valamennyi beavatkozásnak egyszerre lehetnek a tervezési időszakon belüli, illetve azt meghaladó időbeli hatásai. A beavatkozások során a hatások időléptékét is figyelembe kell venni. Azon programpontok esetében – itt elsősorban az Európai Unió szakpolitikai céljai közül a Zöldebb, karbonmentes Európa, 2. szakpolitikai célkitűzés mentén, illetve a végrehajtás során az időléptékek lehetséges eltéréseit feltárni.

1.4. A környezeti értékelés eredményeinek beépítése a Programba

A Program kidolgozása során már elkészült a Konceptió előzetes környezeti értékelése, amelyet a Program alkotói figyelembe vettek. Emellett a Program, illetve annak környezeti értékelése párhuzamosan zajlik, így a Program készítése során érkező vélemények alapján a szakértők szükségyszerűen alakítják a környezeti értékelést is, illetve a környezeti értékeléshez érkező észrevételeket szükség esetén átvezetik a Programba.

1.5. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása

A Program társadalmisítása, valamint az azzal kapcsolatos hatósági egyeztetés folyamatos. Az érkező véleményeket, észrevételeket folyamatosan építjük be a dokumentumokba. A környezet védelméért felelős szervek, valamint az érintett nyilvánosság véleményének összefoglalása azt követően történik meg, miután a társadalmi, illetve hatósági egyeztetés lezárult.

1.5. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer korlátai

Jelen környezeti értékelés alapját részben a Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió helyzetértékelő és javaslattevő részeinek társadalmisítási munkaanyagai, részben a Konceptió hatásvizsgálata, illetve az arra beérkezett lakossági és szakhatósági észrevételek, részben pedig Baranya Megye Területfejlesztési Programja képezik. Az említett dokumentumok jelentős részben támaszkodnak különböző – települési, kistérségi, illetve járási, megyei és országos – területi szintek statisztikai adataira, valamint különböző szakmai és közigazgatási szervek által megadott információkra. A Konceptió helyzetértékelő munkarésze betekintést nyújt a megye aktuális környezeti állapotába, illetve folyamataiba. Ezek értékeléséből következtethetünk a folyamatok kimenetelére, időbeli változásaira. Ugyanakkor e folyamatokat jelentősen

befolyásolhatják, lassíthatják, gyorsíthatják, illetve ki is téríthetik a Koncepcióban meghatározott célok, illetve a Programban e célok mentén megfogalmazott intézkedések mikéntje. E téren azonban fel kell hívnunk a figyelmet egy általánosan megfigyelhető jelenségre. Nevezetesen, hogy a korábbi fejlesztési elképzelések végrehajtása érintetlenül hagyta a jelenleg is zajló társadalmi, gazdasági folyamatok irányát, azaz Baranya szerte tovább nőtt a leszakadó és a fejlődő térségek közötti társadalmi, gazdasági és kulturális különbség, erősödtek a természeti, társadalmi és gazdasági szélsőségek, egyre jelentősebb a vidéki térségek elnéptelenedése, a lakosság kicserélődése, a mélyszegénységben élő rétegek száma és aránya. Kis túlzással elmondható, hogy a megye egyes térségeire készült helyzetelemzéseknek a folyamatok jellegére vonatkozó tartalmi megállapításai a statisztikai adatok frissítése mellett szinte egy az egyben átvehetők. Tehát a jelenlegi helyzetről, illetve a jellemző tendenciákról viszonylag pontos leírás adható. Ugyanakkor a Program megvalósulásával várható környezeti hatásoknak legfeljebb csak az iránya, illetve a várható nagyságrendje becsülhető. A tényleges környezeti hatások jelentős mértékben függnnek attól, hogy az egyes programpontok hogyan valósulnak meg, illetve, hogy megvalósulnak-e egyáltalán. Egy gyorsforgalmi út (pl. M6-os autópálya meghosszabbítása) esetén bizonytalan a jövőben kiválasztandó műszaki megoldások környezeti konformitása, design-ja, de a várható forgalom nagysága is, így a várható zaj- és légszennyezés mértéke sem határozható meg egyértelműen, az viszont jelezhető, előírható, hogy a programalkotás, illetve a végrehajtás során milyen jogszabályi előírásokat, zaj-, illetve légszennyezési határértékeket kell betartani.

Ennél még összetettebb példa a mezőgazdaság szerkezetének átalakítása, mondjuk a kis- és családi gazdaságok erősítése. Ebben az esetben, túl azon, hogy az adott célkitűzés egyáltalán megvalósul-e, kérdéses az is, hogy hogyan. Amennyiben a jelenlegi iparszerű tájhasználat keretei között, úgy a környezeti állapot romlása, a környezeti szélsőségek növekedése várható (talaj kimerülése, vízháztartási és mikroklimatikus szélsőségek növekedése stb.). Amennyiben viszont a célkitűzés megvalósulása együtt jár egy a táj eredeti működéséhez igazodó tájhasználat-váltással, az kifejezetten jótékony hatással lehet a környezet állapotára. Ráadásul ebben az esetben a természeti (de a gazdasági és társadalmi) folyamatokra gyakorolt hatások jellegéből fakadóan a beavatkozások eredményeinek egy meghatározó hányada a tervezési időszakon túl jelentkezik. E téren tehát csak a programok konkrét megvalósítása nyomán következtethetünk a várható folyamatok irányára, és ezt követően számolhatunk a tényleges környezeti hatásokkal.

2. A Program rövid bemutatása

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv.) 2011. decemberi módosításával és annak 2012. január 1-ei hatályba lépésével a jogalkotó a területfejlesztési feladatokat területi szinten a regionális fejlesztési tanácsok megszüntetésével a megyei önkormányzatok hatáskörébe utalta.

Ehhez kapcsolódóan a megyei önkormányzat kiemelt területfejlesztési feladata a 2014-2020-as uniós programidőszakhoz kapcsolódó fejlesztések megalapozásával összefüggésben a megyei területfejlesztési koncepció, **területfejlesztési program** és a kapcsolódó uniós részdokumentumok elkészítése.

A Tftv., a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozat, valamint a 2014-2020 közötti források területi koordinációjának kereteiről szóló 1115/2013. (III. 8.) számú Korm. határozat előírásainak megfelelően, a Tftv. 11.§ (1) a) pontja által adott felhatalmazásuknál fogva a megyék területfejlesztési koncepciót és programot készítettek a 2014-2020 közötti uniós hétéves pénzügyi periódus helyi szinten felhasználható forrásainak a felhasználására, illetve **a jogszabály értelmében felelősek a 2021-2027 közötti időszak területi (megyei) fejlesztéspolitikai dokumentumainak elkészítéséért, a fejlesztések területi koordinációjáért.** A területi tervek aktualizálása a 2021-2027 közötti uniós tervezési időszak fejlesztési dokumentumainak tervezését és (elsősorban a területi operatív program esetében) végrehajtását is támogatja.

A megyei szintű tervezési feladatok finanszírozására a Regionális Fejlesztési Operatív Programok Irányító Hatósága 2020-ban megjelentette a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében a 1005/2016. (I.18.) számú kormányhatározatban szereplő éves fejlesztési keret alapján a TOP-1.5.1-20 kódszámú „A 2021-27 tervezési időszak stratégiai és projektszintű előkészítése„ című pályázati felhívást, melynek célja a megyei önkormányzatok esetében a tervezési dokumentumok előkészítésének támogatása, az ehhez szükséges megyei tervezői kapacitások megerősítése. A pályázat forrását Magyarország költségvetése biztosítja.

A Baranya Megyei Önkormányzat pályázatot nyújtott be a fenti pályázati felhívásra, mely kedvező elbírálásban részesült.

A jelen dokumentum tárgyát képező megyei területfejlesztési program megalapozását szolgáló területfejlesztési koncepció azzal a céllal készült, hogy kijelölje Baranya megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni.

A tervezési folyamat következő – e dokumentum tárgyát képező – kiemelkedő jelentőségű, egyben a 2021-2027 közötti Európai Unió programozási időszak megyei forrásfelhasználásának VMOP kereteit is meghatározó fázisa a megyei területfejlesztési program (stratégia és operatív program) összeállítása.

A megyei területfejlesztési program a teljes tervezés ismérveit szem előtt tartó, középtávon értelmezett programdokumentum, mely 7-10 éves időtávban fogalmazza meg a megye terület- és vidékfejlesztéshez kapcsolódó vállalásait. A területfejlesztési program kidolgozására a vonatkozó, a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásait, valamint a Pénzügyminisztérium iránymutatásait követve kerül sor.

2.1 A Program célrendszere

2.1. A Program főbb céljai, tartalmának összefoglaló ismertetése

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program és területi hatásvizsgálata 2021 év közepén készül el, és 2030-ig fogalmazza meg a megye fejlődésének legfontosabb alappilléreit, céljait, prioritásait és eszközeit.

A területfejlesztés napjainkban általánosan elfogadott célja a társadalmi-gazdasági igények kiszolgálása a fenntartható fejlődés és a tartamos gazdálkodás követelményeinek megfelelően, a társadalom életkörülményeinek javítása érdekében, a káros szennyezőanyag kibocsátások és egyéb nem kívánatos környezeti hatások mérséklése mellett.³

Baranya megye elsősorban a megye adottságaira épülő célzott programok, támogatási források és integrált, az aprófalvak létlehetőségeit megteremtő és fenntartó gazdálkodás, az ehhez kötődő fejlesztés és támogatás segítségével fejlődhet.

A fejlesztési irányok és programok meghatározása során célszerű figyelembe venni a természeti, gazdasági és társadalmi folyamatok irányát, ahol voltak korábbi tervek, ott vizsgálni szükséges ezek hatásait, esetleges sikerük vagy kudarcuk okait, illetve azt, hogy a megvalósult beavatkozások befolyásolták-e valamilyen irányban a folyamatokat. Mindezekre figyelemmel olyan terveket kell kidolgozni, amelyek tisztességes megélhetést nyújtó gazdálkodás, erős területi összetartást biztosító közlekedési rendszer, élhető települések szoros együttműködő hálózatának kialakítását teszi lehetővé a természeti rendszerek és a táj működőképességének fenntartása mellett.

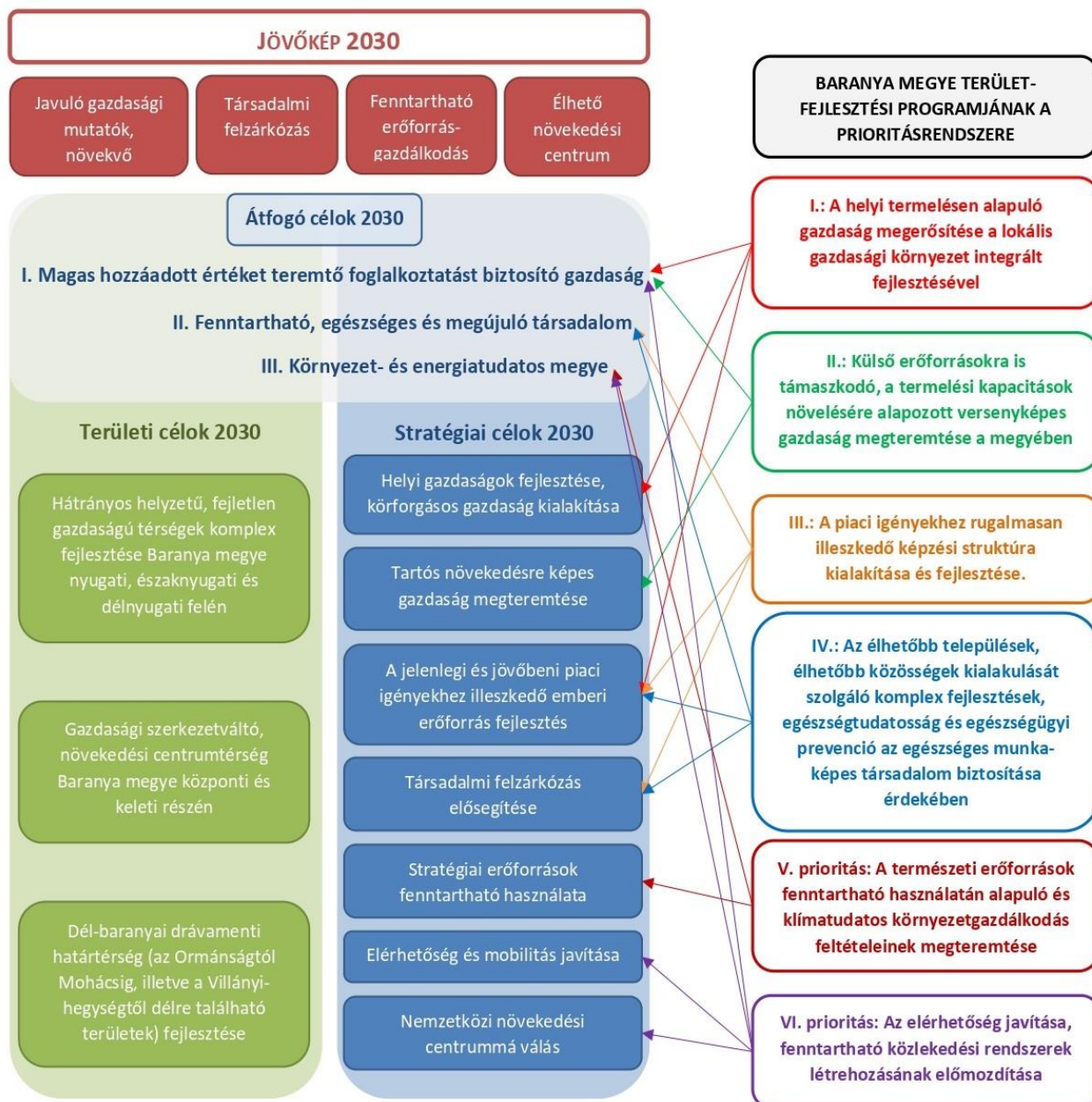
E feltételrendszer keretei között a megye harmonikusan fejlődhet, beteljesítve a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazott jövőképet: **Baranya 2030-ra élhető, az erőforrásaival fenntarthatóan gazdálkodó térségi növekedési centrummá válik, értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági szerkezettel, javuló gazdasági mutatókkal, ahol növekszik a foglalkoztatás és megkezdődik a társadalmi felzárkózás.**

A célrendszer ismertetése a Program alapján készült. Jelen fejezetben a megye lehetséges fejlesztési irányait és ezek alapján a különböző szinten megfogalmazott célokat és az ehhez kapcsolódó cselekvési tereket, illetve a megye területi lehatárolásokhoz kapcsolt fejlesztési elképzeléseit vesszük górcső alá. Bemutatjuk továbbá azt is, miként kapcsolódik Baranya

³ A tartamos gazdálkodás azt jelenti, hogy az erőforrásokkal úgy gazdálkodunk, hogy az adott erőforrást nem használjuk fel annál nagyobb mértékben, mint ahogy önmagát képes megújítani.

megye célrendszere az Európai Unió elvein alapuló horizontális célokhoz, mint pl. az esélyegyenlőség, a fenntarthatóság.

2. Ábra. A program prioritásai és a célrendszerben lefektetett átfogó és stratégiai célok



Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Program (2021)

A célok pontos leírását a Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció és a Program tartalmazzák, ezeket jelen fejezetben nem ismételjük részletesen.

2.2. A Program összefüggése más releváns tervekkel, programokkal

8. Táblázat: Koncepció összevetése az országos és lokális stratégiai dokumentumokkal

Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció stratégiai céljai	Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése;	A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrások fejlesztése	Társadalmi felzárkózás elősegítése	Stratégiai erőforrások fenntartható használata	Elérhetőség és mobilitás javítása	Nemzetközi növekedési centrummá válás
Egyéb stratégiai dokumentumok							
Országos stratégiai dokumentumok							
Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció	✓	✓	✓	✓	✓		
Országos Területrendezési Terv		✓			✓	✓	✓
Program a Versenyképesebb Magyarorszáért		✓	✓	✓			
Nemzeti Reformprogram	✓	✓	✓	✓			
A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája	✓	✓	✓		✓	✓	
Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia		✓			✓		
Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia			✓	✓	✓		
Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia	✓				✓		
Nemzeti Tájstratégia	✓				✓		
Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.				✓			
Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia	✓	✓		✓		✓	✓
Lokális stratégiai dokumentumok							
Baranya Megye Területrendezési Terve	✓					✓	
Foglalkoztatási Stratégia és Akcióterv, „Foglalkoztatási Szövetkezés Baranya Felzárkózásáért 2020”	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Baranya megyei Befektetésösztönzési stratégiai és Akcióterv	✓	✓	✓	✓		✓	
Baranya Megyei Iparfejlesztési Program, PBKIK	✓	✓	✓	✓		✓	
Pécs stratégiai dokumentumai: városfejlesztési koncepció és Integrált Településfejlesztési Stratégia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Koncepció (2021)

2.2.1 A célrendszer kapcsolata az OFTK-val (2014)

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával még 2013 decemberében elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK). A jelen dokumentum már az abban foglaltakra tekintettel készült.

Az OFTK közép- és hosszú távon fogalmazza meg a hazai fejlesztési célokat és igényeket, meghatározva azok területi dimenzióit. Középtávon a dokumentum arra törekszik, hogy a 2014-2020-as időszak fejlesztési dokumentumait (a Partnerségi Megállapodást és az operatív programokat) megalapozza. Hosszú távon (2030-ig) az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségletei alapján teljes tervezéssel Magyarország minden ágazatára, térségére és köz-, piaci, valamint civilszférájára jövőképet és célokat definiál a fejlesztéspolitika és a területfejlesztés vonatkozásában. Az OFTK a 1254/2012. (VII. 19.) számú kormányhatározat alapján készült. A dokumentum Országgyűlés általi elfogadásakor hatályát veszítette az Országos Területfejlesztési Koncepcióról szóló 97/2005. (XII. 25.) OGY határozat, az Országos Területfejlesztési Koncepcióval egyetemben.

A Nemzeti Tervezési Hivatal által kidolgozott, 2012. novemberben társadalmi egyeztetésre bocsátott OFTK-val kapcsolatban a Baranya Megyei Önkormányzat javaslatait, kiegészítéseit a 2013. január 15-i megyei pozíciópapír tartalmazza. A dokumentum közel kéttucatnyi ponton fogalmaz meg módosításokat az OFTK véleményezésre bocsátott anyagával kapcsolatban. A lényegi kérdésekre koncentrált pozíciópapír elsősorban a megye közlekedésére (települési elkerülő utak, gyorsforgalmi közúthálózat elemei, Dráva-hidak, kapcsolódás fontosabb nemzetközi hálózatokhoz) és településszerkezetére (városias térségek, aprófalvas-tanyás területek, megyeszékhely szerepe, funkcionális térségek-vállalkozási zónák, beágyazottság a nemzetközi településszerkezetbe) fókuszál. Kisebbszámú módosítása célozza a megye helyi természeti erőforrásaival való jobb gazdálkodást (energetikai potenciál, bányászat), valamint a kultúra területét (jellemzően a kulturális örökség turisztikai kiaknázása szempontjából). A társadalmiasításra beérkezett további vélemények összesítését követően konszolidált OFTK azonban a baranyai véleményeknek csak kevesebb, mint felét veszi figyelembe. Ezért is célszerű megvizsgálni, hogy Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciója célrendszerében mennyire áll összhangban az Országgyűlés által elfogadott dokumentummal.

Az átfogó célok tekintetében Baranya Megye Területfejlesztési Koncepciójában megfogalmazott három átfogó cél kapcsolódik a négy OFTK átfogó célhoz. Az átfogó célok összefüggéseit az alábbi táblázat mutatja be.

9. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: az átfogó célok kapcsolatrendszere

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	Értékteremtő foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés	Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom	Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme	Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió				
Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság kialakítása	√			
Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom	√	√		
Környezet- és energiatudatos megye			√	√

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Jól látható, hogy a Baranya átfogó célkitűzései közül az egészséges és megújuló társadalom, valamint a természet és energiatudatos megye két-két OFTK célt is lefed. A megye gazdaságának fejlesztését és foglalkoztatásának javítását előirányzó cél azonban mindössze az OFTK egy (értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés) célkitűzéséhez kapcsolódik. Az országos célok felől közelítve a táblázat jól tükrözi azt is, hogy Baranya számára kiemelt fontossággal bír a gazdasági fejlődés előmozdítása, ugyanis ezzel az országos célkitűzéssel két átfogó megyei cél is összhangban áll.

Az OFTK hét stratégiai célkitűzést tartalmaz, hasonlóképpen Baranya Megye Területfejlesztési Konceptiójában is hét ilyen cél szerepel. A stratégiai célok összefüggését az alábbi táblázat szemlélteti.

10. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a stratégiai célok kapcsolatrendszere

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	Versenyképes, innovatív hálózati gazdaság	Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság	Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás	Kreatív tudásalapú társadalom, piacépes készségek, K+F+I	Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom, roma integráció	Jó állam: szolgáltató állam és biztonság	Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme
Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió							
Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	√		√				
Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	√	√		√			
A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés		√		√			
Társadalmi felzárkózás elősegítése		√		√	√	√	
Stratégiai erőforrások fenntartható használata	√		√				√
Elérhetőség és mobilitás javítása							√
Nemzetközi növekedési centrummá válás	√						

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Az országos és megyei stratégiai célok összevetéséből jól látszik, hogy a versenyképes gazdaság fejlesztése, a vidék életképességének megőrzése, a lakónépesség megtartása, a köznevelés és felsőoktatás társadalmi és gazdasági kohéziót erősítő szerepének hangsúlyozása jelentik a leginkább közös célkitűzéseket. Mindezek összhangban állnak Baranya megye törekvéseivel, amely szerint a folyamatosan szűkülő gazdasági teljesítmény, az itt élők csökkenő életszínvonalának javítása jelentik a legfontosabb feladatokat. Fontos, de hátrébb sorolódik a lakosság egészségi és mentális állapotának megőrzése, az emberi közösségek fejlesztése, valamint a helyi természeti és környezeti adottságokkal való gazdálkodás. Baranya megye két stratégiai célja pedig (elérhetőség és mobilitás javítása, nagytérségi csomóponttá válás) mindössze érintőlegesen kapcsolódik az OFTK stratégiai célrendszeréhez.

Négy stratégiai területi cél került megfogalmazásra a megyei Konceptióban, melyek a hat közül hangsúlyosan kettő OFTK területi célhoz kapcsolódnak.

11. Táblázat: BMTfK – OFTK célmátrix: a területi célok kapcsolatrendszere

Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	Az ország makro-regionális szerepének erősítése	Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat	Vidéki térségek népesség-megtartó képességének növelése	Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése	Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaság-ösztönzés	Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú térségek komplex fejlesztése Baranya megye nyugati, északnyugati és délnyugati felén (Sellyei Járás, Szigetvári Járás, Hegyháti Járás, Szentlőrinci Járás nyugati része)				√		√	
Gazdasági szerkezetváltó, növekedési centrumtérség Baranya megye központi és keleti részén			√	√		√	
Dél-baranyai drávamenti határtérség (az Ormánságtól Mohácsig, illetve a Villányi-hegységtől délre található területek) fejlesztése		√			√		√

Forrás: Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021)

Az OFTK első területi célja az ország makroregionális szerepének erősítésére vonatkozik, amelyhez a horvát határ menti elhelyezkedése és hosszabb távon tervezett, határmetszéspontot is érintő gyorsforgalmi közúthálózat fejlesztései miatt tud kapcsolódni Baranya. A megye területének hármas fejlesztéspolitikai tagolását tükröző **két megyei területi célkitűzés mindegyike kiemelten kezeli a térségi felzárkóztatást és gazdaságösztönzést, melyet kiegészít a határmenti térségek speciális fejlesztésére irányuló komplex program.** A többközpontú hazai térszerkezet kialakításához a Pécs-Komló-Kozármisleny „hármaváros” jelenleg is érdemben hozzájárul, ugyanakkor az M60-as autópálya tengelyében kialakulóban van egy baranyai centrumtérség, amely a fenti települések mellett Bólyt és Mohácsot foglalja jelenleg magában. A másik két megyei térség potenciálja vidéki térségének népességmegtartásához, helyi termelési erőforrásokon, turisztikai vonzerőkön alapuló fejlesztéséhez elegendő, ha és amennyiben a helyi iparfejlesztési program keretében a járási központok termelő funkciója ezen beavatkozásokkal is megerősítésre kerül. A kiemelt táji értékű térségek fejlesztésére is adott a lehetőség az Ős-Dráva Program baranyai területén. A megyén belüli, a főbb települések közötti elérhetőség és mobilitás fejlesztése folyamatos feladat, a definiált baranyai területi egységek fejlesztése esetében azonban ez nem jelenik meg stratégiai területi célként.

2.2.2. A célrendszer kapcsolata az OTrT-vel (2018)

Az Országgyűlés 2018. december 12-én elfogadta Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló **2018. évi CXXXIX. törvényt**, amelynek területrendezési terveket érintő fejezetei 2019. március 15-től hatályosak. Az új tartalommal körvonalazott OTrT megalkotásakor a jogalkotó arra törekedett, hogy az az ország egészére, valamint egyes kiemelt térségekre **meghatározza a térségi területfelhasználás feltételeit, a műszaki infrastruktúra-hálózatok összehangolt térbeli rendjét, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi, területhasználati orientálása érdekében**, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek,

honvédelmi érdekek és a hagyományos tájhasználat megőrzésére, illetve erőforrások védelmére. A hatékony és korszerű területrendezés ennek érdekében folyamatos, rendszeresen megújuló, összehangolt rendszert alkot az ország területi képét megalkotó fejlesztési stratégiákkal.

Fontos szerepet játszik a Konceptióban a jelentősebb városokat elkerülő utak építése, illetve a meglévő szakaszok fejlesztése, a térségi hálózathoz gyorsabb, kevésbé környezetterhelő kapcsolódás érdekében. Ebből a szempontból a 67. számú főút Szentlászló elkerülő szakaszának nevesítésére került sor. A megyei önkormányzat törekvései között szereplő további hét települési elkerülő szakasz, így Szentlőrinc, Dunaszekcső-Bár, Szederkény, Drávaszabolcs, illetve a 67-es út kapcsán még említett Boldogasszonyfa, továbbá Szigetvár és a megyeszékhely esetében javasolt elkerülő út fejlesztések kezelésére az alsóbb szintű tervdokumentumokban kerülhet sor (pl. településeket elkerülő útszakaszok térségi mellékútként). A jogszabály jellegéből fakadóan ebben a kontextusban értelmezendő a javasolt Dráva-híd létesítése Zaláta térségében, ami elősegítheti a megye horvát határmenti térségében a határon átnyúló közlekedési, gazdasági kapcsolatok javítását.

Az újonnan körvonalazott jogszabályban foglalt, illetve előirányzott nagyobb „helyi szintű” mozgásteret mutatja az „ajánlott megyei övezetek” megjelenésének lehetősége is (tájrehabilitációt igénylő területek, ásványi nyersanyagvagyon terület, térségi árvíz kockázatkezelési terület stb.).

A vasúti áru fuvarozás vonatkozásában javasolt országos vasúti áru fuvarozási hálózathoz való jobb kapcsolódás mellett a megye déli, illetve DK-i térségének jobb feltárását szolgálja a Barcsot Szentlőrincsel, valamint a Villányt Moháccsal összekötő vasútvonal további fejlesztése is.

Az OTrT a mohácsi konténer- és darabáru rakodására alkalmas közforgalmi kikötőt az országos közforgalmú kikötők sorában szerepelteti.

A Baranya megyei fejlesztési koncepció célrendszeréből az alábbi elemeknek van területrendezési tervi vonatkozása:

A helyi gazdaságok fejlesztése stratégiai célkitűzés a mezőgazdasági infrastruktúra és technológia fejlesztését kezeli kiemelten, különös tekintettel a szőlő és gyümölcs termőhelyek területhasználatára. Az **OTrT-ben foglaltak** a szántóterületek, erdőterületek stb. szempontjából **változatlanul lehetővé teszik a megyei stratégiai cél megvalósítását**. Mivel kapcsolódó stratégiai célkitűzésről van szó, a stratégiai erőforrások fenntartható használata összhangban áll az OTrT-vel. Utóbbi célkitűzés érvényesítését a már említetteken kívül az országos vízminőség-védelmi, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területi lehatárolása is biztosítja. Kedvező a világörökségi-, vagy világörökség várományos területi lehatárolás is, ahogyan a megye szempontjából fontos ásványi nyersanyag-gazdálkodási területek helyi szintű kezelésének lehetősége is.

Közvetetten kapcsolódó, de releváns célkitűzés a tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése. A Konceptió Pécs, illetve agglomerációjának fejlesztésével a város nagytérségi

központtá válását támogatja. Ugyanígy előirányozza a térségi szinten versenyképes városi térségek fejlesztését. Az OTrT szempontjából közvetlen módon Baranya megye első három stratégiai területi célkitűzése fedi le ezeket a várostérségeket. **Fejlesztésük szempontjából meghatározó a közúti elérhetőség.** A gyorsforgalmi összeköttetés (M6-M60) fejlesztése elsősorban a horvát térséggel való jobb kapcsolatot szolgálja. A 6. sz. elsőrendű főút (részbeni) kivételével a meghatározó másodrendű főutak mindegyike jelentős átkelési szakaszokkal rendelkezik, amelyek elkerülő utakkal való kiváltása javasolt.

A vasúti elérhetőség vonatkozásában a forgalmas vonalszakaszokon megfigyelhető kapacitáshiány feloldása (Szentlőrinc-Pécs), valamint a déli és keleti irányú megyén belüli elérhetőség fejlesztése, keleti relációban és az árufuvarozási kapcsolatok terén az alföldi térséggel való kapcsolat erősítése közvetlen módon elősegítené a társadalmi felzárkózás megyei stratégiai célkitűzés megvalósítását is.

Baranya sajátossága a területén húzódó magyar-horvát államhatár rossz átjárhatósága. Ez egy összetett probléma, amely közvetlenül kapcsolódik a megye érintett térségének határon átnyúló kapcsolataira irányuló stratégiai területi célkitűzéshez. Az M6-M60 gyorsforgalmi összeköttetés országhatárig történő kiépítése (határmetszéspontok: Ivándárda, illetve Drávamási térségében) mellett azonban újabb határátkelési pontokra van szükség a Dráván is, hidak, illetve komp, révátkelés formájában.

Fentieket támasztja alá az OTrT 2. mellékletében rögzített szerkezeti terv és az abban ábrázolt fő térszerkezeti elemek úgy, mint:

- vonalas infrastruktúrák:
 - M6, M60 autópályák meghosszabbítása az országhatárig;
 - 67 sz. főút meghosszabbítása az országhatárig;
 - 57 sz. főút meghosszabbítása keleti irányban a dunai átkelés biztosításával (mohácsi Duna-híd)
- Mohács: Országos jelentőségű kikötő és határkikötő;
- Pogány: Egyéb kereskedelmi repülőtér és kereskedelmi repülőtérre fejlesztendő repülőtér;
- országos törzshálózati vasúti pálya:
 - 40a számú Budapest-Pusztaszabolcs-Pécs vasútvonal;
 - 65 és 66-os számú Pécs-Mohács és Villány-Magyarbóly vasútvonalak.
- Országos kerékpárút-törzshálózati elemek

2.2.3. A célrendszer kapcsolata a fontosabb ágazati koncepciókkal, tervekkel

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiával (2012-2024)

A dokumentum keretet ad, célokat, prioritásokat vázol más döntések előkészítéséhez, hogy a szakpolitikai stratégiákban vagy tervekben olyan cél - eszköz - határidő - pénzügyi forrás

rendszer tudjanak megalkotni, ami más szakpolitikai stratégiákkal vagy tervekkel együtt, azokkal összhangban, érdemben tudja szolgálni a fenntarthatósági átmenetet. A Keretstratégia célja egyszerűsített, hogy hozzájáruljon egy nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóságról.”

A nemzet fenntarthatósági politikájának átfogó célja a folytonosan változó társadalmi-humán-gazdasági-természeti külső környezethez való alkalmazkodóképesség feltételeinek biztosítása, az ahhoz szükséges kulturális adaptáció minőségi javítása.

A BMTfK célrendszerében a **környezeti fenntarthatóság** kérdése több szinten megjelenik: Baranya az átfogó célok szintjén „**környezet- és energiatudatos**” megyeként definiálja magát. A stratégiai célok között a **fenntartható erőforrás-gazdálkodás** magában foglalja a **természeti erőforrások védelmét**, a **szennyvíz-kezelést**, az **ivóvíz-minőség javítását**, a **klímaváltozás kezelését**, az **ásványianyag-készletek és energiaforrások fenntartható használatát**, illetve az átfogó célok között szerepel a **társadalmi fenntarthatóság** is.

A keretstratégiában a négy alapvető nemzeti erőforrás területén a célok rendszere a következő.

Emberi erőforrások

Cél a népességében stabil, egészséges, a kor kihívásainak megfelelő készségekkel és tudással rendelkező emberek alkotta, a kirekesztettséget fokozatosan csökkentő társadalom.

Társadalmi erőforrások

Cél a fenntarthatóságot támogató kultúra kialakítása, a fenntartható társadalom szempontjából pozitív értékek, erkölcsi normák és attitűdök erősítése

Természeti erőforrások

A környezeti eltartóképességet mint a gazdálkodás korlátját kell érvényesíteni.

Gazdasági (fizikai) erőforrások

Fontos az önrendelkezés megfelelő szintjének fenntartása a gazdaságpolitikai döntésekben. Cél a fizikai tőke szelektív gyarapítása, a közösségi tőkejavak amortizációjának pótlása. Kiemelt feladat a vállalkozói réteg megerősítése, a hazai tőkebefektetések fokozatos növelése, külföldi kitértségünk csökkentése. Fontos a lokalizáció és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok kihasználása közötti ésszerű arány megteremtése, a helyi gazdasági kapcsolatok (pl. város és vidéke) erősítése.

A célrendszer kapcsolata a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.-vel (2011-2020)

Magyarország Kormánya a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (a továbbiakban: NTFS) frissített változatával folytatja azt a hosszútávra tervező felzárkózási-politikát, amely alapvető szemléletváltást kíván elérni a szegénység elleni és roma politikában.

A stratégia 3 fő célja a következő:

4. A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése, különös tekintettel a roma népességre.
5. A szegénység, szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozása.
6. A társadalmi-gazdasági javakhoz történő egyenlő esélyű hozzáférés javítása, a társadalmi összetartozás erősítése.

A BMTfK legsúlyosabb problémának a szegénységben élők helyzetének fokozatos romlását látja, ezért egyik stratégiai célja a társadalmi felzárkózás segítése, pontosabban a szegénységben és kirekesztődésben élők számának csökkentése és az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az alapszükségletek és szolgáltatások területén.

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiával (2018-2030)

A második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia egy több ágazatot átfogó, horizontális stratégia; az ágazati tervezést segítő, önálló célrendszert és konkrét cselekvési irányokat kitűző, azonban az ágazati fejlesztési törekvéseket „felül nem író” tervdokumentum. A NÉS-2 a klímapolitika, a zöldgazdaság-fejlesztés és az alkalmazkodás **átfogó keretrendszere**, amely az **éghajlatvédelem céljait** (ideértve a nemzetközi kötelezettségeket is) és **cselekvési irányait tükrözi** mind ágazati, mind területi dimenziókban a szakpolitikai és gazdasági tervezés számára, illetve a társadalom egésze felé. Fontos ernyő-stratégiáról van tehát szó, amely koordináló szerepet vállal a többi ágazati stratégia vonatkozásában.

A Stratégia egy-egy dekarbonizációs és adaptációs **jövőképre (vízióra)** támaszkodik:

Dekarbonizációs jövőkép: „a fenntartható fejlődés felé”

Adaptációs jövőkép: „felkészülni az elkerülhetetlenre, megelőzni az elkerülhetőt!”

A jövőképek elérése érdekében a NÉS-2 **háromszintű célrendszerre** épül, amelynek elemei célhierarchiában rendeződnek egymáshoz. A célhierarchián belül az átfogó célok a hazai éghajlatpolitika prioritásait adják meg, melyek a következők:

- I. Fennmaradás és tartamos fejlődés egy változó világban
- II. Adottságaink, lehetőségeink és korlátjaink megismerése

A megye területfejlesztési célrendszere átfogó és stratégiai szinten is igazodik a NÉS célrendszeréhez. Környezet- és energiatudatos megyeként kiemelt jelentőséggel bír a **stratégiai források fenntartható használata**, emellett a **fenntartható társadalomra** is jelentős figyelmet fordít. A **helyi körforgásos gazdálkodás** rendszerében egyszerre lehet érvényesíteni a gazdaság növekedési céljait, a környezet-, és természetvédelmi célokat, a megújuló energetikai célkitűzéseket, valamint a hulladékok energetikai hasznosításának célját.

A célrendszer kapcsolata a Nemzeti Tájstratégiával (2017-2026)

A **stratégia átfogó célja**: Táj adottságokon alapuló felelős tájhasználat.

Horizontális elvek

Az átfogó cél eléréséhez a stratégia megvalósítása során az alábbi horizontális elvek érvényesítését kell biztosítani:

- A. Természeti erőforrások és kulturális örökség általános védelme
- B. Bölcs és takarékos területhasználat
- C. Éghajlatváltozás hatásának mérséklése, alkalmazkodás

Stratégiai célok

A kiemelt célok és a hozzájuk kapcsolódó alcélok rendszere a következő:

- I. Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozása
 - I.1. Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás kereteinek meghatározása
 - I.2. A tájhasználat változásának nyomon követése
 - I.3. A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba
 - I.4. Komplex tájszemlélet integrálása a kutatásokba
- II. Élhető táj – élhető település – bölcs tájhasznosítás
 - II.1. Kompakt, klímabarát, értékörző települések
 - II.2. Tájba illesztett infrastruktúrák
 - II.3. Táji adottságokon alapuló termelési funkciók
 - II.4. Táji adottságokon alapuló rekreációs funkciók
 - II.5. Jobban működő szabályozási és védelmi funkciók
- III. A tájidentitás növelése
 - III.1. Fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelése
 - III.2. A társadalmi részvétel növelése
 - III.3. A tájjal kapcsolatos képzés, oktatás fejlesztése

A BMTfK átfogó céljai közé tartozik a környezet- és energiatudatos megye, mely különös figyelmet fordít a környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság javítására, a környezet-, élelmiszer- és energiabiztonság megteremtésére, a környezeti és klímaváltozással járó kockázatok csökkentésére.

2.3. A változatok közötti választás indokai

A Baranya Megyei Területfejlesztési Program helyzetértékelésének készítése 2020 novemberében kezdődött meg. Első lépésben egy helyzetfeltárás készült, majd annak szakértői, illetve társadalmi értékelése történt meg, még 2021. év elején. A helyzetfeltárás-értékelés megyei közgyűlési elfogadását követően kezdődött meg a Program javaslattevő fázisának kidolgozása, azaz a legfontosabb célok, eszközök és az intézményrendszer meghatározása. A munka során a Program számos változata elkészült, majd többfordulós szakértői egyeztetések során kirajzolódott a Program egyetlen, jelenleg értékelt változatának pontos tartalma. Többféle változat a koncepcionális javaslattevő fázisból nem készült, így ezen fejezet rész kidolgozása jelen esetben nem releváns.

3. A Program várható környezeti hatásainak bemutatása, értékelése

A Program várható környezeti hatásainak értékelése során a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 4. sz. mellékeltében meghatározott tartalmi követelményeknek megfelelően bemutatjuk az értékelés során alapul vett terveket és dokumentumokat. Ezt követően összefoglalóan értékeljük azt, hogy miként jelennek meg a környezetvédelmi szempontok a Program célrendszerében, majd megvizsgáljuk az átfogó és stratégiai célok illeszkedését a környezetvédelem célrendszeréhez. A kérdést a Koncepció környezeti hatásainak vizsgálata során már részletesen áttekintettük, itt csak a lényegi pontok kiemelésére törekszünk.

Ezt követően kerül sor az egyes környezethasználatok, környezet- és természetvédelmi szakterületek bemutatására, illetve az adott területen jelentkező problémák és szabályrendszerek összegzésére. Miután a Koncepció környezeti értékelése során ezekre a kérdésekre is részletesen kitértünk, jelen dokumentumban az egyes problémák korábbi kifejtésének meghivatkozása mellett összegeztük a kérdéseket.

A fejezet utolsó alpontjában a prioritások és intézkedések környezeti hatásait értékeltük. Ahol szükségesnek találtuk, figyelembe vettük az egyes támogatható tevékenységeket is. Minderre ott került sor, ahol az intézkedések alapján nem lehetett eldönteni, hogy az adott hatás pozitívnak vagy negatívnak tekinthető-e.

3.1 A környezetvédelmi célok megjelenése, a környezetvédelmi szempontok figyelembe vétele

A Program szempontjából a magyar környezeti szabályozás, illetve célrendszer a mérvadó, amit alapvetően a nemzetközi és közösségi környezeti szerződések, jogszabályok határoznak meg. A Program a magyar területfejlesztési "közeg" terméke, ezért az alábbiakban a nemzetközi egyezmények alapján felépülő közösségi és magyar környezeti és természetvédelmi célok, alapelvek tükrén keresztül vizsgáljuk a Programot.

3.1.1 A Program környezetvédelmi szempontból releváns céljainak összevetése más környezetvédelmi dokumentumok és programok célkitűzéseivel

A Partnerségi Megállapodás összefoglalja azokat a tematikus célokat, amelyek az elkövetkező középtávú, 7 éves, 2021-2027-ig terjedő időszakot jellemzik. A jelenlegi tervezési ciklusra vonatkozóan az Európai Bizottság öt szakpolitikai célkitűzést határozott meg, melyből egy elsődlegesen a környezetvédelméről, illetve a környezetkárosító tevékenységek visszahatásai ellen való védekezésről szól. A **Zöldebb, karbonszegény és ellenálló Európa (PO2)** célkitűzés a gazdaságosan és környezetileg is fenntartható energiatermeléssel és biztonságos hálózatokkal, intelligens megoldásokkal, megújuló és bővülő kapacitású közművekkel, tisztább üzemű városi közlekedéssel támogatja környezeti és természeti erőforrásaink fenntartható használatát. A célkitűzés magában foglalja a környezetvédelem területének alapvető elveit, amelyek egyfelől a célkitűzésből magából, másfelől az azt megalapozó dokumentumokból, állásfoglalásokból, irányelvekből szűrhetők le. A BMTfP 5. prioritása (A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése) és annak legtöbb intézkedése szorosan kapcsolódik az EU 2.

szakpolitikai célkitűzéséhez. Emellett az 1. prioritás 1.4 intézkedése: „Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében” is a fenti célt szolgálja.

Az éghajlatváltozásra vonatkozóan iránymutató az **EU éghajlat- és energiaügyi szakpolitikai kerete (2020-2030)**. A Bizottság 2014. január 22-én nyújtotta be a közleményt, mely tulajdonképpen egy vitaindító dokumentum arról, hogy a 2020-ig szóló jelenlegi keret lezárását követően az Unió milyen irányvonalakat kövessen az éghajlat- és energiapolitika alakításában.

Az Európai Bizottság a 2020-2030 közötti időszakra éghajlat- és energiaügyi szakpolitikai keret létrehozására tesz javaslatot, amely az üvegházhatású gázok kibocsátására, a megújuló energiára és az energiamegtakarításra vonatkozó, 2020-ra kitűzött célok elérésében tett előrehaladásra épül. A 2030-ra vonatkozó keret középpontjában az üvegházhatású gázok kibocsátásának 2030-ig történő 40%-os csökkentése áll.

A Bizottság javaslata szerint a 2030-ra szóló éghajlat- és energiaügyi szakpolitikai keretnek a 2020-ra kitűzött célok teljes körű teljesítésén és a következőkön kell alapulnia:

- 2030-ra az 1990-es évekbeli szinthez viszonyítva 40%-os kibocsátáscsökkentést kell elérni kizárólag nemzeti intézkedések révén. Az intézkedések között szerepel a 2005-ös évekbeli kibocsátáshoz viszonyított 43%-os kibocsátáscsökkentés a kibocsátáskereskedelmi rendszeren (ETS) keresztül, valamint a tagállamoknak az ETS hatókörén kívüli ágazatokban végbemenő kibocsátások 30%-kal történő csökkentésére irányuló nemzeti intézkedéseinek kombinációja.
- Az EU-ban fogyasztott, megújuló energiaforrásból előállított energiák részarányának legalább 27%-kal történő - uniós szinten kötelező, nemzeti szinten azonban nem kötelező erejű - növelése annak érdekében, hogy a tagállamok céljaikat a lehető legköltséghatékonyabb módon tudják elérni.
- Az ETS megújítása az új piaci stabilizációs tartalék létrehozása, valamint az éves kibocsátási kvóta 2020 utáni szigorítása révén. E közleménnyel egyidejűleg a tartalék létrehozására irányuló jogalkotási javaslatot is közzétették.
- A versenyképességhez, az energiaellátás biztonságához és a fenntarthatósághoz létfontosságú energiahatékonyság további fokozása. A 2012. évi energiahatékonyságról szóló irányelv 2014-ben történő felülvizsgálata a jövőbeni energiamegtakarítási politika létrehozását segíti majd elő.
- Új európai irányítási rendszer az energiával és az éghajlattal kapcsolatos célkitűzések teljesítése tekintetében. A tagállamoknak a versenyképes, biztonságos és fenntartható energia tekintetében nemzeti terveket kell kidolgozniuk. A terveket a Bizottság felülvizsgálja és értékeli.
- A versenyképességgel, a biztonsággal és a fenntartható energiával kapcsolatban elért előrehaladás valamennyi szempontból történő nyomon követésére szolgáló fő mutatók.

Értékeljük a Területfejlesztési Koncepció és Program megfelelését a **hazai környezetvédelem és természetvédelem alapvető céljaival** kapcsolatosan is. Ennek részletes vizsgálata a Koncepció 3.2. fejezetében található.

12. Táblázat: Konceptió összevetése az országos és lokális stratégiai dokumentumokkal

Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió stratégiai céljai	Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése;	A jelenlegi és jövőbeni piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrások fejlesztése	Társadalmi felzárkózás elősegítése	Stratégiai erőforrások fenntartható használata	Elérhetőség és mobilitás javítása	Nemzetközi növekedési centrummá válás
Egyéb stratégiai dokumentumok							
Országos stratégiai dokumentumok							
Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió	✓	✓	✓	✓	✓		
Országos Területrendezési Terv		✓			✓	✓	✓
Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia			✓	✓	✓		
Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia	✓				✓		
Nemzeti Tájstratégia	✓				✓		

Forrás: saját szerkesztés, Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió (2021) alapján

A környezet- és természetvédelmi célokhoz való kapcsolódás szerint a Program céljai három csoportra bonthatók:

1. a Program egyes célkitűzései esetén bizonytalan a környezeti- és a természetvédelmi célokhoz való kapcsolódás; egyszerre hathatnak pozitív és negatív folyamatok, a végeredmény a végrehajtás módjától, a programoktól függ (pl. a bányanyitások szorgalmazása az 5. Stratégiai cél esetén). Ide tartoznak a 13. táblázatban a Program szürkével kihúzott céljai.

2. A Program egyes célkitűzései esetén pozitív a környezeti- és a természetvédelmi célokhoz való kapcsolódás

Ide tartoznak a 13. táblázatban zöld színnel kiemelt célok. Ezen célokhoz tartozó programok nagy része minden valószínűség szerint harmonizálni fog a környezet- és természetvédelmi célrendszerrel.

3. A Program egyes célkitűzései esetén negatív a környezeti- és a természetvédelmi célokhoz való kapcsolódás.

A Program egyetlen célja tartozik ide, a Nemzetközi növekedési centrummá válás (7. Stratégiai cél). Ebben az esetben a kivitelezésnél hangsúlyosan törekedni kell a környezetbarát megoldásokra, technológiára, a "szürke" infrastruktúra helyett "zöld", "kék" infrastruktúra és design ajánlott.

13. Táblázat: A Program céljainak kapcsolódása a releváns környezet- és természetvédelmi elvekhez

A Program céljai		A környezetvédelem releváns céljai										A természetvédelem releváns céljai			
		Ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása	A környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme	Fenntartható fejlődés biztosítása	Kiszámíthatóság és a méltányos teherviselés elve	Az egészséges környezethez való alkotmányos jogok	A környezet igénybevételének, terhelésének és szennyezésének csökkentése, károsodásának megelőzése, a károsodott környezet javítása, helyreállítása	Az emberi egészség védelme, az életminőség környezeti feltételeinek javítása	A természeti erőforrások megőrzése, fenntartása, az azokkal való ésszerű takarékos és az erőforrások megújulását biztosító gazdálkodás	A gazdaság működésének, a társadalmi, gazdasági fejlődésnek a környezeti követelményekkel való összehangolása	A természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme	A természet megismerésének és fenntartható használatának elősegítése	A társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése	A természetvédelem hagyományainak megővése, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.	
Átfogó célok	Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkozást biztosító gazdaság kialakítása	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Környezet- és energiatudatos megye	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Stratégiai célok	1. Stratégiai cél: Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	2. Stratégiai cél: Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	3. Stratégiai cél: A jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	4. Stratégiai cél: Társadalmi felzárkózás elősegítése	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	5. Stratégiai cél: Stratégiai erőforrások fenntartható használata	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

A Program céljai		A környezetvédelem releváns céljai										A természetvédelem releváns céljai			
		Ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása	A környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme	Fenntartható fejlődés biztosítása	Kiszámíthatóság és a méltányos teherviselés elve	Az egészséges környezethez való alkotmányos jogok	A környezet igénybevételeinek, terhelésének és szennyezésének csökkentése, károsodásának megelőzése, a károsodott környezet javítása, helyreállítása	Az emberi egészség védelme, az életminőség környezeti feltételeinek javítása	A természeti erőforrások megőrzése, fenntartása, az azokkal való ésszerű takarékos és az erőforrások megújulását biztosító gazdálkodás	A gazdaság működésének, a társadalmi, gazdasági fejlődésnek a környezeti követelményekkel való összehangolása	A természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme	A természet megismerésének és fenntartható használatának elősegítése	A társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése	A természetvédelem hagyományainak megővése, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése.	
Stratégiai célok	6. Stratégiai cél: Elérhetőség és mobilitás javítása	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	7. Stratégiai cél: Nemzetközi növekedési centrummá válás	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Horizontális célok	Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségének biztosítása	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Hosszú távú fenntartható növekedés biztosítása a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

3.1.2. Környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a Programban

A fenti, 3.1. fejezetből, illetve az összefoglaló táblázatból látható, hogy legerősebben a **fenntarthatóság elve** van jelen a programban (ez az elv a Program egyetlen célja esetén sem csorbul nagymértékben). A többi környezetvédelmi cél és elv megvalósulása a végrehajtás függvénye; koncepcionális szinten alapvetően mindegyik cél és szempont beépül a Programba, és a jövőben érvényesülhet. Ennek a háttérét a környezet- és természetvédelmi szabályozás és szakigazgatás biztosítani tudja akkor, ha az érvényesülés különböző lobbierdekek nyomán nem szenved csorbát.

A környezetvédelem releváns, jogszabályokban is rögzített elvei, illetve a természetvédelem releváns elvei alapvetően érvényesülni látszanak a Programban.

A környezetvédelem releváns elvei:

- elővigyázatosság,
- megelőzés,
- helyreállítás,
- felelősség,
- szennyező fizet elve,
- együttműködés, tájékozódás, tájékoztatás és nyilvánosság

A természetvédelem releváns elvei:

- minden természetes és jogi személy, valamint más szervezet kötelessége a természeti értékek és területek védelme;
- a természeti értékek és területek csak olyan mértékben igénybe vehetők, hasznosíthatók, hogy a működésük szempontjából alapvető természeti rendszerek és azok folyamatainak működőképessége fennmaradjon, továbbá a biológiai sokféleség fenntartható legyen;
- a természet védelméhez fűződő érdekeket a nemzetgazdasági tervezés, szabályozás, továbbá a gazdasági, terület- és településfejlesztési, illetőleg rendezési döntések, valamint a hatósági intézkedések során figyelembe kell venni.

Természetesen a felsorolt elvek betartását a környezet- és természetvédelmi gyakorlat garantálhatja a jövőben, aminek első éles próbája a területfejlesztési Program elemeinek környezeti hatásvizsgálatai lesznek.

3.1.3 A Program céljainak egymás közti, illetve a releváns tervek, illetve programok céljaival való konzisztenciája környezeti szempontból

Mint láttuk, a Program egyes céljai a többi céllal és a releváns tervek, illetve programok céljaival konzisztenciára törekszenek. Nagyon sok függ azonban majd a későbbi végrehajtástól. Az alábbi célkonzisztencia-táblázatban ezért azokat a problematikus szakterületeket, fejlesztési elképzeléseket emeltük ki, amelyek a másik céllal ellentétesek (lehetnek). Itt említjük, hogy a többi, korábbi fejezetben tárgyalt releváns terv, program céljaival kapcsolódó konzisztencia-vizsgálatok is hasonló eredményt hoztak.

Környezetügyi szempontból elsősorban a következő témájú fejlesztések válhatnak ki jelentős inkonzisztenciát a Programban foglalt környezeti-természetvédelmi szempontokkal:

- turizmusfejlesztési elképzelések;
- közlekedési rendszerek Baranya megyei fejlesztései;
- bányászati, bányanyitási elképzelések.

14. Táblázat: A Program céljainak környezeti konzisztenciája

A Program céljai		Átfogó célok			Stratégiai célok							Horizontális cél	
		I. Magas hozzáadott értéket teremtő foglalkoztatást biztosító gazdaság	II. Fenntartható, egészséges és megújuló társadalom	III. Környezet- és energiatudatos megye	1. Stratégiai cél: Helyi gazdaságok fejlesztése, körforgásos gazdaság kialakítása	2. Stratégiai cél: Tartós növekedésre képes gazdaság megteremtése	3. Stratégiai cél: A jelenlegi és jövőbeli piaci igényekhez illeszkedő emberi erőforrás fejlesztés	4. Stratégiai cél: Társadalmi felzárkózás elősegítése	5. Stratégiai cél: Stratégiai erőforrások fenntartható használata	6. Stratégiai cél: Elérhetőség és mobilitás javítása	7. Stratégiai cél: Nemzetközi növekedési centrummá válás	a) Minden társadalmi csoport esélyegyenlőségeinek biztosítása	b) Hosszú távú fenntartható növekedés a társadalmi, gazdasági és ökológiai szempontokon alapuló egyensúlyra törekedve
Átfogó célok	I. Átfogó cél												
	II. Átfogó cél	A közlekedési infrastruktúra még hiányzó elemeinek fejlesztése egészségrontó hatású lehet											
	III. Átfogó cél	A közlekedési infrastruktúra, bányászat és biomassza-felhasználás fejlesztése problematikus lehet	bányászat és biomassza-felhasználás fejlesztése problematikus lehet										
Stratégiai célok	1. Stratégiai cél	A közlekedési infrastruktúra még hiányzó elemeinek fejlesztése problematikus lehet	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia									
	2. Stratégiai cél	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Gazdasági növekedés környezeti és környezet egészségügyi hatásai jelentkezhetnek	Külső, megyén kívüli erőforrásokra is támaszkodó, versenyképes gazdaság megteremtése, iparfejlesztés, turizmusfejlesztés inkonzisztens lehet	Külső erőforrás-bevonás környezeti hatásai nagyobbak a HGF hatásainál								

	3. Stratégiai cél	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia							
	4. Stratégiai cél	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia						
	5. Stratégiai cél	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet (pl. közlekedés, turizmus és bányászat)	Közlekedés, bányászat egészségrontó hatásai jelentkezhetnek	Közlekedés, bányászat egészségrontó hatásai jelentkezhetnek	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia					
	6. Stratégiai cél	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet (pl. közlekedés)	Közlekedés és egészség inkonzisztenciáj a jelentkezhet.	Közlekedésfejlesztés és a természettudatosság ütközhet.	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Közlekedésfejlesztés és környezeti hatásai problematikusak	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Közlekedésfejlesztés környezeti hatásai problematikusak lehetnek.				
	7. Stratégiai cél	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet (pl. közlekedés és bányászat)	Közlekedés és egészség inkonzisztenciáj a jelentkezhet.	Közlekedésfejlesztés, multimodális csomópont-rendszer és a természettudatosság ütközhet.	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet	Együttes hatások komolyabb környezetszennyezést eredményezhet			
Horizontális cél	a.)	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia		
	b.)	Inkonzisztencia jelentkezhet a turizmus terén.	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	Inkonzisztencia jelentkezhet a bányászat terén.	Inkonzisztencia jelentkezhet a közlekedési programok terén.	Inkonzisztencia jelentkezhet a közlekedési programok terén.	Nincs jelentős környezeti inkonzisztencia	

3.3 A környezeti állapot értékelése és a Program készítése során figyelembe vett környezethasználatok

A hatályos jogszabályok követelményei szerint a környezetvédelmi szempontokat a területfejlesztés során érvényre kell juttatni. A területfejlesztés, környezetvédelemmel kapcsolatos igényeinek megfogalmazásához alapvetően a következők vizsgálata szükséges:

- a meglévő természeti és települési környezet jelenlegi állapotának értékelése, a jellemző környezetterhelések elemzésével,
- a vonatkozó követelmények, szabályozási előírások ismertetése.

Baranya megye meglévő környezeti állapotának részletes vizsgálata, értékelése a Területfejlesztési Konceptió készítése során megtörtént 2020. év végén – 2021. év elején. Ez, a lakossággal, illetve a szakhatóságokkal egyeztetett, a megye által elfogadott környezeti értékelés alapját képezi a jelenlegi értékelésnek is. Tekintettel arra, hogy a környezeti állapotban az elmúlt néhány hónapban lényeges változás nem történt, egyes alfejezetek esetében lényegében megismételjük a Konceptió környezeti hatásértékelése során kidolgozott részletes megyei környezeti állapot-értékelést.

3.3.1. A felszíni és felszín alatti vizek, valamint a talaj állapota, továbbá azok használata és védelme

Baranya megye területének vizeit szállító vízfolyások három vízgyűjtőhöz tartoznak. A vízgyűjtők fő vízfolyásai közül, a Duna és a Dráva a megye peremén folyik, a Kapos nem érinti a megyét.

A Duna vízjárására a kora tavaszi hóolvadás nyomán fellépő ár, és a május-júniusban levonuló zöldár mellett a kora őszi és téli alacsony vizek jellemzők. A Dráva vízjárása érdekesen alakul, mivel a hazai csapadékmáximumok és hóolvadások kiváltotta kora tavaszi és őszi árhullám mellett kora nyári árhullám is levonul a felső szakasz magasabb régióiban bekövetkező hóolvadás nyomán. A mediterrán hatásra határozott őszi árhullám is jellemzi a folyót, amit a megyét érintő szakaszon október-novemberi magas vízállások jeleznek. A megye kisvízfolyásainak vízjárását a hóolvadás és a csapadékmennyiség befolyásolja. A tavaszi árvizek mellett a heves esőzések, zivatarok nyomán hirtelen levonuló nagyvizek is egyre gyakoribbak.

Az állóvizek között lefűződött holtágakat, egyéb, természetes módon keletkezett tavakat, mesterséges tározókat és halastavakat egyaránt találhatunk.

A felszín alatti vizek előfordulása, mélysége és mennyisége a megye területén jelentős különbségeket mutat. A talajvíz összefüggően a Mecsektől délre a Dráva és a Duna síkján a vízfolyások által feltöltött, alacsonyabb térszínű területeken érhető el. A rétegvizeket összefüggően és nagy mennyiségben a Duna mentén mélyített kutak érik el. A Mecsekben a talajvízszint nem összefüggő, a Villányi-hegységben pedig egyáltalán nincs. A Mecsek karszt- és rétegvizeinek mennyiségét és elhelyezkedését a szerkezet és a domborzat határozza meg. A Villányi-hegység karsztvizei a hegység peremén termál- illetve gyógyvízként érhetőek el

(Harkány, Siklós, Szigetvár). A talajvíznívó a megye alacsonyan fekvő sík térszínein 2-4 méteresen van, a dombosági területeken a 2-6 m mélység a jellemző.

A megye területén az alábbi ásvány- és gyógyvizes kutak találhatók:

Bikal B-6 OKK (ásványvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Harkány B-7 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Harkány B-57 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Harkány B-63 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Harkány B-64 OKK (ásványvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Harkány B-66 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Mohács K-232/A OKK (ásványvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Mohács B 337 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Patapoklosi B-3 OKK (ásványvíz belső (palackozási célú felhasználással)

Sellye K-15 OKK (ásványvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Siklós K-4/A OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Siklós K-15/A OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Székelyszabar K-1/A OKK (ásványvíz belső (palackozási célú felhasználással)

Szigetvár K-23 OKK (gyógyvíz külső (fürdési célú felhasználással)

Szigetvár B-45 OKK (ásványvíz külső (fürdési célú felhasználással)

A felszíni vízfolyások közül a kisvízfolyások jellemzően kedvezőtlen vízminőségűek. Ugyanakkor a Dráva folyó Európa legtisztább folyója. A tisztított szennyvíz aránya, a szennyvízkezelés helyzete javult, de jellemzően csak a városias térségekben. A rurális terekben – különösen az aprófalvas részeken – továbbra sem jellemző a szennyvíztisztítás. A felszín alatti vizek – főként az alacsonyabban fekvő területeken – szennyezettnek tekinthetőek. Az ivóvízminőség-javítás és a vízbázis védelem területén megvalósított fejlesztések ebben a tekintetben nem hoztak alapvető változást.

A megye területének talajviszonyaira a változatos talajtípusok elterjedése jellemző. A talajképző tényezők, így az alapkőzet típusa, a domborzati jelleg, a lejtőviszonyok és kiettség, az éghajlati adottságok, vízháztartás jellege, a természetes és részben a termesztett növényzet típusai kis területen is nagyfokú változatosságot mutatnak, s ennek következtében a genetikai talajtípusok sokszínűsége alakulhatott ki.

A termőtalajok minősége változó a terméketlen kopároktól akár 30 Ak/ha-t is meghaladó értékű földekig. Az országosan is kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete a megye mezőgazdasági területeinek jelentős részét (mintegy 35%-át) lefedi. A megye legjobb termőképességű és legintenzívebb szántóművelés alatt álló területei a DK-i részén találhatók

(Pécsi medence, Baranyai Löss-szigetek). Fontos ugyanakkor látni, hogy az iparszerű szántóföldi művelés következtében a termőtalaj folyamatos romlása illetve pusztulása jellemző.

A talaj- és földvédelem szorosan összefügg a vízvédellel, hiszen a talajszennyező tevékenységek akár közvetlenül, akár közvetetten is hozzájárulnak mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek szennyezéséhez (illetve fordítva).

A jelenlegi vízgazdálkodási gyakorlat a térség vízháztartási szélsőségeinek növekedését eredményezi. A vízbő időszakok vízfeleslege levezetésre kerül, amely így nem hasznosulhat a vegetációs időszak szárazabb szakaszaiban. Látni kell ugyanakkor, hogy a vízgazdálkodás nem választható el a tájhasználatától sem. Az ár-, illetve belvízi veszélyeztettség csak a jelenlegi iparszerű tájhasználat mellett valós, a táj eredeti működéséhez igazodó tájhasználat mellett az árvíz jótékony jelenség, belvízről pedig nem is beszélhetünk. A helytelen vízgazdálkodás a felszíni vízkészletekben tapasztalható szélsőségek mellett, hosszú távon a felszín alatti vizek mennyiségét is csökkenti.

A megye településeinek vezetékes ivóvízzel való ellátottsága 97,5%. A hivatalos határértékeket figyelembe véve, az országos átlaghoz képest gyakrabban fordul elő kifogásolt vízminőség, elsősorban a kémiai komponensek miatt (főként arzén, mangán, ammónium, vas). Az ivóvízkészletek hosszú távú biztosítása érdekében a Dráva mentén kerültek kijelölésre a távlati vízbázisok.

A szennyvízkezelés és tisztítás területén a megye települési szinten az országos szinthez képest elmaradásban van, ami a Sellyei járás területén a legszembetűnőbb (köszönhetően a térség elmaradottságának, valamint az aprófalvas szerkezetnek).

A közcsonna-hálózattal nem rendelkező, illetve a közcsonna-hálózattal rendelkező települések közcsonna-hálózatra nem csatlakozó beépített területein keletkező szennyvizet az előírások szerint helyben, telken belüli tárolókba gyűjtik, amelyek azonban jellemzően emésztőként üzemelnek, és csak kisebb hányaduk ún. zárt szennyvíztározó, amelyből a szennyvizet szippantó kocsival szállítják a kijelölt szennyvízleürítő-helyre. A talajba szakszerűtlenül kerülő szennyvíz a megye egyik legjelentősebb szennyező forrása, amely veszélyezteti a megye ivóvízbázisát.

A lakosság vízszennyezése mellett a mezőgazdaság, az ipar és a bányászat is kiveszi a részét a felszíni és felszín alatti vizek szennyezéséből, de meg kell említeni a hulladéklerakókat is. A felsoroltak a felszíni, illetve felszín alatti vizek mellett, a talajt is veszélyeztetik.

A talajszennyeződések kb. 70%-a szénhidrogén eredetű, 16%-a nehézfémek, a fennmaradó 14% szerves és szervetlen vegyi anyagokból, trágyatárolásból adódik. Meg kell említeni a különböző telephelyeken a földalatti szimpla falú tartályok korróziójából eredő különféle szennyeződések, melyek többségükben lokális kiterjedésűek. A telephelyek – különböző technológiájú – átalakítása illetve felszámolása folyamatban van.

A mezőgazdaság részéről elsősorban a nagyüzemi állattartótelepek működése, valamint az iparszerű szántóföldi növénytermesztés jelenik meg szennyező forrásként. Itt elsősorban az

élővizek nitrogénkoncentrációjának a növekedése, valamint a talajvíz nitrátosodása, illetve nitrítessedése említhető, mint konfliktusforrás.

Egy másik – szintén az iparszerű szántóföldi növénytermesztéshez kapcsolódó – ám ritkábban hangoztatott probléma, a talajok termőképességének a csökkenése, ami a humusztartalom csökkenésének, a vízháztartási szélsőségek növekedésének, valamint a talajszerkezet megváltozásának egyaránt köszönhető. Ezen jelenségek háttérében a nagy gépekkel való szántás, a fedetlen felszínt érő erózió és defláció, valamint a műtrágyázás áll.

A mecseki feketekőszén nagyüzemi kitermelése 2004-ben, az uránérc bányászat 1997-ben szűnt meg. Feketeszén és urán bányatelkek, illetve kutatási területek azonban a mai napig léteznek, sőt napjainkban kezdeményezések történnek mind a szén, mind az urán ismételt kitermelésére. Jelentős szennyező forrásnak minősül az uránérc-bányászathoz kapcsolódó zagyatározók sószennyezése, valamint az uránbányászati telephelyek (a bányászati területek) radiológiai eredetű szennyeződései. Komlón és Pécs határában a volt mélyművelésű szénbányáknál a magas sótartalmú szulfátos víz felszíni megjelenése okozhat gondot.

A talaj- és földvédelem szempontjából napjainkban a cementipari agyag- és mészkő bányászat jelenthet konfliktusforrást.

A felhagyott települési hulladéklerakók felszámolása, rekultivációja 2011. év végéig befejeződött, a lerakók talajra és felszín alatti vízre gyakorolt hatását ellenőrizték, terhelésük kimutatható volt, de szennyeződést nem okoztak.

A megye területének talajviszonyaira a változatos talajtípusok elterjedése jellemző. A talajképző tényezők, így az alapkőzet típusa, a domborzati jelleg, a lejtőviszonyok és kitettség, az éghajlati adottságok, vízháztartás jellege, a természetes és részben a termesztett növényzet típusai kis területen is nagyfokú változatossággal bírnak, s ennek következtében a genetikai talajtípusok sokszínűsége alakulhatott ki.

A termőtalajok minősége változó a terméketlen kopároktól akár 30 Ak/ha-t is meghaladó értékű földekig. Az országosan is kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete a megye mezőgazdasági területeinek jelentős részét (mintegy 35%-át) lefedi. A megye legjobb termőképességű és legintenzívebb szántóművelés alatt álló területei a DK-i részén található (Pécsi medence, Baranyai Löss-szigetek). Fontos ugyanakkor látni, hogy az iparszerű szántóföldi művelés következtében a termőtalaj folyamatos romlása illetve pusztulása jellemző.

3.3.2. A levegő minősége, terhelése és védelme

Országos összehasonlításban Baranya megye a légszennyezettség által kevésbé veszélyeztetett területek közé tartozik. Az elmúlt évtizedekben a nagyipar, illetve a bányászat visszaszorulásával a levegő minőségében javulás állt be. Az ipar emissziója csökkenő tendenciát mutat – a még elavult technológiákkal dolgozó üzemek száma folyamatosan csökken, az újonnan létesült és a jövőben létesülő egységek pedig a szigorú környezetvédelmi szabályozásoknak, elvárásoknak megfelelő módon létesülnek. A Pécsi Hőerőmű 2004-2013

között történt korszerűsítése következtében is (leginkább: szénttüzelés helyett földgáz-, majd kizárólag biomassa tüzelés⁴) a legtöbb légszennyezőanyag mennyiségében erős visszaesés következett be. A légszennyezettség észrevehető további csökkenését okozta, hogy 2007. október 31. után nem működhet olyan légszennyező forrás, amelynek a kibocsátása nagyobb, mint az érvényes határérték (306/2010. (XII. 23.) Korm. rend.). A Beremendi Cementgyárat is korszerűsítették, ami szintén hozzájárult a légszennyező források csökkenéséhez.

Az ipariból, illetve a bányászatból származó szennyezőanyag kibocsátással szemben, nőtt a közúti forgalomból származó levegőszennyezés. Bár a gépjárművek korszerűbbekké váltak, számuk és az általuk megtett távolság jelentősen növekedett. A növekvő közúti forgalom a jelentősebb főútvonalak mentén, a közlekedésből származó légszennyezettség – elsősorban a nitrogén-dioxid-koncentráció – növekedése mellett a zajterhelést is növelte. A nagy forgalmú közutak közvetlen környezetének és a nagyobb települések – különösen Pécs – levegőjének szennyezettségét a gépjárművekből származó kibocsátások növelik, míg a rurális térségekben a mezőgazdasági eredetű portterhelés mutat időszakosan magas értéket.

A levegő esetében a fennálló környezeti konfliktusok, jelentősebb részben az ipari tevékenységből és a közúti közlekedésből, kisebb részben a háztartások kibocsátásából adódnak. Ahogy azt már említettük az ipar általi légszennyezés mértéke – az ipari termelés visszaesése és átalakulása, valamint szigorúbb szabályozás következtében – visszaesett, a közlekedésből származó káros anyag kibocsátás és zajterhelés viszont növekedett. Ez utóbbi jelenség elsősorban a fő közlekedési útvonalak mentén, valamint a nagyobb településeken okoz konfliktust.

A területfejlesztési koncepciónak megfelelően, a Program is tartalmazza a gyorsforgalmi úthálózat bővítését, ami várhatóan további forgalomnövekedéshez fog vezetni, növelve összességében a levegő- és zajterhelést. A gyorsforgalmi úthálózat bővítése ugyanakkor egyes települések szintjén előnnyel is járhat, hiszen ezáltal csökkenhet a belterületek átmenő forgalma.

A levegő tisztasága – több más elemé mellett – alapvetően határozza meg az élet minőségét, de még pl. a víz, az ételmiszer stb. esetében előzetes mérésre, kontrollra esetenként tisztításra is lehetőség van, a levegő jellegéből adódóan ilyenformán nem ellenőrizhető, minősége nem javítható. Elsődlegesen tehát a levegő tisztaságának megőrzésével, a szennyezések kiküszöbölésével, illetve ahol erre nincs lehetőség egészségügyi határérték alatt tartásával védekezhetünk a szennyezett levegő egészségre gyakorolt káros hatásai ellen.

⁴ Megjegyzendő, hogy a biomassa-tüzeléssel csökken ugyan a káros anyag kibocsátás, viszont ez a módszer ökológiai szempontból károkat okozhat.

15. Táblázat: A légszennyezettség egészségügyi határértékei egyes légszennyező anyagokra vonatkozóan

Légszennyező anyag [CAS szám]	Veszélyességi fokozat	Határérték (µg/m ³)		
		órás	24 órás	éves
Kén-dioxid [7446-09-5]	III.	250	125	50
Nitrogén-dioxid [10102-44-0]	II.	100	85	40
Szén-monoxid [630-08-0]	II.	10.000	5.000*	3.000
Szálló por (PM ₁₀)	III.	-	50	40

* Napi 8 órás mozgó átlagkoncentrációk maximuma, amelyet az órás átlagok alapján készített 8 órás mozgó átlagértékekből kell kiválasztani.

A megye jelenlegi állapotának megfelelő, az alapállapotot jelentő levegőminőségi helyzetének megítéléséhez a terület légszennyezettségének adatait az egészségügyi határértékekkel kell összevetni.

Általánosságban elmondható, hogy Baranya megye jelenlegi ipara - szemben az 1990 előtti állapotokkal – nem eredményez jelentős légszennyezőanyag-terhelést. A területi levegőminőségi állapot kedvezőnek tekinthető. A lokális jellegű problémák (elsősorban Pécs, Beremend, Királyegyháza, Komló és a többi város esetében) helyben kezelhetők.

3.3.3. Hulladékgazdálkodási tevékenység összefoglalása

A hulladékgazdálkodás helyzetét az Országos Hulladékgazdálkodási terv, a megváltozó jogszabályi feltételek, és a közszolgáltatás átalakuló rendszer alakítja. A Baranya megyében keletkező hulladékok éves mennyisége meghaladja a 300.000 tonnát, a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya pedig meghaladja a 90%-ot.

A települési szilárd hulladékok esetében a régi, szigeteletlen szemételepeket 2009. július 15. napján bezárták, ezt követően csak a jogszabályi követelményeknek megfelelően kialakított, szigetelt települési szilárd hulladék lerakók üzemelhetnek. Térségi kommunális hulladék lerakóként a megyében jelenleg a szigetvári és a görcsönyi lerakót működtetik, a gyakorlatilag már betelt kökényi lerakó bővítése befejeződött. A bezárt hulladéklerakókat rekultiválják, az új, az EU-s elvárásoknak megfelelő regionális hulladékkezelő rendszerek pedig jelenleg kerülnek kialakításra.

A régi lerakók szabályozott módon történő lezárását célzó rekultivációs munkák része a monitoring rendszer kialakítása is (talajvíz-figyelő kutak, gázfigyelő kutak, gázkiszellőztető csövek). A rekultivációs program 2012 végén befejeződött.

A legtöbb termelési, nem veszélyes hulladékot kibocsátó tevékenység – a külszíni szénbányászat és a Pécsi Hőerőmű széntüzelésű kazánjainak üzemeltetése – már 2004-2005-

ben megszűnt, így a bánya-meddő és az erőművi széntüzelés salakja kikerült a keletkező hulladékok közül.

Megszűnt a börtgyártási hulladékok, krómos szennyvíziszapok kibocsátása is, igaz, hogy nem a korszerűsítés, hanem a pécsi börtgyártás megszűnésének következtében.

A termelési nem veszélyes hulladékok közül az alábbiak termelődnek a legnagyobb mennyiségben:

- települési szennyvíz tisztításából származó szennyvíziszap
- fahulladék
- fémhulladék
- állati hulladék
- csomagolási hulladék
- biomassza tüzelés hamuja

A pécsi hőerőmű fatüzelésű kazánjának további üzemelése mellett szalmatüzelésű kazán beindítására is sor kerül, így az erőműnek az évi több ezer tonnás mennyiségben keletkező fahamu mellett az ettől eltérő összetételű szalma-hamu mezőgazdasági hasznosításáról is gondoskodnia kell.

A megye legnagyobb, több mint 100.000 t kapacitású hulladékhasznosítója a beremendi cementgyár, amely a cementgyártás során az anyagukban már nem hasznosítható, de éghető nem veszélyes hulladékok – műanyag, gumi, textil, növényi hulladékok, stb. – égetése, energetikai hasznosítása mellett a Mátrai Erőműben hulladékként termelődő szénpernyéjéből és gipszhulladékból, ill. egyéb acél kohászati hulladékból is nagy mennyiséget használ fel. A veszélyes hulladéknak nem minősülő hulladékok hasznosításának engedélyeztetését a királyegyházi cementgyár is megkezdi.

Az építési-bontási hulladékok (beton és téglatörmelék, eredeti helyéről kitermelt és eltávolított talaj, bitumen, stb.) keletkezése, egyértelműen a volumenében erősen ingadozó építési-bontási tevékenység függvénye.

Legnagyobb részük a Pécs, Pécsváradi úti homokbányában kialakított inerthulladék-lerakóban – és az ennél jóval kisebb kapacitású mohácsi és siklósi inerthulladék-lerakókban – kerül elhelyezésre, de folyamatosan nő a hulladékok aprítást követő újrafelhasználásának aránya is. Baranya megyében az ipari szerkezet átalakulásának következtében viszonylag kevés veszélyes hulladék keletkezik. Veszélyeshulladék-lerakó nincs is, ártalmatlanításuk jellemzően a megyén kívül történik. A megyében veszélyes hulladékok döntően az alábbi tevékenységekből keletkeznek:

- egészségügyi ellátásból: fertőző hulladék
- gépjárművek mosásából, javításából: olajos iszapok, fátadtolaj
- kármentesítésből: olajos föld és kövek

A megye területén lévő dögtereket és dögkutakat már 2005. december 31. előtt bezárták. Baranya megyében 2010-re megoldódott az állati hulladékokkal kapcsolatos probléma kezelése. Európai Unió források bevonásával megépültek a gyűjtő-átrakó állomások

(Kővágószőlős, Nagycsány, Beremend, Bóly). A bólyi állomás alkalmas a 2-3. kategóriájú hulladék feldolgozására is. Az elhullott állati tetemek begyűjtését az ATEV Fehérjefeldolgozó Zrt. szervezi.

Baranya megye hulladékgazdálkodásának kitüntetett, ám egyben legneuralgikusabb pontja lehet Boda település. Társadalmi és környezeti szempontból egyaránt konfliktust okozhat, hogy a földtani viszonyok a település területét alkalmassá teszik arra, hogy ott nagy aktivitású radioaktív hulladékok potenciális mélységi lerakóhelyét alakítsák ki.

3.3.4. Zaj- és rezgés elleni védelem összefoglalása

A zaj- és rezgésvédelemről szóló jogszabályi előírás alapján a zaj- és rezgésvédelmi követelményeket a területfejlesztés és a területrendezés során érvényre kell juttatni. A környezeti zajforrások közül – a zajforrások jellegének megfelelően – a Program elemzése során az alábbiakat tekintettük át:

- ipari és mezőgazdasági jellegű zajforrások,
- közlekedési jellegű zajforrások (közúti, vasúti),
- egyéb jellegű zajforrások (kereskedelmi-, vendéglátó-, kulturális- és sportlétesítmények)

Az üzemi működésből származó zaj vonatkozásában a Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőségtől származó információ alapján elmondható, hogy a zajkibocsátási határértékeket a legtöbb Baranya megyei üzem betartja. A legtöbb zajproblémát az okozza, hogy a zajkibocsátó üzemek – korábban nem megfontolt településrendezés miatt – lakóterületekkel közvetlenül határosak, továbbá hogy meglévő ipari létesítmények közelében lakóövezetet jelölnek ki. Jellemzően lakossági panaszra adhat okot a lakóterületekbe ékelődött kisebb műhelyek zaja, melyet a környezetvédelmi hatóság egyedi eljárás keretében vizsgál és teszi meg a szükséges intézkedéseket. Összességében tehát elmondható, hogy Baranya megye jelenlegi ipara általában nem eredményez jelentős zajterhelést. Az üzemi zajterelés vonatkozásában egy-egy kirívó esettől eltérően kedvező a megye helyzete.

Baranya megyében az egyik legnagyobb környezetterhelő tevékenység a közlekedés. A zaj és légszennyezés tekintetében ez a legnagyobb kibocsátó. Hatását fokozza, hogy a terhelés jelentős mértékben a településeken, az emberek közvetlen közelében történik. Kiemelten terhelt e tekintetben a 6-os számú főút Szigetváron átvezető szakasza a 232+400 - 232+820 km szelvény (Szigetvár, Széchenyi utca - József Attila utca és Hoboli út) között. Itt a forgalomból eredő zajterhelés megközelíti a „jelentős mértékű túllépést”, amit az eddig megtett zajcsökkentési intézkedések csak csekély mértékben mérsékeltek. A helyszíni tapasztalatok alapján a lakosságot zavarja a nagy forgalomból eredő zajkibocsátás. A konfliktus megoldását a 6-os számú főút Szigetvárt elkerülő szakaszának megépítésében látjuk, ezért – a Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség javaslatával egyetértve – javasoljuk, hogy az a területfejlesztési programba kiemelt feladatként kerüljön be.

Konfliktus forrást jelent még a szórakoztató létesítmények üzemeltetése, különös tekintettel az üdülőterületeket érintően. A környezeti értékelés dokumentálása során a döntéshozók számára összeállítottuk a zaj- és rezgés elleni védelemmel szembeni elvárások jogszabályi hátterét tartalmazó követelmények gyűjteményét.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a zaj és rezgés okozta terhelés tekintetében, a környezeti kockázatok mérséklése folyamatos Baranya megyében. E szempontból, megfelelő és körültekintő figyelemmel – különös tekintettel az úthálózat fejlesztésére – biztosítható a megye fenntartható fejlesztése.

3.3.5. Épített környezet és kulturális örökség védelmének összefoglalása

A Baranyai táj a dombokkal, hegyekkel, síkokkal vegyes, változatos növényzettel nagyfokú tájészttikai értékkel bír és komoly idegenforgalmi vonzerővel, rendelkezik. Számos ponton különféle tájegységek (a Zselic és a Mecsek, a Villányi-hegység és a Dráva-sík, a Villányi-hegység és az Ormánság stb.) találkozásai kínálnak különleges látnivalót. Tájészttikai, ugyanakkor kulturális örökségnek tekinthető számos helyen az emberi beavatkozással kialakított és fenntartott tájszerkezeti elemek (fás legelők, gyümölcsöskertek, gyümölcsények).

A megye természeti értékei mellett épített és kulturális öröksége is kiemelendő. Területét világörökségi és világörökségi várományos területek, műemléki védelem alatt álló területek, és számos egyedi műemléképület gazdagítja.

A térség már az őskor óta lakott. Nem egy jelenlegi település magja a római időkig vagy azon túlra nyúlik vissza. A római kori emlékektől, a hagyományos magyar, a hódoltságkori török, valamint a később betelepült nemzetiségek által alkotott építészeti hagyaték egyaránt megtalálható a megye területén.

Baranya megyében jelenleg 2315 régészeti lelőhelyet tártak fel, amelyből 1521 azonosított. Azonosított lelőhelynek számít minden olyan régészeti korú jelenséget tartalmazó terület, amelynek földrajzi helye 50 méteres pontossággal megállapítható.

Míg a társadalmi gazdasági értelemben jobb helyzetben lévő települések épített környezete viszonylag jó állapotban van, addig a depressziós, vagy periférikus térségekben – különösen az aprófalvakban – az egykor gazdag építészeti örökség gyors pusztulása tapasztalható. Ez a pusztulás szoros összefüggésben van a helyi társadalom gazdasági, morális, illetve egészségi leépülésével.

Országos szinten a műemléki, világörökségi és régészeti, azaz az ingatlan kulturális örökség védelméért a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkársága felelős.

Világörökségi területek:

A Pécszet található és a világon egyedülálló értékekkel rendelkező „ókeresztény temető sír építményei” 2000 óta rendelkeznek világörökségi ranggal.

Világörökségi és világörökségi várományos terület övezete:

A 2020-as Baranya Területrendezési Terve alapján Baranya megyében a következő települések érintettek világörökségi vagy világörökségi várományos területekkel:

- | | |
|----------------|---------------|
| – Dunaszekcső | – Nagydobsza |
| – Hidas | – Nagytótfalu |
| – Hosszúhetény | – Ófalu |
| – Kásád | – Pécs |
| – Kölked | – Sátorhely |
| – Mecseknádasd | |

Építészeti örökség szempontjából kiemelten kezelendő területek övezete:

- | | |
|----------------|-----------------|
| – Bóly | – Pécs |
| – Feked | – Pécsvárad |
| – Hetvehely | – Siklós |
| – Hosszúhetény | – Szászvár |
| – Kölked | – Szigetvár |
| – Kővágószőlős | – Villány |
| – Mecseknádasd | – Villánykövesd |
| – Óbánya | – Zengővárkony |
| – Palkonya | |

Nemzeti emlékhely:

A nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar nemzeti, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet, és amelyet az Országgyűlés törvénnyel azzá nyilvánít.

A nemzeti emlékhelyek védelme és hozzáférhetővé tétele közérdek, amelynek megvalósításában közreműködnek az állami és az önkormányzati szervek, valamint a vallási közösségek, az egyházi jogi személyek, a civil és egyéb szervezetek, illetve a természetes személyek. A védelem kiterjed a nemzeti emlékhely és a kiemelt nemzeti emlékhely méltóságának megőrzésére és a méltó megemlékezés feltételeinek biztosítására, az emlékhely történelmileg hiteles, egységes arculatának és műemléki megjelenésének fenntartására és

biztosítására, továbbá az ezek érdekében végzett fejlesztés, beruházás megvalósításának elősegítésére.

Baranya megyében található emlékhely megnevezése: Szigetvár, vár

Baranya megyében található emlékhely címe: 7900 Szigetvár, Vár utca

Történelmi emlékhely:

A nemzet vagy valamely velünk élő nemzetiség történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amelyet a Kormány rendelettel azzá nyilvánít.

Baranya megyében található emlékhely megnevezése: Pécs, székesegyház, püspöki palota és a középkori egyetem

Baranya megyében található emlékhely címe: Pécs, Szent István tér 23. és a székesegyház, valamint az Aradi vértanúk útja közötti terület

Műemlékek:

Az országos műemlékadatbázis nyilvántartása alapján Baranya megyében 809 db műemléki védelem alatt álló objektum található, ebből 243 db a megyeszékhelyen.

A baranyai műemlékek jellegük szerint:

- építmény: 788 db
- régészeti emlék: 0 db
- rom: 20 db
- terület: 1 db

Régészeti lelőhelyek:

A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisa alapján a megye területén jelenleg **1781 régészeti lelőhely** található. A lelőhelyen előkerült jelenségek korszak szerinti megoszlása a következő:

- Őskori jelenséget tartalmaz 780 lelőhely
- Római kori jelenséget tartalmaz 565 lelőhely
- Népvándorlás kori jelenséget tartalmaz 134 lelőhely
- Középkori jelenséget tartalmaz 812 lelőhely
- Újkori jelenséget tartalmaz 236 lelőhely
- Ismeretlen kor: 164 lelőhely

A nagyközönség számára elsősorban azok a régészeti lelőhelyek jelentenek vonzerőt, amelyek épített objektumokkal (épületek, falak, erődítmények) rendelkeznek. A régészeti jelenségek túlnyomó része azonban a felszínen nem látható, mert a talajréteg alatti altalajba ásva maradt fent (gödrök, árkok, cölöplyukak, sírok, stb.). Épített emlékekkel elsősorban az őskori erődítmények, a római kori villagazdaságok, középkori templomok és várak rendelkeznek.

Az utóbbi évtizedben kezdett elterjedni a régészeti lelőhelyeket érintő természetjárás. Ezáltal már nem csak a feltárt és rekonstruált régészeti jelenségek jelentenek turisztikai vonzerőt,

hanem maga a táj is, ahol a feltárás történt. A régészeti lelőhelyek tehát fontos szerepet játszhatnak egy-egy település turisztikai vonzerejének növelésében, vagy megteremtésében.

3.3.6. Táj- és természetvédelem helyzetének összefoglalása

Baranya megye az ország természeti értékekben viszonylag gazdag részei közé tartozik. A természetvédelmi oltalom alatt álló területeket a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága felügyeli. A megyében jelenleg 12 országos jelentőségű védett természeti terület – 1 nemzeti park, 3 tájvédelmi körzet, 8 természetvédelmi terület – és mintegy félszáz helyi jelentőségű természetvédelmi terület található. A védett természeti területek megoszlása: nemzeti park 13.038 ha, tájvédelmi körzet 20.277 ha, természetvédelmi terület 1.145 ha. A megye területének (4.430 km²) mintegy 7,8%-a áll országos védelem alatt.

A megye Natura 2000 területei részben a már meglévő védett területekkel átfedésben kerültek kijelölésre. A Natura 2000 hálózat területei a megye területének mintegy 15%-át érintik. Akárcsak a védett természeti területek esetében, itt is lehatárolásra kerültek több részből álló mozaikos foltok is. A legtöbb mozaikból álló terület az Ormánsági-erdők, amely 15 egységből épül föl.

A Natura 2000 területekből 19 667 ha különleges madárvédelmi, 48 569 ha pedig különleges természet-megőrzési terület. A művelési ágak szerinti megoszlás vizsgálata azt mutatja, hogy az erdőművelési ág mindkét Natura 2000 területtípusban dominál.

A dombsági és hegységi részek természetes növénytakaróját nagyrészt erdős társulások adják, helyenként sziklagyepekkel és egyéb lágyszárú társulásokkal tagolva.

A síksági részekben, illetve a völgyekben eredendően szintén az erdős társulások voltak uralkodóak. Az árterek növénytakaróját jellemzően ligeterdők, mocsárerdők alkották rétekekkel, mocsárrétekekkel tagolva. Az ármentes síksági részekben helyenként erdős sztyepp, sztyepp jellegű növényzet is előfordult.

Napjainkra a természetes, illetve természet közeli élőhelyek aránya jelentősen csökkent, bár a megye egyes részein még mindig viszonylag nagy területeket foglalnak el. A térség kis és nagy vadban még napjainkban is viszonylag gazdagnak számít, ugyanakkor az élőhelyek zsugorodásával ezek veszélyeztetettsége is növekszik.

A természetes élővilágot jelentős területekről szorította ki az iparszerű tájhasználat (elsősorban a szántóföldi művelés), a gyorsforgalmi úthálózat pedig élőhelyeket, ökológiai folyosókat szabdalt fel. Napjaink jellemző erdő- és mezőgazdasági módszerei az élőhelyek beszűkülését, a biológiai sokféleség, illetve a táj mozaikosságának a csökkenését eredményezik. A tájhasználattal szorosan összekapcsolódik a térség vízgazdálkodása is, amely a jelenlegi körülmények között a vízháztartási szélsőségek növekedését, hosszabb távon pedig a táj kiszáradását eredményezi. A kiszáradás egyik következménye a talajvíz tartós süllyedése, amely az nem csak az erdők, vagy a rétek esetében jelent problémát, hanem a növénytermesztés szempontjából is egyre nagyobb gondot okoz.

3.3.7. Humánkörnyezet és ökológiai helyzet összefoglalása

Baranya megye humánökológiai helyzet több szempontból is megközelíthető. A megyére jellemző a társadalmi, természeti, gazdasági és kulturális szélsőségek jelenléte és növekedése. E szélsőségek megjelennek a város és a vidék, a megye keleti és nyugati régiói viszonylatában, de néha egy-egy településen belül is jellemzőek. A helyzetet tovább rontják a megyei rendkívül kedvezőtlen demográfiai mutatói (az elöregedő népesség, természetes fogyás, elvándorlás), melyek rendkívül rossz, az országosnál is kedvezőtlenebb helyzetet tükröznek.

A születéskor várható átlagos élettartam a növekvő tendencia ellenére lényegesen elmarad az EU átlagától. A foglalkoztatottsági mutatók a régió megyéi közül a legkedvezőtlenebbek, ez pedig jelentős súllyal járulhat hozzá a megye lakosainak egészségi állapotához.

A jelenlegi gazdasági helyzetben e terén, rövidtávon változást elsősorban a munkahely-teremtés hozhat, mivel ez viszonylag rövid idő alatt gyökeresen átalakíthatja a migrációs irányokat. Ezzel összhangban van a Program, mivel a 2014-2020-as időszakban a beavatkozások támogatják a munkahely-teremtést.

A fejlesztési prioritások közt lényeges elem az egészséget támogató környezet megteremtése, hiszen a jogszabályok betartásával és betartatásával a környezet állapotában - és így az egészségi állapotban - jelentős javulás érhető el. Baranya megye településeinek közműves ivóvízellátása mennyiségi szempontból alapvetően megfelelő. Mikrobiológiai biológiai paraméterek vonatkozásában az elmúlt évekhez hasonlóan a leggyakrabban előforduló szennyeződések tárgyévben is hálózati, úgynevezett másodlagos eredetűek voltak.

A lakosság egészségi állapotának javítása a társadalmi-gazdasági fejlődés egyik előfeltétele. Az egészség fejlesztése hatékony ágazati együttműködésben valósítható meg. A döntéshozók – helyi szinten az önkormányzatok – valamint a társadalmi- és civil szervezetek támogatása és szerepvállalása nélkülözhetetlen az eredményesség szempontjából. Csak így érhető el változás a lakosság egészségtudatosságának, egészségmagatartásának fejlesztésében és hosszú távon az életminőség javításában.

Más oldalról vizsgálva a kérdést: megállapíthatjuk, hogy a környezet állapotát, a települési környezet minőségét a természeti adottságok, a tájhasználat és terhelés, döntő mértékben befolyásolják. Napjaink emberét egy összetett, állandóan változó, térben és időben is eltérő hatásrendszer éri a fizikai, kémiai, biológiai hatásoktól kezdve az ökológiai, rendszerműködési sajátosságokon keresztül egészen a pszichikai hatások összességéig. E hatásmechanizmus az egyes emberek egyéni érzékenységtől függően befolyásolja az egyének egészségi állapotát. Napjainkra az életmód, az élelmezés, és nem kis részben a stresszhelyzetek azonos volta és jellege miatt számos területen nincs jelentős különbség a városi és a vidéki népességet ért hatások közül. Az eltérő minőségű környezetterhelések ugyan más tényleges betegségben jelentkezhetnek a városi és a vidéki népesség esetében, de az általános kórképek közel azonosak. Ezek közül a települési környezet minőségét befolyásoló természeti, társadalmi és gazdasági tényezők közül a környezet-egészségügyi szempontból jelentősebb hatású elemeket vizsgáltuk. A természeti elemek közül a levegő, a természetes vizek (felszíni és felszín alatti) minősége, a talajadottságok, illetve a tájszerkezet szélsőség növelő vagy mérséklő hatásait

vettük górcső alá. Az épített környezet esetében a terület- és környezethasználatból, illetve beépítésből adódó egyes hatásokat (így közműves és zöldfelületi ellátás, területi funkciók, hulladék, zajkibocsátás, közlekedés), a társadalmi környezet vonatkozásában a népesség, a foglalkoztatottság egyes kérdéseit, az alapellátás, illetve szolgáltatás minőségében szerepet játszó oktatási, egészségügyi ellátási feltételek teljesülését tekintettük át. A káros környezeti hatások és az életmódból fakadó egészségromlásokról egyaránt elmondható, hogy nem okoznak azonnali tüneteket. A kórképek lassan alakulnak ki és ugyanazok a hatások egyénekenként is eltérő, ugyanakkor bizonyos léptékben általánosítható kórképet eredményeznek (rákos megbetegedések, szív és érrendszeri betegségek, anyagcsere zavarak, allergiás megbetegedések stb.). E jelenségek ellen hosszútávon a táji, illetve gazdasági szerkezet átalakításával védekezhetünk hatékonyan.

3.4 A Program végrehajtásának várható környezeti hatásai

A Program környezeti hatásait a Koncepció társadalmasított, a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 3. sz. mellékletében előírt szakhatóságokkal egyeztetett környezeti értékelései nyomán prioritás, illetve intézkedési szinten, az egyes támogatható tevékenységekre tekintettel értékeljük. Ennek megfelelően előbb felsoroljuk a Program prioritásait és az egyes prioritások alá tartozó intézkedéseket, majd rövid bemutatást követően értékeljük őket.

3.4.1 Programjának prioritásai és intézkedései

A program prioritásait és intézkedéseit az alábbi táblázatban összegeztük:

I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével	1.1.: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;
	1.2.: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében.
	1.3.: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.
	1.4.: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.
	1.5.: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes	2.1.: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása
	2.2.: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése

<p>gazdaság megteremtése a megyében</p>	<p>2.3.: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében</p> <p>2.4.: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program, kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járásszékhely településeken</p> <p>2.5.: A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével</p> <p>2.6.: A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével</p> <p>2.7.: Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban</p> <p>2.8.: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával</p>
<p>III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése</p>	<p>3.1.: A gyakorlati képzésre koncentrálnó duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése</p> <p>3.2.: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából</p> <p>3.3.: Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása</p> <p>3.4.: A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése</p> <p>3.5.: Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése</p>
<p>IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex</p>	<p>4.1.: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása</p>

fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében	4.2.: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése
	4.3.: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása
	4.4.: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése
	4.5.: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.1.: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását
	5.2.: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása
	5.3.: A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása
	5.4.: A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása
	5.5.: A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása
	5.6.: A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése
	5.7.: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása
	5.8.: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése
VI. prioritás: Az elérhetőség javítása,	6.1.: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése

fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása	6.2.: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése
	6.3.: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása
	6.4.: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása

3.4.2 Az egyes prioritások, intézkedések környezeti hatásainak értékelése

Jelen fejezetünkben sorra vesszük az egyes prioritásokat, rövid jellemzést követően értékeljük esetleges általános környezeti hatásait, majd az intézkedések – esetenként a támogatható tevékenységek – alapján értékeljük az egyes területhasználatok érintettségét, és ahol szükséges javaslatot teszünk a várható környezeti károk mérséklésére. Az intézkedések részletes bemutatása a BMTfP 3. fejezetében található.

A 16. táblázatban értékeltük az egyes prioritások és intézkedések adott környezethasználatra vonatkozó hatásait; a 17. táblázatban jellemeztük e hatásokat, a 18. táblázatban pedig a negatív hatások kiküszöbölésének módjára tettünk javaslatot.

16. Táblázat: Az egyes prioritások és intézkedések környezeti hatásainak értékelése

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével	1.1.: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	1.2.: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében.	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	1.3.: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	1.4.: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.	esetleges pozitív hatás jelentős kockázatokkal	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	1.5.: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében	2.1.: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	2.2.: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelői és szolgáltató kapacitásainak bővítése	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében	2.3.: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás
	2.4.: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program, kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	2.5.: A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	2.6.: A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	2.7.: Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
	2.8.: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése	3.1.: A gyakorlati képzésre koncentráló duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	3.2.: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra átállás-átalakulás folyamatainak támogatása céljából	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	3.3.: Az iskolarendszertől már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	3.4.: A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	3.5.: Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében	4.1.: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	4.2.: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	4.3.: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása	pozitív hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	4.4.: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás
	4.5.: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímadataos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.1.: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását	részben pozitív hatás jelentős kockázatokkal	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	részben pozitív hatás jelentős kockázatokkal	nincs értékelhető hatás
	5.2.: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása	pozitív hatás	pozitív hatás	pozitív hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	pozitív hatás
	5.3.: A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása	pozitív hatás	részben pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	részben pozitív hatás
	5.4.: A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	pozitív hatás
	5.5.: A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	részben pozitív hatás jelentős kockázatokkal	részben pozitív hatás
	5.6.: A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	pozitív hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.7.: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	pozitív hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	pozitív hatás
	5.8.: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése	részben pozitív hatás jelentős kockázatokkal	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás
VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása	6.1.: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	6.2.: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	6.3.: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás
	6.4.: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	esetleges negatív hatás	nincs értékelhető hatás	esetleges negatív hatás	pozitív hatás

17. Táblázat: Az egyes prioritások és intézkedések környezeti hatásainak jellemzése

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével	1.1.: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;	technológia jellegéből fakadó szennyezések,	technológia jellegéből fakadó szennyezések	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	1.2.: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében.	technológia jellegéből fakadó szennyezések,	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	1.3.: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	1.4.: Az öntözéses gazdálkodás feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.	technológia jellegéből fakadó szennyezések, támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	1.5.: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	beavatkozás jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében	2.1.: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	2.2.: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia	
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében	2.3.: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése	
	2.4.: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csarnoképítési program, kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járásszékhely településeken	technológia jellegéből fakadó szennyezések,	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	2.5.: A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	2.6.: A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+D) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	technológia jellegéből fakadó szennyezések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	2.7.: Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	2.8.: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	pozitív hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	megélhetősi körülmények javítása,

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése	3.1.: A gyakorlati képzésre koncentráló duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	3.2.: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra áttérés-átalakulás folyamatainak támogatása céljából	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	3.3.: Az iskolarendszerből már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	3.4.: A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	3.5.: Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében	4.1.: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás
4.2.: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenció szolgáltatások fejlesztése		nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében	4.3.: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása	kommunális eredetű szennyvezékek csökkenése	kommunális eredetű szennyezések csökkenése	hulladék-gazdálkodás feltételeinek javulása	nincs értékelhető hatás	elősegíti az épített környezet és a kulturális örökség megőrzését	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	4.4.: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	4.5.: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.1.: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás
	5.2.: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás
	5.3.: A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása	vízháztartás, vízgazdálkodás feltételeinek javulása, közelítés a vizek jó állapotba hozásához	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	élőhely-fejlesztés és megőrzés, táji elemek rehabilitációja	nincs értékelhető hatás

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédalom	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.4.: A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása	vízháztartás javulását szolgáló beavatkozások	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	esetlegesen élőhely-fejlesztése és megőrzések	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
	5.5.: A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás
	5.6.: A hulladékgyűjtés már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	technológia jellegéből fakadó szennyezések	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás
	5.7.: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	nincs értékelhető hatás
	5.8.: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése	szennyvízkérdés megoldása ivóvíz védelem	nincs értékelhető hatás	hulladék gazdálkodás fejlesztése	nincs értékelhető hatás	nincs értékelhető hatás	támogatható tevékenységtől függő komplex hatás	megélhetősi körülmények javítása, degradációs folyamatok fékezése
VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása	6.1.: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	elérhetőség, mobilitás javítása, munkahely elérés javítása, jövedelemszerző tevékenységek elősegítése
	6.2.: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városi elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	elérhetőség, mobilitás javítása, munkahely elérés javítása, jövedelemszerző tevékenységek elősegítése

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása	6.3.: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	elérhetőség, mobilitás javítása, munkahely elérés javítása, jövedelemszerző tevékenységek elősegítése
	6.4.: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	a beruházás jellegéből és a közúti forgalomból fakadó szennyezések	elérhetőség, mobilitás javítása, munkahely elérés javítása, jövedelemszerző tevékenységek elősegítése

18. Táblázat: Javaslat az egyes prioritások és intézkedések környezeti hatásainak kezelésére

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
I. prioritás: A helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével	1.1.: A mezőgazdasági, illetve kézműves termékek helyben történő feldolgozását, és értékesítését ösztönző fejlesztések támogatása;	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	1.2.: Komplex iparterület fejlesztési program a járási székhely-településeken, a helyben történő foglalkoztatás megerősítése, az elvándorlás csökkentése érdekében.	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	1.3.: A helyi piacok, ill. egyéb elosztó és helyi logisztikai funkciókat ellátó intézmények, szervezetek kialakulását, megerősödését támogató fejlesztések megvalósítása.							
	1.4.: Az öntözéssel kapcsolatos feltételeinek javítását szolgáló beruházások támogatása a helyi termelésen alapuló ellátás biztonságának fokozása érdekében.	területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása				területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	1.5.: A képzéseket és a kompetenciák fejlesztését is magában foglaló, a térségi felzárkóztatást elősegítő komplex helyi gazdaságfejlesztési programok megvalósítása.	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
II. prioritás: Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében	2.1.: A megyében működő kis- és középvállalkozások versenyképességének javítását szolgáló komplex programok támogatása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.2.: A térségi szinten versenyképes vállalkozások termelő és szolgáltató kapacitásainak bővítése	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.3.: Megyei befektetés-ösztönzési ügynökség létrehozása a Baranya Megyei Önkormányzat, a Pécsi Tudományegyetem, a Pécs-Baranyai Kereskedelmi- és Iparkamara, a Baranya Megyei Kormányhivatal és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködésében							
	2.4.: Gazdaságfejlesztési infrastruktúra-fejlesztési program, iparterület-, illetve ipari park fejlesztés, csamoképzési program, kapcsolódó közlekedési beavatkozások végrehajtása a járasszékhely településeken	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.5.: A befektetői politika erősítését, a befektetés ösztönzést szolgáló komplex programok megvalósítása az üzleti marketing eszközeivel és a képzési struktúra igény alapú átalakításával, rugalmassá tételével	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.6.: A kutatási-fejlesztési és innovációs (K+F+I) tevékenységek erősítését szolgáló fejlesztések megvalósítása a vállalkozói és a felsőoktatási szféra szereplőinek együttműködésével	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.7.: Fenntartható fejlődést ösztönző együttműködések és fejlesztések támogatása különösen az egészségipar, környezetipar, kulturális és kreatív ipar, élelmiszeripar, gépgyártás, elektronika, informatika ágazatokban	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	2.8.: A turisztikai potenciál erősítését szolgáló fejlesztések támogatása elsősorban a meglévő természeti, szellemi, kulturális és épített örökségi értékek és kapcsolódó népszerű szolgáltatások minőségének javításával	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
III. prioritás: A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése	3.1.: A gyakorlati képzésre koncentrálni duális szakképzési rendszer infrastrukturális és program oldali feltételeinek javítását szolgáló fejlesztések támogatása; az élethosszig tartó tanulás segítése							
	3.2.: Kiemelt általános- és középiskolai informatikai képzési program bevezetése a megyében, a digitális társadalomra és gazdaságra áttérés-átalakulás folyamatainak támogatása céljából							
	3.3.: Az iskolarendszertől már kikerült, valamilyen szakképesítéssel bíró munkaerő továbbképzését, átképzését és vállalkozóvá válását szolgáló programok támogatása							
	3.4.: A piaci igényekre rugalmasan reagálni képes egyetemi kurzusok, mester és doktori képzések rendszerének fejlesztése							
	3.5.: Az alap- és középfokú oktatás eredményességének növelése, új módszerek, IKT technológia és digitális tartalmak alkalmazásának és elérhetőségének támogatása, a kulturális intézmények minőségi oktatást támogató szolgáltatási kínálatának fejlesztése							
IV. prioritás: Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében	4.1.: A hátrányos helyzetű gyermekek oktatáshoz, neveléshez (óvodai ellátáshoz), minőségi oktatást támogató kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítását, társadalmi integrációját szolgáló fejlesztések, speciális nevelési programok támogatása							
	4.2.: Az egészségtudatos életmódra való áttérés elősegítését célzó komplex nevelési és szemléletformáló egészségfejlesztési és betegségmegelőző programok megvalósításának támogatása, prevenciók szolgáltatások fejlesztése							
	4.3.: A folyamatosan romló helyzetű, elmaradott térségek, települések, barnamezős területek, városrészek dinamizálását, a társadalmi szegregáció csökkentését szolgáló komplex település rehabilitációs és a társadalmi együttélést segítő közösségfejlesztő és kulturális programok megvalósítása							

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
	4.4.: A lakhatási körülmények közötti területi különbségek csökkentését szolgáló fejlesztések, szociális bérlakás programok megvalósítása, a szociális bérlakás állomány fejlesztése							
	4.5.: Az egészségügyi és szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz való egyenlő esélyű hozzáférést segítő fejlesztések							
V. prioritás: A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímadatastos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése	5.1.: A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok kialakulásának megelőzését, káros hatásainak mérséklését szolgáló komplex vízgazdálkodási és azokhoz kapcsolódóan zöldfelület gazdálkodási fejlesztések támogatása figyelembe véve a Natura2000 területekre gyakorolt káros hatások minimalizálását, azok fenntartható használatának biztosítását	területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	5.2.: A klímabarát építészeti-műszaki és településtervezési megoldások elterjesztését és a zöldfelületi rendszert szolgáló fejlesztések támogatása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	5.3.: A megye táji- és természeti értékeinek hosszú távú megőrzését, komplex kezelését, valamint a fennálló tájhasználati konfliktusok mérséklését szolgáló beavatkozások, programok megvalósítása	területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	5.4.: A lakosság klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra való felkészítését, valamint a klíma- és környezettudatosság általános erősítését szolgáló programok, akciók támogatása	területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	5.5.: A környezetvédelmi kommunális infrastrukturális ellátottság javítását szolgáló beruházások támogatása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása						
	5.6.: A hulladékgazdálkodás már kiépült térségi rendszereire épülve a hulladékokból nyerhető másodnyersanyagok hasznosítását célzó fejlesztések ösztönzése	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	
	5.7.: A körforgásos gazdaságfilozófiához illeszkedő helyi foglalkoztatási és termelési programok indítása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					területi kompromisszum kialakítása, ellentétes hatások kiküszöbölése	

Prioritások	Intézkedések	Talaj és vízvédelem	levegő minőség védelem	Hulladék-gazdálkodási tevékenység	zaj és rezgés védelem	Épített környezet, kulturális örökség	Táj- és természetvédelem	Humánkörnyezet és ökológia
	5.8.: A helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő – elsősorban megújuló – energiaforrások felhasználására alapozott energiatermelés- és ellátás létesítményeinek és rendszereinek kiépítése						természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
VI. prioritás: Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása	6.1.: A megye nemzetközi elérhetőségét biztosító közúti-, vasúti- és vízi közlekedési infrastruktúra fejlesztése	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	6.2.: A térségi elérhetőséget – a térszerkezeti szempontból jelentős városhálózati elemek elérhetőségét – javító, elsősorban közúti infrastruktúra fejlesztése	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	6.3.: A közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek és szolgáltatási színvonalának javítása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	
	6.4.: A hivatásforgalmú kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek javítása	hatályos környezetvédelmi tervek, jogszabályok, előírások, határértékek betartása					természetvédelmi előírások, kezelési tervek rendelkezéseinek megtartása	

Az I. prioritás bemutatása és értékelése

A helyi termelésen alapuló gazdaság megerősítése a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Baranya megye központi és periférikus térségei között jelentős fejlettségi és jövedelmi különbségek alakultak ki, egyes kisebb lélekszámú községekben az alapvető szolgáltatások is csak korlátozottan érhetőek el. A megye kedvezőtlen helyzetű, periférikus térségeiben – a nyugati peremterületeken, de különösen az Ormánság és a Hegyhát területén, valamint Komló térségében - jelentős az elvándorlás, mely a fiatalabb és képzettebb rétegek esetében ölt nagyobb méreteket, hosszú távon a kistelepülések elöregedéséhez, elnéptelenedéséhez vezetve. Ezért elengedhetetlen, hogy a helyi adottságokat kihasználva a lokális gazdasági környezet integrált fejlesztésével a kevésbé fejlett területeken is megélhetést biztosító munkajövedelemmel rendelkezzen az aktívkorú népesség. A térségek helyi gazdaságfejlesztése alkalmas lehet olyan térségek dinamizálására is, ahol a gazdaságfejlesztés általános eszközeivel nem lehetett eredményt elérni. Korábbi gyakorlatoktól eltérően minél kisebb külső erőforrás bevonásával a belső erőforrásokra támaszkodva szükséges megteremteni a fenntartható vidék fejlesztésének feltételeit. A vidék megtartó képessége a mezőgazdaságon alapszik, melyhez szorosan kötődik az alapanyagtermelés, az élelmiszerfeldolgozás, a megújuló energiatermelés és a fenntartható vízgazdálkodás. Fontos eleme a periféria komplex fejlesztésének a versenygazdaság lokális fejlesztési feltételeinek biztosítása is. A periféria városi rangú településeinek, mint foglalkoztatási decentrumoknak a feladata, a helyben működő, helyben fejleszteni kívánó KKV-k számára szükséges infrastruktúrális feltételek, úgy, mint fejlesztési terület, közlekedési kapcsolatok, energiaellátás stb. biztosítása.

A helyi gazdaságfejlesztés összetett folyamat, ahol az egyes elemek kooperációjával egy magát fenntartani képes rendszer alakítható ki, melynek alapköveit a természeti adottságok mellett legalább akkora súllyal a jól működő helyi közösségek teszik ki, a maguk helyi tudásával, hagyományaival, értékeivel. Ezen rendszer főbb célkitűzései: a munkahelyteremtés, a munkahelymegtartó képesség, a területen élők életminőségének javulása, valamint az önfenntartásra képes közösségek kialakítása. Elsődleges szempont a termelés és a fogyasztás összekapcsolása, helyi szinten tartása és a térbeli elkülönülés csökkentése. A helyi erőforrásokon alapuló gazdaságfejlesztés túlmutat az általában vett gazdaságfejlesztésen azáltal, hogy figyelembe veszi a helyi közösségek kulturális és szociális igényeit, természeti és egyéb, például kulturális erőforrásait és a velük való fenntartható gazdálkodást. A helyi közösségek és a kihasználatlan munkaerő, a jó minőségű termőföld mellett Baranya megye kedvező turisztikai adottságokkal rendelkezik, melynek hatékonyabb kihasználása szintén hozzájárul a helyi erőforrásokon alapuló gazdaság megerősödéséhez.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

A környezeti értékelést az első prioritás esetében részletesen, minden területre kiterjedően végezzük el, viszont az egyes környezethasználatok és kockázatokat azon prioritásra

vonatkozóan fejtjük ki, ahol álláspontunk szerint az intézkedések jellemzően az adott környezetkockázatra hatnak.

A talaj- és a vizek védelme

Általánosságban a felszíni és felszínalatti vizek védelme során az egyik legfontosabb érvényesítendő szempont a VKI elvrendszerének figyelembe vétele, illetve az azon alapuló országos, illetve területi vízgyűjtő-gazdálkodási tervek céljaihoz, célrendszereihez való illeszkedés.

A Víz Keretirányelv célja, hogy 2015-re a felszíni és felszín alatti víztestek „jó állapotba” kerüljenek. Kérdés azonban mit is tekinthetünk „jó állapotnak”? A felszíni vízfolyásaink, tavaink, élő és álló vizeink, nem csupán önmagukban álló, vagy folyó víztestek, hanem egyben sajátos dinamikájú természetes rendszerek. Ennek megfelelően a jó állapot nem csupán a víz minőségére, mennyiségére, a vizes élőhelyek háborítatlanságára utaló követelmény, tartalmaznia kell a vizek dinamikáját, illetve a rendszer szerkezetének és működésének zavartalanságát is. A természetes rendszerek esetében a kitűzött célokat nem csak és nem elsősorban a működésre, hanem a szerkezetre irányuló beavatkozásokkal érhetjük el. Példának okáért a kanyargó vízfolyások széles medret alakítanak ki, nagy területet járnak be, és ezen a területen a (viszonylag magas) kisvízszintjüknek megfelelő magasságban tartják a talajvizet. Árvizeik alacsonyabban tetőznek, és hosszabb ideig húzódnak el. Ennek köszönhetően az ilyen jellegű szerkezet kiegyenlítettebb vízjárással párosul, és – a vizes élőhelyek rendszerműködésével kiegészülve – a vízháztartás kiegyenlítésére is kedvezően hatnak. Ezzel szemben a gátak közé szorított és egyenes mederben tartott vízfolyások medre folyamatosan bevágódik, vízjárásuk szélsőségesen nagy, az ártér természetes rendszereitől elszigeteltek, így a köröttük még megmaradt vizes élőhelyekkel egyáltalán nincs, vagy csak ökológiai szempontból értékelhetetlen kapcsolatuk adódik. Ehhez a szerkezethez a folyók, vízfolyások vízjárásában is megnyilvánuló szélsőséges vízháztartás tartozik. E vízháztartás kiegyenlítése elsősorban szerkezeti változásokat, és nem kiegészítő technikai beavatkozásokat igényel. A jó állapot megvalósítása ennek függvényében nem egyszerű folyamat. A VKI erre figyelemmel a felkínált mentességek megalapozott indoklásával lehetőséget biztosít a 2015-ös határidő 2021-re, illetve 2027-re kitolására. Ezek az időpontok képezik egyben a vízgyűjtő gazdálkodási tervezés második és harmadik ciklusát.

A Víz Keretirányelv általános célkitűzései a következők:

- a vizekkel kapcsolatban lévő élőhelyek védelme, állapotuk javítása,
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmével,
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizeknek és aszályoknak a vizek állapotára gyakorolt kedvezőtlen hatásainak mérséklése. (vízháztartás kiegyenlítés)

Jelen prioritás intézkedései közül a vizek állapotára a második intézkedés esetleges és minimális hatású, az is kizárólag a kommunális szennyvízkezelés megoldatlanságából fakadhat. A harmadik intézkedés káros hatásai szintúgy a szennyvízkezelésből fakadhatnak. A Negyedik intézkedés esetében az idegenforgalom elsősorban az élőhelyek és az különféle élőrendszerek természetes dinamikájával kerülhet összeütközésbe. Ezek a hatások a jelenleg érvénybe lévő előírások betartása mellett nagyrészt kiküszöbölhetők, nem jelentenek kezelhetetlen környezeti kockázatot. E téren be kell tartani a már idézett dokumentumok (vízgyűjtő-gazdálkodási tervek, jogszabályok, környezetvédelmi tervek stb.) előírásait, határértékeit.

Az intézkedés tekintetében a turisztikai attrakciók meghatározásánál figyelembe kell venni a természetvédelmi fokozatokat (helyi vagy országos védettség stb.) és az egyes természetvédelmi területek kezelési tervét, különös tekintettel a vizes élőhelyekre.

A prioritás első intézkedése mind a talaj, mind a vízháztartás szempontjából kiemelt kockázatokat rejt magában. A három támogatható tevékenység közül kettő, a vízgazdálkodási és tájhasználati rendszerek összehangolásának támogatása, illetve a vízvisszatartás, vízrendezés infrastrukturális feltételeinek megteremtése szervesen illeszkedik a környezet- és természetvédelmi célokhoz, illetve elvrendszerhez. Itt csak a végrehajtás hibáiból fakadó kockázatokkal számolhatunk. Példának okáért, ha felhasználható víz visszatartására alkalmatlan infrastruktúrát építünk ki. Egy-egy mederduzzasztás, tó-kialakítás tart vissza valamennyi vizet, de ezekkel a módszerekkel csak a vízfolyások kisvízeinek gravitációs módon történő kivezetését érhetjük el. Magyarországon talán a Duna és a Dráva kivételével egyetlen olyan vízfolyás sincs, amelynek kisvízhozama komoly vízfelhasználási lehetőségeket biztosítana, ellenkezőleg; a vízfolyások egy részének kisvíze a jelenlegi vízfelhasználások kielégítésére sem képes. Példának okáért 2012-ben az Okor Sumony alatt teljesen kiszáradt, az Okorág melletti halastavakba már nem jutott víz.

Az első sorban megjelölt támogatható tevékenység, az öntözési infrastruktúra kialakítása azonban már számos hosszú távú veszélyt rejt magában. Egyrészt az öntözés (ugyan az egyes alkalmazott technológiák és a talajminőség függvényében) a talaj kilúgozódásához, illetve elszikesedéséhez vezethet. Rövidtávon e hatások különféle agrártechnológiák segítségével mérsékelhetők, hosszútávon azonban ezek az energia és vegyszerigényes módszerek veszélyeztetik az agrártermelés gazdasági és természeti fenntarthatóságát. A megoldás e téren a rövidtávú haszonhoz kapcsolt gazdasági, és a művelés fenntarthatóságához fűződő közép- és hosszú távú érdekek összehangolása volna, elsősorban a jelzett területi kompromisszum alapján.

Összegezve a felmerülő problémák megoldására, kezelésére tett javaslatunk a következő:

1. A jelenleg is érvényben lévő, vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben, jogszabályokban, környezetvédelmi tervekben stb. megfogalmazott előírások, határértékek betartása.
2. Az egyes természetvédelmi területek kezelési tervek figyelembe vétele, különös tekintettel a vizes élőhelyekre.

3. A rövidtávú haszonhoz kapcsolt gazdasági, és a művelés fenntarthatóságához fűződő közép- és hosszú távú érdekek összehangolása, elsősorban a termőhelyi adottságokon alapuló területi kompromisszum alapján.

A levegőminőség védelme

Baranya megye jelenlegi iparosodási szintje nem eredményez jelentős légszennyezőanyag terhelést. Területi levegőminőségi állapot kedvezőnek tekinthető. Lokális jellegű problémák helyben kezelhetők, a kibocsátók beavatkozása eredményesnek tekinthető. Ennek megfelelően jelen prioritás esetében komoly légszennyezéssel járó kockázatot nem tapasztalunk. A jelenleg érvényben lévő előírások betartása mellett a levegő minőségében kedvezőtlen változások nem várhatók.

Itt a jövőre nézve egyetlen javaslatot fogalmazhatunk meg: a jelenleg is érvényben lévő levegővédelmi előírások betartását.

Hulladékgazdálkodási tevékenység

A prioritás intézkedései és támogatható tevékenységeivel összefüggésben hulladékgazdálkodási kérdés, illetve kockázat nem merül fel. Az esetlegesen jelentkező kommunális és ipari hulladék a jelenlegi keretek között kezelhető

Zaj- és rezgés elleni védelem

Jelen prioritás intézkedései, támogatható tevékenységei nem jelentenek komoly kockázatot a zaj és rezgés védelem területén. Egy-egy feldolgozó, vagy más ipari létesítmény kialakítása, és az odavezető forgalom jelenthet ugyan egyedi, pontszerű zajterhelést, de ez a jelenleg hatályos előírások betartása mellett kezelhető.

Épített környezet és kulturális örökség védelme

Az épített környezet és kulturális örökség védelme terén jelen prioritás ötödik intézkedését igen kedvező hatásúnak tekinthetjük. Baranya megyében a helyi védettséget élvező kulturális emlékektől a világörökség részét képező építészeti, kulturális értékig számos emlék, műemlék található. Ezek megóvása, helyreállítása az ötödik intézkedés során kiemelt fontosságú. E téren kockázatokat nem tapasztaltunk. A prioritás jelzett intézkedésének megvalósulása esetén a helyzet jelentősen javulni fog.

Táj- és természetvédelem helyzetének összefoglalása

Kifejezetten a táj és természetvédelmi értékek köréhez kapcsolható kockázatok jelen prioritásban a harmadik és az negyedik intézkedés támogatható tevékenységei során jelentkezhetnek. Ezeket a kérdéseket a talaj és a vizek védelmével kapcsolatos pontunkban részben érintettük. Itt az alábbiakkal egészíthetjük ki az ott leírtakat.

A prioritás 1. és 2. intézkedése rejt magában természetvédelmi kockázatokat. Az egyes mezőgazdasági technológiák, feldolgozó ipari tevékenységek támogatása veszélyeztetheti a mezőgazdasági élőhelyeket, különös tekintettel az un. ökológiai kiegyenlítő napjainkban is tapasztalható felszámolására. Ezek a kockázatok azonban a programtól független társadalmi és gazdasági folyamatok eredményei. A program végrehajtása során e kérdésre különös tekintettel kellene lenni.

A 1. intézkedés támogatható tevékenységei közül az öntözés infrastruktúrájának kiépítése rejt komoly kockázatot, részben a táj működésére, részben az érintett ökológiai rendszerek minőségére vonatkozóan. Itt a vonalas infrastruktúra kiépítése során kerülni kellene a már létező és a potenciális vizes élőhelyeket, az öntöző víz kitermelésénél elsősorban a nagyobb vízfolyásokra, a Drávára, a Dunára és az itt kiépített víz pufferekre és öntöző csatornákra kellene építeni.

A vízgazdálkodási és tájhasználati rendszerek összehangolása kifejezetten kedvező hatású lenne a tájra és az élővilágra. Itt külön ki kell emelnünk, hogy ez a tevékenység nem nélkülözheti az ökológiai kiegyenlítő visszatelepítését. E téren tehát kifejezetten javasoljuk, hogy a mikroklímát és a vízháztartást jelentősen befolyásoló ökológiai kiegyenlítőket (mint pl. a vizes élőhely, a fa- és cserjeszegély, az időszakos vízborítású ligetek, rétek stb.) a tevékenység támogatása során a vízgazdálkodási rendszer elemének tekintsék, telepítésük, fenntartásuk, gondozásuk legyen támogatható tevékenység.

Ugyanígy javasoljuk, hogy a fenti elemek, kiegészülve az időszakosan (vízbőség esetén) elborított vizes élőhelyekkel, mocsár és láperdőkkel, illetve mocsár és láprétekkel szintén a vízvisszatartás infrastrukturális elemei közé tartozzanak. Ezeknek a táji elemeknek a visszatelepítése nem csak és nem is elsősorban tájlesztikai szempontból fontos. Kiemelkedő szerepük lehet a vízháztartás kiegyenlítésére, illetve a klímaváltozásból fakadó szélsőséges helyzetek kezelésére alkalmas tájszerkezet visszaállításában. Jelen alfejezetünk vízhez kapcsolódó kockázatainak elemzésekor jeleztük, hogy igazán komoly hatást a szerkezet megváltoztatásához, helyreállításához kapcsolt beavatkozásoktól várhatunk. Az I. prioritás 3. intézkedésének a vízgazdálkodási és tájhasználati rendszerek összehangolásának támogatását, és a vízvisszatartás, vízrendezés infrastrukturális feltételeinek megteremtését célzó támogatható tevékenysége, ilyen szerkezeti változtatásokat céloz meg, illetve támogat. E téren nem csak a táj és az élővilág védelme tekintetében kiemelkedő hatású, de a területfejlesztési programok vonatkozásában is kiemelkedő jelentőségű.

A táj és élővilág védelme terén felmerülő javaslataink összegzése:

1. A mikroklímát és a vízháztartást jelentősen befolyásoló ökológiai kiegyenlítőket (mint pl. a vizes élőhely, a fa- és cserjeszegély, az időszakos vízborítású ligetek, rétek stb.) a tevékenységek támogatása során a vízgazdálkodási rendszer elemének tekintsék, telepítésük, fenntartásuk, gondozásuk legyen támogatható tevékenység.
2. Az időszakosan (vízbőség esetén) elborított vizes élőhelyek (mocsár és láperdők, mocsár és láprétek stb.) tartozzanak a vízvisszatartás infrastrukturális elemei közé

3. A vonalas infrastruktúra kiépítése során kerülni kellene a már létező és a potenciális vizes élőhelyeket, az öntöző víz kitermelésénél elsősorban a nagyobb vízfolyásokra, a Drávára, a Dunára és az itt kiépített víz-pufferekre és öntözőcsatornákra kell támaszkodni.
4. Az egyes természetvédelmi területek kezelési tervinek figyelembe vétele.

Humánkörnyezet és -ökológiai helyzet

A prioritás intézkedései és a támogatható tevékenységek végrehajtásuk, illetve az itt megfogalmazott célok elérése esetén nem rejtenek komoly kockázatot a humánkörnyezet és -ökológia terén.

E körben az intézkedések következetes végrehajtását javasoljuk, illetve a szerkezetet érintő, szerkezeti változást hozó helyi kezdeményezések és gazdasági programok támogatását, esetleges kidolgozását.

A többiekben a humánökológiai helyzetet érintő kérdésekről a második prioritás keretében értekezünk.

A II. prioritás bemutatása és értékelése

Külső erőforrásokra is támaszkodó, a termelési kapacitások növelésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése a megyében

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Baranya megye kedvező természeti és környezeti adottságokkal rendelkezik, többszáz éves hagyományokra épülő feldolgozóipari vállalkozói kör alakult ki és működik. Ennek ellenére Baranya megye gazdasági teljesítménye a rendszerváltás óta jelentősen romlott: A bányászat megszűnt, az ipari tevékenység visszaszorult, egy ideig a szolgáltatói szféra fejlesztése pozitívan hatott a foglalkoztatásra, azonban ez mára visszafordult. Többek között a megközelíthetőségi problémák miatt a megyébe az elmúlt 20-25 évben csekély mértékű külföldi tőkebefektetés érkezett. Ennek következménye lehet az is, hogy a K+F ráfordítások mértéke nincs összhangban az elvárt eredményekkel.

Az ipari és szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalkozások elsősorban Pécs, Komló és vonzáskörzetükben összpontosulnak, e mellett Mohács-Bóly, Siklós-Harkány-Villány, illetve Szigetvár térsége emelkedik ki gazdasági potenciál tekintetében.

A vállalkozás-sűrűség a megyében alacsonyabb, mint az országos átlag, a megyén belül jelentős különbségek alakultak ki, a megye vidéki térségeiben a működő vállalkozások száma alacsony.

A megyeszékhely fontos oktatási központ, melynek egyik jelentős tényezője a Pécsi Tudományegyetem. Bár az egyetem súlya a hazai felsőoktatásban évek óta folyamatosan csökken, amit a külföldi hallgatói létszámának növekedése már alig képes ellensúlyozni. A PTE szerepe a megyében nem csak az oktatás területén kiemelkedő, hanem az egészségügy, kutatás-

fejlesztés és a foglalkoztatás tekintetében is, ugyanakkor képzési struktúrája nem minden esetben igazodik a munkaerőpiaci kereslethez.

A prioritás célja a rendelkezésre álló belső erőforrások aktivizálásával és külső befektetések vonzásával a foglalkoztatás növelése, valamint a megyében működő vállalkozások jövedelemtermelő képességének erősítése.

Ehhez **szükség van** a megyében tevékenykedő vállalkozások, különösen a **mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének javítására**, a **K+F+I** területén az eredményesség **növelésére**, az innovációs szemlélet és a **hálózatok, együttműködések ösztönzésére**. Erősíteni kell a kutatáshasznosítás szerepét, a K+F+I eredmények piaci hasznosítását a megye vállalkozói részéről. Elengedhetetlen **új vállalkozások indításának segítése**, a vállalkozói szemlélet, a vállalkozási és szakmai ismeretek kiteljesítése.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

Jelen prioritás közvetve érintheti a talaj- és a vizek védelmét, a levegőminőség védelmét, vannak hulladékgazdálkodással, zaj- és rezgés elleni védelemmel, illetve táj és természetvédelmi kérdésekkel kapcsolatos összefüggései is, ám ezek a hatások esetlegesek, a támogatott projektek, fejlesztések végrehajtásától függenek. E kockázatok biztonságosan kezelhetők a vonatkozó jogszabályok, környezetvédelmi tervek előírásainak betartásával

Az épített környezet és kulturális örökség védelmét, illetve az ezzel kapcsolatos kérdéseket jelen prioritás nem érinti, így e téren kockázatok és konfliktusok nem várhatóak. A prioritás intézkedései legnagyobb hatással a humánökológiai helyzetre lehetnek, ezért itt ezt a kérdést fejtjük ki részletesen.

Humánkörnyezet és -ökológiai helyzetre gyakorolt hatások értékelése

Röviden összefoglalva: Baranya megye demográfiai mutatói – elöregedő népesség, természetes fogyás – rendkívül kedvezőtlen helyzetet tükröznek. Az elöregedő társadalomkép az országosnál is kedvezőtlenebb, a születéskor várható átlagos élettartam lényegesen elmarad az EU átlagától. A foglalkoztatottsági mutatók a régió megyéi közül a legkedvezőtlenebbek, ez pedig jelentős súllyal járulhat hozzá a megye lakosainak egészségi állapotához.

A jelenlegi gazdasági helyzetben a demográfiai folyamatok terén, rövidtávon változást elsősorban a munkahely-teremtés, illetve a megélhetés feltételeinek megteremtése hozhat, mivel ez viszonylag rövid idő alatt gyökeresen átalakíthatja a migrációs irányokat. A legjelentősebb hatást a biztos, és az országos átlagnál valamivel magasabb jövedelmet biztosító vállalkozások betelepítése lenne a kistérségi (járási, városkörnyéki, avagy nagyközségi) központokba. (pl. Selye, Vajszló, Harkány, Siklós, Mágocs, Sásd, Szigetvár, Szentlőrinc stb.) Ennek eredményeként az érintett térségekben kialakulhatna olyan fizetőképes kereslet, amely fel tudná vásárolni a térség mezőgazdasági termékeit. A helyi piac megteremtésének egyik feltétele ugyanis épp a helyi fizetőképes kereslet megjelenése volna.

Az első intézkedés a helyi gazdaság fejlesztésével, a saját megélhetését biztosítani képes vidéki társadalom megteremtésével jelentős lépést jelenthet ezen az úton. A II. prioritás második intézkedése a kutatás fejlesztés erősítésével növelheti a gazdaság versenyképességét.

A prioritás 3. intézkedése az együttműködések részben a határmenti kapcsolatok fejlesztésével komoly változásokat ígér a megye gazdasági fejlődésével kapcsolatban. Sok függ persze a konkrét támogatható tevékenységektől. Mégis összességében azt mondhatjuk, jelen prioritás megvalósulása jelentősen megváltoztathatja a megye társadalmi összképét.

A III. prioritás bemutatása és értékelése

A piaci igényekhez rugalmasan illeszkedő képzési struktúra kialakítása és fejlesztése

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

A gazdaság igényeinek, munkaerő-piaci szükségletének minőségi és mennyiségi kielégítése alapvető feltétele a jól működő oktatási rendszernek. Az utóbbi évtizedben a munkaerő minőségével szemben új elvárások jelentek meg. A mennyiségi feltétel tekintetében egyes szakmák esetében jelentős munkaerőhiány van jelen, míg a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyei alacsonyak, valamint jellemző a képzett munkaerő elvándorlása.

A fiatalok jövőbeni munkaerő-piaci lehetőségeit, a foglalkoztathatóságot az **alapfokú nevelés és oktatás** minősége alapozza meg. Ennek érdekében a prioritás egyik célja az alapfokú nevelés és oktatás versenyképes tudás megszerzéséhez szükséges ismeretek, alap- és kulcskompetenciák megszerzését szolgáló és az egyenlő esélyű hozzáférést biztosító fejlesztése. A **szakképzésnek** reagálnia kell a húzóágazatok, illetve a helyi gazdaságfejlesztési célokat szolgáló területek szakemberigényeire, valamint a stagnáló vagy esetlegesen hanyatló ágazatok foglalkoztatási sajátosságaira. Kiemelt területek a mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, gépjárműgyártás, oktatás, kultúra, valamint a humán-egészségügyi és szociális ellátás. A korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kell helyezni a munkaerő-piacon azonnal hasznosítható gyakorlatorientált tudás megszerzését biztosító képzési forma elterjesztésére és az ehhez szükséges intézményi háttér megteremtésére, továbbá a munkaerő-piacon való boldoguláshoz elengedhetetlen nem szakmai kompetenciák fejlesztésére.

A **felsőoktatás** területén a piaci igényeket figyelembe vevő, a gazdaság fejlődését szolgáló térségi szerepvállalás erősítése szükséges. A felsőoktatás képzési alapfunkciója tekintetében mennyiségi és minőségi változásokat szükséges elérni, melyek a munkaerő-piac elvárásait tükrözik és a kitűzött gazdasági célok megvalósulását segítik. Ennek érdekében a képzések és kurzusok piac- és gyakorlatorientált átalakítása és fejlesztése, valamint a kibocsátás munkaerő-piaci relevanciájának emelése a cél.

A fentiek mellett, azt kiegészítve a **felnőttoktatás** keretén belül a **felzárkóztató, az átképzési és továbbképzési rendszer** fejlesztésére, a távoktatás elterjedésének növelésére, valamint az élethosszig tartó tanulás és a tanuló társadalom eszméjének társadalmi megerősítésére van szükség.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

Jelen prioritás intézkedései csak a humánkörnyezeti és -ökológiai helyzetre hatnak közvetlenül. Közvetett hatásuk más területekre is lehet, de annak kockázatai e keretek között nem értelmezhetőek. A humánkörnyezet és -ökológiai hatások egyértelműen kedvezőnek tekinthetők, és tovább erősítik azokat az előnyöket, melyeket az előző két prioritással kapcsolatban elmondtunk. Az oktatás, a képzés, a hátrányos helyzetűek felszámolására, a társadalmi felzárkózásra tett erőfeszítések jelentős mértékben javíthatják a társadalmi összképet.

E téren kockázatot csak a program nem megfelelő végrehajtása, vagy a prioritás mentén érkező projektek hiánya jelenthet. Itt egyetlen javaslatunk a projektgenerálás, központi, átfogó, a kistélepléseket is érintő komplex programok kidolgozása.

A IV. prioritás bemutatása és értékelése

Az élhetőbb települések, élhetőbb közösségek kialakulását szolgáló komplex fejlesztések, egészségtudatosság és egészségügyi prevenció az egészséges munkaképes társadalom biztosítása érdekében

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Baranya megye egyik legsúlyosabb megoldandó problémája, a hátrányos helyzetben élő leszakadó lakossági rétegek fokozatosan romló helyzetének visszaszorítása. A megye 9 kistérsége közül 8 hátrányos helyzetű, közülük pedig 3 a leghátrányosabb helyzetűek csoportjába tartozik (105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről). Egyértelmű összefüggés mutatkozik a megyén belüli fejlettségi különbségek és annak aprófalvas településszerkezete, valamint térségi és települési perifériái között. Ezekre a hátrányos helyzetű térségekre dominánsan jellemző a népesedési viszonyok negatív alakulása, a magas munkanélküliségi ráta és az ezzel párosuló alacsony foglalkoztatási szint. Ennek pedig egyenes következménye a leszakadás és a szociális hátrányok fokozódása, a folyamatos kiszorulás az életlehetőségekből nemcsak a foglalkoztatás, hanem ezzel párhuzamosan az oktatás, a kultúra, az **egészségügyi és szociális szolgáltatások** területén, valamint az ezzel párhuzamosan növekvő súlyos lakhatási problémák. Kiemelten fontos terület a **hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása**, esélyteremtése.

A megye 301 településéből 204 település lakossága nem éri el az 500 főt. Ezekben az aprófalvas, illetve perifériális elmaradott térségekben az alapvető szolgáltatásokhoz, életszükségletekhez való hozzájutás hiánya a szegénység által veszélyeztetett népesség további növekedésének kockázatát erősíti. Sajnos a népegészségügyi intézkedések sem érik el hatékonyan a leghátrányosabb helyzetű társadalmi csoportokat.

A hátrányos helyzetű csoportok tagjainak felzárkóztatását nehezíti, hogy a megye városai közül több helyen hiányoznak különböző szolgáltatási funkciók, de ami ennél is nagyobb problémát jelent, hogy foglalkoztatási (üzleti) szerepük kimondottan gyenge lábakon áll. Az elmúlt

évtizedekben felhalmozódott jelentős elmaradt beruházási hiányt beruházások a jellemzően közterületeket célzó, csak egy-két esetben komplex településmegújító fejlesztések csökkentették ugyan, de a városok arculata és a lakókörnyezet minősége további beavatkozásokat igényel, különösen a romló státuszú és állapotú városrészek vonatkozásában, ahol koncentráltan jelentkeznek a társadalmi problémák. A korábbi beavatkozások eredményeképp a burkolt közterületek aránya növekedésnek indult, kevés a zöldfelület és előregedett a növényállomány. A községekben volumenét tekintve kisebb, de jellegében hasonló problémákkal kell szembenéznie a településeken élőknek.

A tervezett akciók a megye településhálózatának megerősítését, a városok, különösen a járásközpontok foglalkoztató és szolgáltatási funkcióinak megszilárdítását, továbbá a települési környezet megújítását és fejlesztését kell, hogy célba vegyék. Kiváltképp szükség van a városközpontok gazdasági funkciójának megtartását vagy újjáélesztését, és a barnamezős területek és rozsdaovezetek kiemelten gazdaságfejlesztést megcélzó (csak ezt követően funkcióváltó) rehabilitációját felvállaló kezdeményezésekre. Az előzőeken túl biztosítani kell a városi zöld környezet meglétét, létre kell hozni az összefüggő városi zöldfelületi rendszereket, és elősegíteni azok fenntartását (intézményi háttér, géppark stb.).

A beavatkozások másik, különösen fontos csoportját jelentik a szegregációval sújtott és a leszakadással fenyegetett városi területekhez kötődő szociális rehabilitációs programok. A hagyományosan követett logika – melynek legfőbb elemei az alapszükségletek és szolgáltatások, mint oktatás, egészségügyi- és szociális ellátás elérhetőségének javítása, az épített környezet fejlesztése és a lakhatási funkciók erősítése – mellett kiemelt cél a foglalkoztatási szint növelése (a leszakadó társadalmi csoportok jövedelmi szintjének stabilizálása, az ezt hatékonyan támogató foglalkoztatási modellek megvalósítása), a társadalmi tőke és a közösségek megerősítése.

A vidék településeinek megújítását szintén a bemutatott célrendszerhez illeszkedve szükséges tervezni és megvalósítani. A **településfejlesztési akciók** során minden esetben javasolt érvényesíteni a komplexitás módszertanának legfontosabb keretfeltételeit: az átfogó és integrált szemléletmódot, a területi alapú, azaz akciótervi szemléletet és a közösségi részvételt.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

A prioritás intézkedései elsődlegesen a humánkörnyezet és humánökológia területét érintik kedvezően. Kockázatokról itt nem beszélhetünk, minden egyes intézkedés és támogatható tevékenység valamilyen formában hozzájárul a helyzet javulásához.

A talaj és a vizek, illetve a levegő minőség védelme, továbbá a hulladékgazdálkodás, a zaj és rezgés védelem, szempontjából nincs értékelhető hatása e prioritás intézkedéseinek. Az épített környezet, kulturális értékek, illetve a táj- és természetvédelem tekintetében a képzések, társadalmi felzárkóztatások eredményeként a lakosság környezettudatosabbá válása jelenthet pozitív hatást. A településfejlesztési akciók segítségével, más programok prioritására épülve, vagy az azokhoz illeszkedő projektekkel együttműködve jelentős sikereket érhetünk el az örökségvédelem területén.

A lakhatási körülmények javulása a kommunális terhelés mérsékléséhez vezethet.

Az V. prioritás bemutatása és értékelése

A természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló és klímatudatos környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

Baranya megye a természeti erőforrások környezettudatos, a folyamatok hosszú távú fenntarthatóságát biztosító hasznosítása révén természet- és energiatudatos megyévé kíván válni a területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott átfogó célnak megfelelően. A természeti erőforrásokkal való hosszú távon is fenntartható gazdálkodásnak, valamint a gazdasági és társadalmi struktúrák, ill. folyamatok fenntartásának elengedhetetlen feltétele a globális környezeti hatásokkal, különösen a ***klímaváltozás káros hatásaival szembeni ellenálló képesség, ill. adaptációs készség kialakítása és fejlesztése***. A klímaváltozás kockázatainak mérséklését kell, hogy szolgálják mind a megye lakosságának élelmiszerbiztonságában jelentős szerephez jutó mezőgazdasági területeket, mind a lakosság életét biztosító települési belterületeken végrehajtott komplex ***vízgazdálkodási fejlesztések***, valamint a természetes vízrajzi viszonyokhoz közeli vízgazdálkodásra épülő, a táji- és természeti értékek megővését is szolgáló komplex ***tájgazdálkodási programok, fejlesztések***.

A területfejlesztési koncepcióban célként került megfogalmazásra a lakosság környezet egészségügyi feltételeinek javítása érdekében a ***környezetvédelmi kommunális infrastruktúrális ellátottság minél teljesebb körű biztosítása***, amely egyben elősegíti a megye településeinek a környezet-, és élelmiszer-biztonság növelését, a természeti értékek megőrzését, valamint a környezeti elemek szennyezettségének csökkentését. A hulladékgazdálkodási rendszerek, valamint a hulladékfeldolgozás termékpályáinak további fejlesztése a természeti- és táji értékek megővása, valamint a környezeti elemek szennyezésének mérséklése mellett jelentős mértékben hozzájárul a természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás feltételeinek javításához. A másodnyersanyagok gazdasági termelő folyamatokban történő újrahasznosítási arányának növelése mellett a természeti erőforrások fenntartható, takarékos hasznosításának másik kiemelt területe a megye fenntartható energiamixében ***a helyben gazdaságosan hasznosítható mértékben jelen levő megújuló energiaforrásoknak a jelenleginél szélesebb körű alkalmazása*** a megújuló energiaforrás potenciál jó hatékonyságú hasznosítását biztosító technológiák elterjesztésével.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

A Program egészét tekintve az V. prioritás mentén megfogalmazott intézkedések környezeti hatásai a legkiterjedtebbek és legsokrétűbbek. Ez nem meglepő, mert ezek az intézkedések, illetve a támogatható tevékenységek érintik a legtöbb környezethasználati formát. E téren a Program újszerű, számos esetben kedvező megoldásokat is tartalmaz, ugyanakkor egymással és a korábbi prioritásokkal ellentétes, azokat kizáró tevékenységek is előfordulnak. Példának okáért az első „, intézkedések gátak és vízelvezető rendszerek létesítését és fejlesztését is támogatva, olyan szerkezeti megoldásokat helyez előtérbe, amelyek nagyban hozzájárulnak a vízháztartás szélsőségeinek fokozásához. Bizonyos területeken a vízborítások elleni védelem

nem lehet kérdéses, itt a csatornák jó karban tartása, a víz esetleges átemelése és az ezt szolgáló infrastruktúra megfelelő üzemeltetése elsőrendű szempont. Ugyanakkor egy patak völgyben, vagy kisebb-nagyobb folyók ártérén kialakult természetes rendszerek, növénytársulások, élőhely-láncok erdők, gyepek, láp- és mocsárerdők, illetve láp- és mocsárrétek nemcsak elviselik, de egyenesen igénylik a vízborítást. Ilyen területeken a kiöntések megakadályozása, a víz gyors elvezetése nem segíti, inkább gátolja a természetes élőhely fennmaradását. Ezek az ellentmondások az általános keretek között nem oldhatók meg. Egy adott területen nem lehet egyszerre megtartani, illetve elvezetni a vizet. Vagy megvédjük a térséget az egyébként szükséges, és természetes vízutánpótlástól, vagy a lehetőségeink szerinti mértékben gazdálkodunk az odaérkező vízzel. A természeti értékeket, NATURA 2000 területeket, valamint az erdőgazdálkodást elsősorban a vízhiány, és nem a vízfolyások, természetes elöntések veszélyeztetik. Ezzel szemben a települések lakosságát, az épített vagyoni értékeket, és a mezőgazdálkodást veszélyeztethetnek vízfolyások. Itt két egymással ellentétes érdekről van szó, amely azonos területen és azonos eszközökkel nem szolgálható. Ezek az ellentmondások olyan konfliktuson alapulnak, amelyek az egyes területeken folytatott gazdálkodás feltételei és a termőhelyek adottságai alapján térben elkülönítve oldhatók csak fel. Ennek formája lehetne a már többször említett területi kompromisszum.

A talaj- és a vizek védelme

Az egészséges, kiegyenlített vízháztartás megköveteli a folyó sajátos dinamikájához igazodó mederszerkezetet, hordalékterítést, a vízfolyások és árterek állandó, folyamatos és kétirányú kapcsolatát. Jelen prioritás ötödik intézkedése bizonyos megkötésekkel elősegítheti e feltételek teljesülését, az első intézkedés viszont ellentmondhat ennek. A két intézkedés egy azon területre vonatkoztatva kioltja egymást. Itt el kell döntenet, hogy az adott esetben a vízháztartás felborulásából és a klímaváltozásból adódó gondokat milyen érdekek alapján kívánjuk megoldani. A vízfolyások kiegyenesítése, gátak közé szorítása, a területen lévő belvizek gyors elvezetése a rendelkezésünkre álló vízkészletek csökkenéséhez, ezáltal a vízháztartás szélsőségeinek növekedéséhez, vezet. Ugyanakkor a vízbő időszakok vizeinek elvezetése az öntözéshez szükséges vízkészleteket is csökkenti. Ezzel együtt a vízelvezetés, és az öntözés, megfelelő agrártechnikák mellett jelentős jövedelmet eredményező rövidtávú megoldás. E fejlesztések során azonban mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az elérhető jövedelem milyen externáliákkal jár, ezek hogyan arányulnak egymáshoz, illetve ki fizeti meg a járulékos költségeket. Ugyanilyen komplex szemlélettel kell megvizsgálni a vízborításokhoz köthető haszonvételek (ártéri erdőgazdálkodás, rét-legelőgazdálkodás, ridegállattartás stb.) esetén nyerhető bevételeket és fennálló externáliákat. A kölcsönös, minden részletre kiterjedő költség-haszon elemzés alapján kellene kijelölni azt az ésszerű területi kompromisszumot, ami alapján a két intézkedés célterülete elhatárolható.

Összességében a vizek jó állapotára e prioritás első és ötödik intézkedése a támogatható tevékenységekre is tekintettel, egymással ellentétes, egymást kioltó hatású. Itt elsősorban az iparszerű mezőgazdaság jobb érdekérvényesítő képessége, illetve a nehezen kivitelezhető komplex programok nehézkessége miatt a vizek jó állapota szempontjából káros megoldások kerülhetnek előtérbe. E téren megfontolásra javasoljuk a többször érintett területi

kompromisszum megkötését, a hagyományos (iparszerű, nagytáblás) mezőgazdaság, és a természeti folyamatokhoz, élőhely-fenntartási kezelésekhöz igazodó haszonvételeken alapuló természetszerű gazdálkodás (amelybe beletartozik a vizek **lehetőség szerinti** teljes visszatartása is) célterületeinek kijelölését.

A talaj és vízbázisok védelmére nézve igen kedvező hatású a jelen prioritás ivóvízbázisok védelmét, illetve a szennyvizek kezelését támogató negyedik intézkedése. Itt komoly környezeti kockázatot nem látunk. Az intézkedés egyértelműen a meglévő kockázatok felszámolására irányul.

A levegőminőség védelme

E prioritás végrehajtása során néhány speciális jellegű kivételtől (pl. beruházások esetében fellépő pontszerű szennyezésektől) eltekintve nem számolhatunk jelentős légszennyezéssel.

Hulladékgazdálkodási tevékenység

A Baranya megyében keletkező hulladékok éves mennyisége meghaladja a 300.000 tonnát, a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya pedig a 90%-ot. A települési szilárd hulladékok esetében a régi, szigeteletlen szeméttelpeket 2009. július 15. napján bezárták, ezt követően csak a jogszabályi követelményeknek megfelelően kialakított, szigetelt települési szilárd hulladék lerakók üzemelhetnek. Térségi kommunális hulladék lerakóként a megyében jelenleg a szigetvári és a görcsönyi lerakót működtetik, a gyakorlatilag már betelt kökényi lerakó bővítése folyamatban van. A bezárt hulladéklerakókat rekultiválják, az új, az EU-s elvárásoknak megfelelő regionális hulladékkezelő rendszerek jelenleg kerülnek kialakításra.

A hulladékgazdálkodás a megye egyik kiemelten fontos területe. A hulladékok kezelése a tárolás mellett hulladékhasznosítással is történhet: a megye legnagyobb, több mint 100.000 t kapacitású hulladékhasznosítója a beremendi cementgyár, amely a cementgyártás során az anyagukban már nem hasznosítható, de éghető nem veszélyes hulladékok – műanyag, gumi, textil, növényi hulladékok, stb. – égetése, energetikai hasznosítása mellett a Mátrai Erőműben hulladékként termelődő szénpernyéjéből és gipszhulladékból, illetve egyéb acél kohászati hulladékból is nagy mennyiséget használ fel. A veszélyes hulladéknak nem minősülő hulladékok hasznosításának engedélyeztetését a királyegyházai cementgyár is megkezdi.

Jelen prioritás negyedik intézkedése elősegíti a hulladékgazdálkodás fejlesztését, hozzájárul a terület még fennálló problémáinak kezeléséhez.

Zaj- és rezgés elleni védelem

E prioritás végrehajtása során néhány speciális jellegű kivételtől (pl. beruházások esetében fellépő pontszerű szennyezésektől) eltekintve nem számolhatunk jelentős zajterheléssel.

Épített környezet és kulturális örökség védelem

E prioritás végrehajtása során néhány speciális jellegű kivételtől (pl. beruházások esetében fellépő a szállítási útvonal vagy a tervezett létesítmények által érintett területeken fellépő

esetleges károkozástól) eltekintve nem számolhatunk jelentős, az épített környezetet és kulturális örökséget veszélyeztető tényezővel.

Táj- és természetvédelem

A prioritás ötödik intézkedése a vizes élőhelyek komplex rehabilitációja - amelybe belefoglaltatik a vízfolyások, árterek, holtágak revitalizációja, természetes vízjárás, vízgazdálkodási viszonyainak helyreállítása, a természetes fauna és flóra visszatelepítése - a táj, illetve természetvédelem területén kifejezetten kedvező hatású. A természetes élőhelyek kezelését jelentő, illetve a természetvédelmi kezeléseket és a gazdasági haszonvételek összehangolásán alapuló fejlesztések támogatása nemcsak újszerű, de egyben példaértékű is. A prioritás ezen intézkedéseinek megvalósítása nem jelent táj- és természetvédelmi kockázatot. Egyéb tekintetben a lehetséges kockázatokat és a megoldási javaslatunkat a vizek védelmével kapcsolatos alponthoz ismertettük.

Humánkörnyezet és ökológiai helyzet

E prioritás végrehajtása egyértelműen kedvezően befolyásolja a humánkörnyezet és ökológiai helyzet alakulását. Összességében néhány munkavédelemmel kapcsolatos káros hatástól eltekintve komolyabb veszélyforrásokkal nem találkozunk. A fellépő lehetséges veszélyforrások kockázata az érvényes előírások betartása mellett kezelhető.

A VI. prioritás bemutatása és értékelése

Az elérhetőség javítása, fenntartható közlekedési rendszerek létrehozásának előmozdítása

A prioritás szakmai tartalmának összefoglaló bemutatása és a prioritáshoz kapcsolódó elérendő célok részletes meghatározása

A megye egyes területi szintjein mutatkozó külső és belső közlekedési kapcsolati hiányok, vagy a meglévő kapcsolatok nem megfelelő minősége azt is eredményezi, hogy a térség gazdasági értelemben vett kapcsolatrendszerét csak nehezen képes fenntartani környezetével. A probléma jól érzékelhető a megye (megyeszékhely) és nemzetközi környezete, illetve a térségi központok és vonzaskörzetük szintjén egyaránt. Persze nem kizárólag az infrastruktúra hiánya vagy állapota áll a megye gazdasági fejlődésének útjában, hanem a lakosság, és különösen a hátrányos helyzetű térségekben élők alacsony fokú mobilitási hajlandósága is. A megye nemzetközi értelemben vett versenyképességének növelése, területi hátrányok mérséklése, azaz a hátrányos helyzetű térségek gazdasági és annak nyomán társadalmi felzárkóztatása elképzelhetetlen a közlekedés gazdasági fókuszú fejlesztése nélkül.

A nemzetközi és országos, valamint a térségi elérhetőség javításával az egyes területi szintek (település, város és vonzaskörzete, térség) képessé válnak kiaknázni gazdasági potenciáljukat és erősíteni versenyképességüket. A munkaerő mobilitásának fokozása, a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés érdekében elsősorban a megye zártságának oldása, másodsorban a funkcionális (vagyis foglalkoztatási és szolgáltató) térségi vonzasközpontok kisebb településekről való elérhetőségének a javítása a cél. A térségi kapcsolati hiányok felszámolásának, a térségi jelentőségű úthálózat korszerűsítésének minden esetben a helyi

gazdasági élet meghatározó szereplőinek hálózatokhoz történő csatlakozását, illetve a közforgalmú közlekedés hatékonyságának növelését kell szolgálnia.

Az elérhetőség javítását és az élhető környezet kialakítását egyaránt figyelembe venni képes fenntartható települési mobilitás megvalósulása érdekében cél továbbá az egyéni autós közlekedés térnyerésének visszaszorítása, a közösségi és alternatív közlekedési módokat (kerékpáros és gyalogos közlekedés) választók számának növelése. Ennek eredményeképpen enyhül a városi közlekedés zsúfoltsága (a városi terek nagyobb arányban válnak használhatóvá a lakosság számára), és párhuzamosan csökken a környezetszennyezés és az energiafogyasztás is.

A prioritás hatásainak környezeti értékelése

A közlekedésfejlesztés sajátos velejárója a zaj és rezgés, illetve a levegő minőségével kapcsolatos kockázatok jelentkezése. A megfogalmazott, közlekedésfejlesztéssel kapcsolatos intézkedések keretében - mint pl. a vízi közlekedés fejlesztése, bizonyos útszakaszok kiépítése - nem lehet előre jelezni e konfliktusok tényleges jelentkezését, jellegét és súlyát. A tényleges konfliktus ezen esetekben is a megvalósítás módjától és mikéntjétől függ. A vízi közlekedés fejlesztésével kapcsolatos aggályok a jelenlegi gyakorlatból fakadnak, mind a Duna, mind a Dráva esetében. A kis vízfolyások e szempontból irrelevánsak. A dunai hajózás fejlesztése vélhetően nem okoz különösebb feszültségeket, illetve nem jelent környezeti konfliktust, a Dráva esetében már más a helyzet. Itt bizonyos megoldások aggályosak lehetnek. A Koncepció célrendszerének következetes érvényesítése mellett ezek a konfliktusok kezelhetők, illetve elkerülhetők.

A zajterhelések, illetve az utak mentére jellemző légszennyezések a vonatkozó előírások betartása mellett kezelhetőek.

A közösségi közlekedés fejlesztésére, illetve a kerékpáros és gyalogos közlekedés feltételeinek támogatására tett intézkedések valamennyi környezet használat szempontjából kedvező hatásúak, bár a víz- és talajvédelem vonatkozásában e hatások áttételesek. E két intézkedés vonatkozásában komoly környezeti kockázatokat nem tapasztaltunk. E téren is a hatályos előírások és határértékek betartását, illetve betartatását javasoljuk, mert ezekkel a kockázatok jelentős mértékben csökkenthetők.

4. A Program káros környezeti hatásainak mérséklése, a javasolt intézkedések

A Program a prioritásokhoz és intézkedésekhez kapcsolt támogatható tevékenységek szintjéig bontja le a célrendszert. E körben több prioritás is szolgálja a környezet és az élő természet megóvására vonatkozó célok teljesülését. Az értékelés során nem találtunk olyan célt, intézkedést, amely teljesen figyelmen kívül hagyta volna e szempontrendszer elemeit. Ugyanakkor az intézkedések között olyan sincs, amelyik kifejezetten, közvetlenül a program következtében fellépő káros hatások csökkentésére vagy ellentételezésére irányulna. Összességében azt mondhatjuk el, hogy a Programot, akár csak a Konceptiót egyfajta optimizmus jellemzi, miután az anyag egészét áthatja az épített és az élő környezet iránti felelősség. A jövőképből és annak kibontása során több szinten és formában is jelen van a környezettudatosság, mint elérendő cél, prioritás, intézkedés, és mint támogatható tevékenység. Ez alapján vélelmezhető, hogy a Program végrehajtása során nem merülnek fel káros hatások. Ezt a vélekedést a hatásértékelés a harmadik fejezetben részletesen kifejtett eltérésektől eltekintve igazolta is.

Környezeti szempontból tehát a Program megvalósulása néhány kisebb, jelzett ellentmondást, inkonzisztenciát leszámítva önmagában nem eredményezhet káros környezeti hatásokat. Ami nem jelenti azt, hogy az egyes intézkedések és programok során ne jelenhetnének meg tényleges környezeti károk, ne sérülhetnének természeti értékek, ne kerülhetnének veszélybe felszíni vizeink, ne szennyeződhetne a levegő stb. Mégis azt mondhatjuk, hogy ezek a következmények nem elsősorban a Program következményeiként jelenhetnek meg, hanem abból fakadhatnak, hogy nem sikerült következetesen a célrendszer maximális érvényesítése mellett megvalósítani az egyes intézkedéseket.

E tekintetben a felmerülő esetleges környezeti konfliktusokat, kockázatokat a harmadik fejezetben az egyes prioritások és intézkedések környezeti értékelésénél jeleztük, ott fogalmaztuk meg a konfliktusok kezelésére vonatkozó javaslatainkat is. A prioritások, intézkedések egyes támogatható tevékenységekre is vonatkozó elemzése és értékelése e javaslatok nélkül nem lett volna teljes.

5. A Program által generált, más tervekben, programokban szükséges környezetvédelmi szempontú intézkedések bemutatása

A Program hatásvizsgálata keretében Baranya Megye Önkormányzatának a következő kapcsolódó intézkedésekre teszünk javaslatot:

- **A megye környezetvédelmi programjának fejlesztése** a hatályos jogszabályok és az egyéb változások szerint, különös tekintettel a természeti folyamatokban rejlő, fentebb jelzett kockázatokra.
- A megye hulladékgazdálkodási tervek átvizsgálása, a hulladék-újrahasznosítási lehetőségek bővítése érdekében a változó jogszabályi környezet szerint, tekintettel Horvátország EU-csatlakozására
- A sérülékeny vízbázisok védelem alá helyezésének ütemezett folytatása (a fejlesztések megvalósításának környezetvédelmi előfeltétele)
- Baranya megye logisztikai központjai és a tervezett intermodális csomópont(ok) térségében a levegőtisztaság monitorozásának megtervezése és kiépítése.
- A zaj elleni védelem reális célkitűzése a környezeti zajhatások növekedési ütemének csökkentése, ezzel párhuzamosan a meglévő zajhelyzet fokozatos javítása, a megelőzés elvének érvényesítésével.
- A jelzett természeti folyamatokban rejlő kockázatok felmérése és kiküszöbölése érdekében térségi klímaadaptációs mintaprojektek indítása előzetesen kijelölt sík- (Ős-Dráva Program), dombvidéki (Baranyai dombság, Hegyháti járás) és hegyvidéki (Mecsek), illetve kiemelt városi, kisvárosi (Pécs, Komló, Siklós, Szigetvár) mintaterületeken
- Új bányák kialakítása és a régiek újra megnyitása esetén kizárólag környezetbarát, tiszta technológiák alkalmazása javasolt. Ezekben a kérdésekben célszerű több lehetséges megoldás technológia vizsgálatával változat elemzés és környezeti értékelés során kiválasztani a szóba jöhető technológiát.

Ezek az elemek a Konceptió hatásvizsgálata során is felmerültek. A program értékelésekor nem találtuk olyan mozzanatot, mely alapján e dokumentumok körét ki kellene egészíteni.

6. Javaslat a Program várható környezeti hatásainak nyomon követésére, a monitorozási javaslatok értékelése

Mint az a fejezet címének megfogalmazásából is látszik, a változások hatásainak nyomon követése, szakszóval monitorozása a tervekre, programokra jellemző. A Program Baranya megye területfejlesztésének lehetőségeit, feltételeit, céljait, prioritásait, intézkedéseit, továbbá a tervezhető beavatkozásait tárgyalja.

E téren a monitorozás során az alábbi mozzanatok figyelembe vételét javasoljuk:

- A területfejlesztési programhoz kapcsolódó monitoring-rendszer kidolgozásának alapja az alapállapot-felmérés. Ezt célszerű folyamat elemzés segítségével elvégezni, rámutatni, honnan indult és hová tart az adott folyamat (pl. élőhely-dinamika), tehát a pillanatnyi állapot mellett a múltbeli állapotok csomópontjait és a jövőbe tartó tendenciákat is bemutatni.
- Az alapállapot felmérésével párhuzamosan meg kell becsülni a beavatkozások hatásait, a monitoring tervet úgy kell összeállítani, hogy a becsült és a tényleges hatások összevethetőek legyenek.
- A természeti folyamatokat saját időléptékükben, a jelenlegi környezeti értékelés és a területfejlesztési program környezeti értékelését összevetve kell vizsgálni.
- A természeti rendszerek monitorozásánál indikátorként elsődlegesen az egyes rendszerek kulcselemeit kell alapul venni.
- A nagyobb közlekedési fejlesztéseknél a zaj és légszennyezettség monitorozása szükséges.
- A tájat, az élővilágot, és a vízrendszert érintő beavatkozások esetén komplex, a táj, a vízháztartás változásainak nyomon követésére alkalmas monitoring rendszer kidolgozása szükséges.
- Minden támogatandó projekt esetében vizsgálni kell a program eredményességét.

7. Összefoglalás

A hatásvizsgálat során megvizsgáltuk, hogy a Program összhangban van-e a releváns fejlesztéspolitikai, környezeti, természetvédelmi elvekkel, tervekkel, programokkal és jogszabályokkal. Már a Program alapját képező Konceptió értékelése során megállapítottuk, hogy a dokumentum illeszkedik az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával 2013 decemberében elfogadott Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiójához (OFTK). Ugyancsak illeszkedik a **2003. évi XXVI. törvény** keretében elfogadott, majd 2008-ban módosított, és a soron következő felülvizsgálata, vitaanyagának társadalmasítása, a kapott észrevételek beépítése, valamint a törvényjavaslat véglegesítése után az Országgyűlés által a **2018. évi CXXXIX. törvény** keretében véglegesített és a 2018-tól hatályos **Országos Területrendezési Tervhez (OTrT)**. A Program e téren nem tér el a Konceptiótól, csupán annak intézkedési, illetve támogatható tevékenységi szintig történő lebontását jelenti, így e téren a Konceptió környezeti értékelése során tett alábbi megállapításaink itt is relevánsak.

A célrendszer ezen felül több ágazati tervhez is illeszkedik, így a

- Program a Versenyképesebb Magyarországgért (2019)
- Nemzeti Reformprogram (2020)
- A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája (2019-2030)
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (2017-2030)
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (2012-2024)
- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)
- Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)
- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. (2011-2020)
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia (2014-2030)

A Program környezeti hatásait jelen dokumentumban az egyes prioritások és azok intézkedései mentén vizsgáltuk. Áttekintettük, mely intézkedésnek van egyértelműen pozitív, illetve negatív hatása egy-egy környezethasználatra, jellemeztük e környezeti hatásokat, végezetül javaslatot tettünk az esetlegesen felmerülő problémák kezelésére.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a Program a vonatkozó jogszabályok alapján az országos területfejlesztési, és ágazati politika célrendszereihez illeszkedve, a helyzet feltáró munka eredményeire építve botja tovább a Konceptióban meghatározott célrendszert. Az egyes prioritások és intézkedések nem hordoznak magukban újabb, a Konceptió vizsgálata során nem tárgyalt környezeti konfliktust, kockázatot. Az esetleges veszélyek a hatályos környezetvédelmi előírások betartásával kiküszöbölhetők. A Program több területen, így a humánkörnyezet és ökológia, illetve a talaj és a vizek védelme, továbbá a táj- és élőhelyvédelem területén számos pozitív elemet, újszerű, minden tekintetben példaértékű megoldást nyújt. E téren nem is annyira az egyes intézkedések hatásai kérdésesek, hanem - amint azt a Konceptió környezeti értékelésénél megfogalmaztuk - a jelenleg uralkodó projektszemléletű társadalmi-gazdasági fejlesztési doktrína miatt az elmaradt hatások, vagy a nem várt mellékhatások lehetnek

környezeti szempontból problematikusak, de ezek valószínűségét és lehetséges mértékét ma még szinte lehetetlen megjósolni.